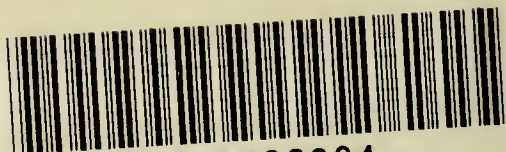

UPSALA UNIVERSITETSBIBLIOTEKS HISTORIA
INTILL ÅR 1702

Af CLAES ANNERSTEDT

de la part
de l'auteur

Monsieur A. Passier,

Chef de Bureau au Ministère de l'Instruction Publi[que]

etc. etc. e[tc].

Paris.

N. F. K. VITTERHETS HISTORIE OCH ANTIQVITETS AKADEMIENS HANDLINGAR 12: 2.

UPSALA UNIVERSITETSBIBLIOTEKS HISTORIA

INTILL ÅR 1702

AF

CLAES ANNERSTEDT

MED NIO BILAGOR

STOCKHOLM 1894
KUNGL. BOKTRYCKERIET. P. A. NORSTEDT & SÖNER

Denna afhandling upplästes som inträdestal den 2 december 1890.

Den förste, som offentliggjort en skildring af Upsala Universitetsbiblioteks öden, är den bekante häfdatecknaren och biskopen Olof Celsius d. y., hvilken som vice bibliotekarie i Upsala år 1745 utgaf sin *Bibliothecæ Upsaliensis historia.* Arbetet var i mycket ett hastverk och ådrog honom som bekant en bitter kritik af hans chef Andreas Norrelius, i det denne följande år utgaf sina *Anonymi in bibliothecæ Upsalensis historiam . . . stricturæ.* Och otvifvelaktigt hade arbetet sina stora svagheter. I likhet med Celsii öfriga arbeten döljer det ofta under oratorisk svada en viss svaghet i forskningen, och innehållet är långt ifrån så rikhaltigt, som det kunnat och bort vara. Efter honom har ingenting skrifvits om biblioteket, om man undantager hvad P. F. Aurivillius meddelar för sin tid i företalet till sin år 1814 tryckta *Catalogus librorum impressorum bibliothecæ regiæ academiæ Upsaliensis,* förr än H. Forssell i sin i Svenska akademiens handlingar intagna, år 1883 utgifna minnesteckning öfver Erik Benzelius den yngre inflätade en mästerlig skildring af hans 21-åriga verksamhet som chef för biblioteket. Här finnes således tydligen ännu ett rikt fält att bearbeta. Och efterföljande framställning innebär ett försök att bearbeta en del af detta fält genom en teckning af bibliotekets öden i det sjuttonde århundradet, så godt som det efter nu bevarade källor låter sig göra. Skildringen hade utan tvifvel kunnat göras bredare genom större rikedom på detaljer, men i afseende på de stora bestämmande dragen torde ej så mycket finnas att tillägga, därest ej mot för-

modan några nya källor skulle framträda i dagen och sålunda sätta en kommande forskare i stånd att utfylla det myckna, som här i följd af källornas ofullständighet och oklarhet endast kunnat antydas eller gissningsvis meddelas.

Källorna för bibliotekets historia flöda nämligen vida sparsammare än mången torde föreställa sig. Institutionen själf har tyvärr ej alltid så väl, som den kunnat och bort, tagit vara på sina alster och därmed på sin historia, och om man något förr varit betänkt på den åtgärd, som först på senaste tiden vidtagits, att af dess egna handlingar bilda ett ordentligt arkiv, skulle tvifvelsutan mycket nu funnits i behåll, som just genom denna uraktlåtenhet gått förloradt. På 1600-talet gjorde man ingenting för att bevara dess handlingar, och Eenberg kunde med alt skäl i sin berättelse af år 1703, som jag bland bilagorna meddelat, säga: »att bibliotekets akter borde införas i en särskild bok, ty nu fins här registren undantagandes ej en bokstaf tillförene härom annoterat». Hans berättelse om sin verksamhet är ock den första uppsats i bibliotekets historia som finnes. Att ordning äfven i detta afseende skulle inträda med Erik Benzelius är naturligt. Han bevarade sina memorialer, ingående handlingar m. m., ehuru det är att beklaga, att åtskilligt som tillhörde bibliotekets akter jämte några af dess handskrifter af honom medtogos och så kommo att stanna i Benzeliska samlingen i Linköping. År 1735 lät dåvarande bibliotekarien Andreas Norrelius inbinda hvad som fans, hufvudsakligen från Benzelii tid, hvarvid han å pärmen gjorde följande naiva anteckning: »De documenter hvilka stå i detta bandet och angå bibliotheket voro hvar om andra blandade, då jag 1735 blef bibliothecarius och kostade mig icke litet besvär och tid, innan jag fick dem någorlunda i ordning.» Man kan väl fråga, huru han skulle känt sig till mods vid anblicken af en bibliotekaries

administrativa verksamhet i våra dagar, särskildt den att hvarje år ej blott ordna, utan och registrera trenne dylika folianter. Hvad Eenberg uttalat som ett önskningsmål, nämligen uppläggandet af en journal, skedde år 1727 af Georg Wallin, och journalen fortsattes sedan till år 1756. Från den tiden har man något bättre tagit vara på aktstyckena, ehuru visserligen mycket mera kunnat göras. Af katalogerna från 1600-talet äro flera förkomna, för den följande tiden finnas nästan alla i behåll. Räkenskaperna för 1600-talet äro ock bristfälliga, såsom jag längre fram får tillfälle att uppvisa. Äldsta utlåningsboken omfattar åren 1694—1727; därpå är lucka ända till år 1822, om åren 1787—95 undantagas. Listorna å boktryckeriernas leveranser äro i godt behåll. Det behöfver ej sägas, att bibliotekets egen handskriftsamling på den bibliografiska och literaturhistoriska afdelningen innehåller mycket af vigt för bibliotekets historia. Det akademiska konsistoriets arkiv, särskildt konunga- och kanslärsbrefven samt protokollerna, utgöra en rik källa isynnerhet för 1600-talet, då bibliotekets egna tillgångar äro som fattigast. Det samma gäller om Riksarkivet, där registraturet, kanslärsarkivet, handlingar rörande universiteterna och lärde mäns brefväxlingar innehålla mycket och stundom måste ersätta hvad som felar i konsistoriets arkiv. I Kongl. Biblioteket har det som där hamnat af M. G. Delagardies och C. Örnhjälms papper i första rummet rådfrågats. En af de vigtigaste källorna för universitetets och därmed dess biblioteks historia för tiden 1660—1702 är den store Olof Rudbecks brefväxling med kanslärerna, som tyvärr är spridd åt många håll, men af hvilken dock de vigtigaste brefven torde i afskrift befinna sig bland mina samlingar till universitetets historia. — Efter dessa få inledande ord torde jag nu få öfvergå till själfva ämnet.

Sveriges störste konung, Gustaf II Adolf, till hvilken Upsala universitet står i så oförgätlig förbindelse, har ock äran af att hafva grundlagt dess bibliotek. Visserligen har äfven före hans tid en boksamling härstädes ej alldeles saknats, såsom synes däraf att presterskapet vid Upsala möte år 1593 begärde, att en inventering skulle ske af universitetets bibliotek. Men då härmed säkerligen afsågs den i domkyrkan förvarade boksamlingen, hvilken stått till universitetets förfogande, är det uppenbart, att här ej kunnat vara fråga om något bibliotek af större omfång eller betydenhet. För öfrigt hade ju detta blifvit under den liturgiska striden plundradt på Herbesti föranstaltande, hvilken öfverförde sitt rof till det för jesuiterkollegiet i Stockholm i Gråmunkeklostret upprättade biblioteket.[1])

Ett alldeles nytt bibliotek skapades däremot härstädes genom Gustaf Adolfs bref af den 13 april 1620, som förordnade, att hans i Gråmunkeklostret i Stockholm stående boksamling skulle till universitetet öfverlemnas, att ett stort och skönt rum skulle därför inredas, 200 daler silfvermynt årligen gifvas till dess underhåll samt en af professorerna därom taga vård i egenskap af bibliotekarie. Grundlagd af vasakonungarna och isynnerhet utvidgad genom den bokälskande konung Johan III:s omsorger, innehöll denna samling åtskilliga äldre värdefulla saker. Särskildt funnos där ej obetydliga rester af de forna svenska medeltidsbiblioteken,[2]) om ock ett och annat af dess innehåll vid jesuiterkollegiets upplösning under Johan

---

[1]) Det mesta af rofvet återkom väl hit igen, då efter jesuiternas fördrifvande från Sverige boksamlingen i deras kollegium införlifvades med den kungliga, som år 1620 skänktes hit. Resten af Upsala domkyrkas bibliotek öfverfördes först år 1789 till universitetsbiblioteket. Det räknade då 217 nummer enligt Aurivillii uppgift, hvilket bekräftas af det inventarium, som Malmörektorn Jacobus Quensel år 1751 upprättade däröfver. (U. 301 bland Upsala biblioteks handskrifter.)

[2]) Se bilagan nr 1.

bortfördes af dess ur riket utvandrande medlemmar.[1]) När denna samling hit öfverfördes är obekant; att det skedde mer än ett år efter första befallningens utfärdande är väl klart däraf, att konungen befinnes hafva den 7 juli 1621 förnyat sitt förordnande af föregående år.[2])

Dröjsmålet föranleddes sannolikt till ej ringa del däraf, att universitetet befanns icke äga någon lämplig lokal för böckernas mottagande och uppställning. Medel till nybyggnad saknades alldeles, och ehuru man tillsvidare kunde åtnöja sig med att reparera någon af de gamla byggnader, hvilka nästan i en krets omslöto domkyrkan och af konung Karl IX stälts till universitetets förfogande, måste man hafva känt sig tveksam i valet med anledning af deras förfallna skick. Man bestämde sig slutligen för en nästan i väster om domkyrkan liggande, numera försvunnen byggnad, som utgjorde sista länken i denna riktning af den kedja af hus, som på norra och nordvästra sidan omslöt den då så kallade kyrkogården. Denna äldsta biblioteksbyggnad, som efter bibliotekets förflyttning därifrån till Gustavianum år 1691 inreddes till konsistorielokal, nedrefs i sammanhang med att under åren 1749—1755 bredvid densamma det nya ännu kvarstående konsistoriehuset uppfördes. Sistnämnda hus åter uppfördes delvis på de grundvalar i kyrkoterassen, å hvilka man på 1600-talet börjat uppföra en byggnad för antikvitetskollegiet, som dock aldrig blef mer än till hälften färdig och som redan år 1691 åter nedrefs. Bibliotekshuset tyckes eget nog vändt sin gafvel åt akademigatan och Gustavianum

---

[1]) Såsom redan Olof Celsius påpekat i sin år 1745 utgifna *Bibliothecæ Upsaliensis historia* (s. 17) finnas här böcker, hvilka först varit signerade »Inscriptus catalogo Bibl. Soc. Jesu in Suetia», men där sedan orden »in Suetia» utbytts mot »Braunsberg». Såsom exempel kan jag nämna palæotypen 35: 229.

[2]) Konungens bägge bref äro tryckta i *Bihanget* till min *Upsala universitets historia.*

samt i sin längdriktning sträckt sig inåt kyrkogården.[1]) Reparationen å detsamma begynte först år 1622, men fortgick icke med synnerlig skyndsamhet, så att den tyckes först år 1627 hafva blifvit afslutad.[2]) De under byggnadstiden anländande bokförråden förvarades dels i koren å domkyrkans södra sida, dels i strandbodar nere vid ån. Huset, som ej ägde mer än 37 ½ alnar i längd och största bredd åt gatan 13 alnar, var snedt i mer än en riktning och oansenligt både till sitt inre och yttre. Taket var täckt med torf,[3]) och blott trenne rum inrymdes i hvardera af dess två våningar, af hvilka den nedre blott hade belysning från ena långsidans fem fönster, den öfre däremot äfven från fönster å gaflarne. Redan från början var det för litet för sitt ändamål och var dessutom, särskildt i nedre våningen, besväradt af en stark fuktighet, som blef ödesdiger för den dyrbara samlingen, i det många böcker härigenom svårt skadades eller alldeles förstördes. En annan ej mindre olycklig följd af fuktigheten och vinterkylan i lokalen, i hvilken, att döma af vedåtgången,[4]) sannolikt blott ett rum understundom uppeldats, var att man härigenom afskräcktes från att ägna en noggrannare vård åt boksamlingen, särskildt åt dess i

---

1) Genomskärningar och en enkel fasadteckning af detsamma finnas ännu i behåll (uti U. 65 i bland Upsala biblioteks handskrifter). Genom en jämförelse af dessa med det obetydliga, som af huset synes å en gammal af Jean Marot (före år 1687) graverad teckning af domkyrkan (i Palmskölds samling Upsala bibliotek afd. XIV. tom. 28 s. 83), har jag kommit till slutsatsen om husets läge. Af dess källare finnes ännu något i behåll utanför gamla konsistoriehusets södra gafvelmur.

2) Omkostnaderna för husets reparation hafva sannolikt uppgått till något öfver 900 daler silfvermynt (i vår tids mynt 2,400 kronor, ett belopp, som med hänsyn till varuprisen nu för tiden bör kanske tredubblas). Jfr konsistorii protokoll för den 30 mars 1631 och bibliotekets räkenskaper i E: 1 i bibliotekets arkiv.

3) År 1641 köptes näfver och torf till taket, för att utestänga »droppen» (Bibliotekets räkenskaper).

4) Åren 1641—49 köpes vanligen ett, någon gång två lass ved om året. Efter år 1649 någon gång ett lass, ofta intet.

undre våningen befintliga sämre lottade del, som i dagligt tal kallades »nedre biblioteket», och om hvars sorgliga öden handlingarna hafva åtskilligt att förtälja.

Under det att man här i sakta mak arbetade på byggningens iståndsättande, hade konung Gustaf Adolf varit betänkt på ökande af det bokförråd, som där skulle inrymmas. Bland de liffländska och preussiska fälttågens segerbyten befunno sig åtskilliga katolska boksamlingar. Det låg i tidens anda att betrakta dylikt som ett fullt rättmätigt förvärf, och säkerligen var det icke utan tillfredsställelse som den varmt protestantiske konungen riktade sitt svenska universitet med bokskatter, som underhållit en så liflig verksamhet vid de katolska och jesuitiska läroanstalter, hvilka till sig lockat många ynglingar från hans rike och i hvilka den mot Sverige riktade katolska reaktionen haft sina verksammaste härdar. Vid Rigas eröfring föll jesuiterkollegiets bibliotek i hans hand och bestämdes som gåfva för Upsala universitet. Det öfverlemnades i november 1622 på Stockholms slott af hofpredikanten Johannes Botvidi till dåvarande rektor Laurentius Vallius och bestod enligt vid tillfället upprättad förteckning af 893 arbeten förutom 61 nummer »oinbundna materier» [1]).

Samma öde vederfors år 1626 såväl jesuiterkollegiets bibliotek i Braunsberg, som det närbelägna sannolikt ännu rikare, hvilket i Frauenburg samlats af Ermelandsbiskoparne. Huruvida dessa boksamlingar i någorlunda oskingradt skick anlände till Upsala eller om ej delar af dem dessförinnan på olika vägar afsöndrats, är numera omöjligt att med full säkerhet afgöra, ehuru troligt är, att af Ermelands-

---

[1]) Förteckningen förvaras i Upsala bibliotek under U: 271 bland dess handskrifter. De oinbundna materierna tyckas till någon del bestått af kollegiets förlag, såsom *Instructio patribus familias inserviens Georgii Schonfels* in 16:o i 25 ex.; *Kurtzer Bericht vom Ablass* in 12:o i 24 ex.; en rysk bok in 8:o i 12 ex. Men så möter man ock ett såtlant (kanske beslagtaget) arbete som *Der Bapst ist Antichrist*, 44 patenter.

biblioteket endast en del slutligen hamnat i Upsala. Braunsberg-kollegiets egen ännu i behåll varande katalog utvisar ett omfång af 1353 arbeten. Af dessa voro »Patres et positivi» 288, »Sermocinarii» 232, »Controversiarum scriptores» 112, »Philosophici» 97, »Oratores Latini» och »Humaniorum literarum scriptores» resp. 88 och 87, »Historici prophani» 76, »Scholastici» 66, »Græci autores» 38, »Hebraici» blott 7, »Germanici» 21, »Polonici» 4 etc. Öfver Ermelandsbiblioteket saknas fullständig förteckning. [1]) Först under sommaren 1627 anlände de preussiska boksamlingarne till Upsala och insattes till en början i en strandbod nere vid ån, intill dess det nya bibliotekshusets nedre våning blef så färdig, att den kunde för sin bestämmelse före årets slut upplåtas. Den öfre våningen hade redan föregående år fått mottaga de böcker, som dittills förvarats i ett af domkyrkans kor. [2])

---

[1]) Braunsberg-katalogen, som nu är signerad U: 274 bland Upsala biblioteks handskrifter, är begynt år 1570 och sedan successive fortsatt. Något af Ermelandsbiblioteket finnes förtecknadt i U: 273, hvars titel lyder: »Register på de böcker som äro komne ifrån Pryssen år 1626». Ty det är uppenbart, att s. 1—17 och s. 37—56 innehålla böcker från Braunsberg (798 stycken), under det de mellanliggande ss. 18—36 upptaga böcker från Frauenburg (428 stycken). Att åter häraf draga någon slutsats om de bägge förvärfvens inbördes storlek är omöjligt, då registrets ofullständighet är så i ögonen fallande. I det samma saknas ju öfver 500 arbeten för Braunsberg, som finnas i U: 274, hvartill kommer, att ett annat i högsta grad defekt, tydligen yngre register (U: 272), som också anger sig innehålla böcker från Braunsberg och Frauenburg, kan uppvisa ett och annat, som saknas i äldre registret U: 273. — Att Ermelandsbiblioteket, innan det bortfördes, ej skulle innehållit mer än 428 arbeten, är alldeles oantagligt. — Eget är att för ingendera boksamlingen finnas i dessa kataloger några handskrifter förtecknade.

[2]) I bibliotekets räkenskaper (E. 1) läses 1627: »In Junio kommo böcker från Pryssen, 36 kistor och 3 tunnor, och sattes i en strandbod, så länge det nedre liberiet bygdes färdigt.» Längre fram betalas 6 daler åt dem, som förde böckerna »ur boden upp i liberiet och lyfte dem in». När därsammastädes säges under år 1626, att 2 daler betaltes dem »som buro böckerna af den södra choren upp i liberiet», vågar jag antaga, att där åsyftas konung Gustaf Adolfs eget och Rigabiblioteket, åt hvilka man lyckats tillsvidare bereda plats i domkyrkan.

Sålunda hade man genom kunglig frikostighet kommit i besittning af ett för sin tid ganska vackert bibliotek och för detsamma vunnit en om ock tarflig och föga tillfredsställande lokal. Men ett fattades ännu och det var en bibliotekarie, som kunde taga vård om skatterna. Den förste, som vid universitetet veterligen burit denna titel, f. d. matematices professorn Nicolaus Myliander (eller Molerus) skildes från denna plats redan före det nya bibliotekets fullbordande. [1]) Sedan tyckes teologie professorn Joh. Lenæus för en tid haft befattning därmed, säkert är åtminstone, att han haft hand om byggnadens reparation, hvars räkenskaper äro skrifna med hans hand, men åren 1625—1627 har akademisekreteraren Petrus Enstadius äfven skött bibliotekarietjänsten. [2]) Under de elfva år, som förflöto efter hans afgång, stod platsen obesatt, och de professorer, som voro inspectores bibliothecæ, skulle turvis sköta biblioteket, hvilket dock skedde under ständiga tvister, emedan alla ville komma ifrån ett besvär, för hvilket ingen ersättning fanns bestämd, därför att konung Gustaf Adolf tydligen ansett, att en af professorerna lämpligen kunde sköta det vid sidan af sina ämbetsåligganden. Följden häraf blef — hvad som ofta inträffar, då ansvar delas af många — att ingen egentligen tager det på allvar. Biblioteket försummades, såsom man bäst kan se däraf, att, trots att konungen år 1628 befalt, att en katalog skulle skyndsammast upprättas och ett exemplar däraf inlemnas till kansliet, synes ingenting blifvit i den saken åtgjordt under ett helt decennium. Och boksamlingen har sannolikt hvilat i tämligen orubbad ro i det skick, hvari den

---

[1]) Sin professur hade N. M. fått år 1621 afstå åt Martinus Erici Gestrinius och förordnades väl snart därefter att tillsvidare förestå biblioteket. År 1628 fick han Börstils pastorat. Jfr min *Upsala universitets historia* 1, s. 193 och 265.

[2]) Anf. st. s. 266. Enstadius afled år 1664 som pastor i Rasbo.

från början blifvit i lokalen hasteligen uppsatt, i dess nedre våning kanske till stor del blott intrafvad.

Slutligen vaknade man dock till insikt af att på detta sättet kunde det icke få längre fortgå; såväl universitetets kanslär Johan Skytte, som rikskanslären Axel Oxenstjerna hade gifvit konsistoriet erinringar om dess skyldighet. Den 24 april 1637 resolverade konsistoriet, att en beständig bibliotekarie skulle antagas, hvilken ej finge hafva något annat ämbete att sköta, och den 2 maj 1638 utsågs härtill filosofie adjunkten och dåvarande konsistorienotarien Laurentius Tolfstadius.[1]) Denne stannade dock på sin plats blott in till följande års slut, och efterträdaren filosofie adjunkten Christiernus Alsinius tjänade ej längre än sin företrädare, i det han afgick om sommaren 1641.[2]) Lyckligtvis kom hans efterträdare magister Haquinus Andreæ Granæus[3]) att stanna på platsen i mer än 7 år, tills han år 1648 måste afgå för att lemna rum åt juris professorn den välbekante lärde Johannes Loccenius, som den 13 juli förflyttades från sin professur till bibliotekarietjänsten, hvilken nu efter drottning Kristinas bref om den nya staten af samma år likstälts i förmåner med professorsämbetena. Verkan af att institutionen år 1638 fått en egen chef framträdde genast i det katalogsarbete, som i sammanhang härmed tog sin början och hvilket, så enkelt det än är och så ofullständigt det synes i jämnbredd med våra tiders fordringar i detta afseende, jag dock har att tacka för möjligheten af att åstadkomma den ungefärliga beräkning af bibliotekets storlek och sammansättning vid denna tid, som jag strax skall meddela.

---

[1]) Han blef år 1640 skolrektor i Hernösand, år 1646 pastor i Sigtuna, dog år 1650.

[2]) Han öfvertog platsen den 4 december 1639 och har lemnat den före den 3 juli 1641 (konsistorii protokoll), blef år 1642 rektor i Enköping, år 1642 conrector vid Stockholms trivialskola, år 1643 rektor därsammastädes, dog år 1659.

[3]) G. promoverades år 1646, uppgifves hafva år 1651 blifvit vice pastor i Upsala, blef år 1654 pastor i Tierp, dog år 1670.

Härunder hade ännu en ny i de stora krigen förvärfvad boksamling delvis införlifvats med universitetsbiblioteket. Det biskopliga biblioteket i Würzburg föll i september 1631 i konung Gustaf Adolfs hand och förärades genom gåfvobref af den 6 november samma år till Upsala universitet. Fem år skulle dock förflyta, innan det nådde sin ursprungliga bestämmelseort, och då i ett stympadt skick, i det en del dessförinnan afsöndrats för drottning Kristinas eget bibliotek och äfven åtskilligt kommit att stanna i andra händer. Däraf förklaras, att i universitetsbibliotekets betydliga palæotypsamling blott ett enda nummer kunnat uppvisas såsom bestämdt kommet från Würzburgs biskopliga bibliotek, och att vid den besvärliga räfst, som år 1890 företogs med hela bokförrådet just i afsikt att konstatera, hvilka böcker i samlingen, som härstammade från samma håll, beräkningen slöt på en siffra af ej fullt 600 volymer.[1])

De fyra i bibliotekets arkiv förvarade och nu med K 2, 3, 4, 5 signerade[2]) kataloger, i hvilka bokförrådet, sådant det var efter Würzburg-bibliotekets ankomst, summariskt förtecknats, äro uppgjorda under åren 1638—1648. De två första äro hufvudsakligen af Laurentii Tolfstadii hand och tydligen använda vid de tillfällen, då biblioteket (1639—40) inventerades från honom till Christiernus Alsinius och från denne till Haquinus Andreæ Granæus (1641).

---

[1]) Förteckningen är sedan tryckt under titel: *Würzburger Bücher in der K. Schwedischen Universitetsbibliothek zu Upsala, mitgetheilt von P. Wittmann*, Würzburg 1891. 8:o. Om samma bibliotek jfr min *Universitetshistoria* 1, s. 267, 271 och 369. Till hvad jag där anfört rörande afsöndringen för drottning Kristinas räkning och dupletternas kvarhållande, kan läggas, att Palmsköld, som i denna sak bör hafva vitsord, påstår, att det dessutom »blef först till någon del skingrat i Stockholm genom en och annan donation» (se hans samling i Upsala bibliotek afd. XIV. tom. 28 s. 438). Någon katalog öfver detsamma har jag ej sett omtalad. — Att inga handskrifter från detsamma anträffats, är så mycket mindre att undra på, som dessa undangömdes och aldrig kommo till Sverige (se *Serapeum* 1842 s. 376).

[2]) De bära äfven äldre signa från 1600-talet, nämligen Lit. P. E. och D.

Den tredje katalogen, K 4, är författad af Granæus och således tidigast påbegynt år 1641. Han har först fortsatt med att katalogisera hvad Tolfstadius ej medhunnit, hvilket utgjorde ej mindre än 2,300 arbeten (däribland 752 så kallade kolligatband), och sedan noggrant antecknat accessionerna under åren 1641—1648. Därunder har han äfven utarbetat den fjerde dock ej fullt afslutade katalogen, K 5, i hvilken han sökt vetenskapligt gruppera det något oordnade bokförrådet och, till större åskådlighet, inom dessa grupper alfabetiskt ordna författarne.

De tre första katalogerna äro egentligen att betrakta som lokalrepertorier, i det att boksamlingen katalogiserats hylla för hylla, så som den då för tiden var uppställd, men då böckerna på det hela taget varit ordnade gruppvis, med ungefärlig hänsyn till innehållet, ehuru sammanhörande grupper stundom befunnit sig i olika delar af biblioteket, kunna de i viss mån äfven betraktas som realkataloger. Ett försök att med ledning af dessa kataloger ungefärligen beräkna bibliotekets storlek vid denna tid — jag torde knappt behöfva tillägga, att beräkningen endast gör anspråk på att vara approximatif, då katalogernas summariska uppgifter delvis äro rätt otydliga och handskrifterna t. ex. ofta blott räknas i klump — för till det resultat, att samlingen då skulle innehållit ungefär 8,580 tryckta arbeten och ungefär 1,165 handskrifter. Vid denna tid måste detta ovilkorligen hafva gällt för att vara ett ganska betydande bibliotek, särskildt om man tager hänsyn till hvilken relatift stor anpart i detsamma, som palæotyperna intogo,[1]) och att de ännu

---

[1]) Biblioteket äger i närvarande stund minst 850 daterade palæotyper. Lägger man härtill de ingalunda få odaterade tryck, som vid närmare undersökning skola befinnas vara palæotyper och alla de, som i 17:de seklet genom vanvård multnade bort eller af oförstånd förskingrades, torde man, äfven med afdrag af de något öfver 50 palæotyper, som tillkommit efter år 1648, kunna antaga, att det dåvarande antalet steg upp till inemot tusen.

talrikare handskrifterna utgjorde en niondedel af det hela. Hufvudmassan bildades, som man ägde rätt att vänta i dessa tider öfverhufvud och särskildt i ett bibliotek, som till stor del bildats på grundvalen af andliga institutioners bokförråder, af de så öfvermäktiga teologiska vetenskapernas alster, ty kyrkohistorien inberäknad stiger denna grupp till 3,700 nummer eller 43 procent af det hela. De humanistiska vetenskaperna representeras af 2,300 arbeten, medicinen och naturvetenskapen åter endast af icke fullt 500, hvaremot juridiken kan uppvisa öfver 1,900 arbeten, hvilket finner sin förklaring i den betydelse, som romersk och kanonisk rätt hade för de katolska länderna. Af svenska arbeten däremot förekommo endast fem i hela samlingen.

Det är ej numera möjligt i följd af bristen på åtkomsthandlingar att exakt afgöra, huru stort bidrag hvart och ett af de skänkta biblioteken afgifvit till samlingen i dess helhet. Men det synes mig icke osannolikt, att konung Gustaf Adolfs donerade bibliotek från Gråmunkeklostret, hvad tryckta böcker angår, utgjort fullt ut lika mycket som alla de andra tillsammans. Till en sådan slutsats har jag kommit genom att söka sammanräkna siffrorna för just dessa andra bibliotek. Äfven om Braunsbergbiblioteket skulle kommit hit i samma omfattning, som dess katalog angifver, innehöll det ej mera än 1,353 verk. Lägger man därtill 893 från Riga och 600 från Würzburg, måste man för Ermelandsbiblioteket antaga en storlek af minst 1,400 arbeten[1]), för att genom allas sammanläggande komma upp till siffran 4,250, som ju skulle motsvara hälften af det dåvarande bibliotekets beräknade

---

[1]) Dess storlek är alldeles obekant. Men då man känner Ermelandsbiskoparnes verksamhet och literära intressen, har man svårt att tro, att deras bibliotek varit mindre än jesuiternas i Braunsberg. Härför talar ock, att af bibliotekets latinska medeltidshandskrifter 61 äro från Frauenburg, blott 7 från Braunsberg.

omfång. Hvad handskrifterna däremot angår torde förhållandet snarare varit ett omvändt, så att Gustaf Adolfs bibliotek afgifvit vida mindre än hälften, om det också ej kan numera med full evidens bevisas. Det är visserligen sant, att om man ensamt fäster sig vid nu i behåll varande handskrifter, som antagligen tillhörde biblioteket redan år 1648, öfver hälften af dessa antagligen äro komna ur konung Gustaf Adolfs bibliotek. Ty af bibliotekets nuvarande 733 latinska medeltidshandskrifter (om någon annan kategori kan det ej vara tal, ty af grekiska,[1]) orientaliska eller svenska handskrifter fanns ännu ej något) hafva 680 sannolikt från början tillhört detsamma, men af dessa äro i min tanke mer än hälften ur konung Gustaf Adolfs bibliotek, i det jag anser, att af de 326 nummer, som tillhört Vadstena, de 21, som tillhört Stockholms Gråmunkekloster, och öfriga 99, som mer eller mindre tydligt angifva sig såsom varande af svensk medeltidsproveniens,[2]) nästan alla måste hafva tillfallit biblioteket genom konung Gustaf Adolfs donation. Men då bibliotekets handskrifter, som nyss visats, år 1648 uppgingo till ungefär 1,165 och då den förstörelse, om hvilken jag längre fram skall tala, som under tidehvarfvets lopp hemsökt handskrifterna, säkerligen nästan uteslutande gått ut öfver s. k. papistiska handskrifter, som ej ägde något intresse för Sveriges historia eller antikviteter, följer däraf, att flertalet af de handskrifter, som år 1648 förefunnos, torde varit af utländskt ursprung.

---

[1]) Erik Benzelius, som väl måste antagas hafva känt till förhållandet, uppgifver bestämdt, att före hans tid fanns icke en rad, mindre bok mss grekiska i biblioteket. (Se *Brefväxling mellan E. Benzelius och G. Benzelstierna*, utg. af Lidén 1791 s. XIX.)

[2]) Jag har i en bilaga nr 1 till ledning för kommande forskare meddelat, hvilka handskriftsnummer, som äro af svensk proveniens och från hvilka orter, där så låtit sig göra. Tiden skulle ej medgifvit mig att äfven här angifva titlarne, oafsedt att utrymmet skulle förbjudit det.

Om detta bibliotek, till hvilket konung Gustaf Adolfs donation lagt en så bred grundval, skulle för sin vidare tillväxt varit hänvisadt till det obetydliga årsanslag af 200 daler silfvermynt, som konungen år 1620 bestämt och som sedan upptogs i själfva staten af år 1648, skulle dess utseende visserligen icke under århundradets lopp synnerligen förändrats, ty årsanslaget, som ej motsvarade mer än $^2/_7$ af en dåvarande professorslön, var skäligen tarfligt. Dess silfvervärde motsvarade år 1648 ungefär 400 kronor och om äfven silfrets köpkraft var vid denna tid två till tre gånger större än nu, blir beloppet i alla fall högst oansenligt. Härtill kommer, att böcker i dessa tider stälde sig dyrare än nu, dels därför att trycket i allmänhet ej skedde med sådan billighet, som nutidens maskiner och masstryck medgifva, dels därför att de literära alstren oftast voro hedervärda och tunga, men ock dyra folianter. Anslagets obetydlighet framträder skarpt, då man finner, att universitetet under åren 1641—1649 ej inköpte mer än 141 arbeten, af hvilka, betecknande nog för tiden, 87 tillhörde teologi och kyrkohistoria, 24 de humanistiska vetenskaperna, 22 juridik, men blott 8 medicin och naturvetenskaperna. Under de följande sex åren stegrades inköpet något, så att för alla de 14 åren 1641—1654 inköptes 464 arbeten eller 33 om året.

Det var därför så godt som omöjligt att följa med den nyare literära produktionen, oafsedt att betydliga luckor måste förefunnits äfven för äldre tider dels i allmänhet och dels särskildt på den protestantiska teologiens område, i det ju en stor del af bibliotekets skatter kommit från katolsk-jesuitiska boksamlingar. Det förvånar därför ingalunda, när man finner af konsistorii protokoll, att år 1640 klagomål där höjdes öfver att i biblioteket saknades »authores lutheranæ religionis såsom Augustinus, Hunnius, Kemnitius, Osiander, Centuriæ Magdeburgenses, Johannes Gerhardus och Formula concordiæ». Snarare förvånas man

öfver att finna, att biblioteket redan följande år inköper ett flertal af de saknade böckerna och därvid för en enda, Gerhardi *Loci communes theologicæ*, betalar 18 riksdaler specie eller ett belopp motsvarande $^1/_6$ af hela bokinköpsanslaget. Lyckligtvis flödade den kungliga nådens gåfvor fortfarande i form af utländska segerbyten, om ock i högst reducerade proportioner. De böhmiska biblioteken,[1] som efter Torstenssons segrar hemsändes till Sverige, hafva nog fått aflemna något äfven till Upsala, ehuru det ej är bekant, hvarken när det skedde eller i hvilket antal böcker aflemnats, lika litet som ännu försök kunnat göras att bestämma hvad, i den dag som är, kan befinnas vara på den vägen kommet. Särdeles mycket torde det ej hafva varit. Det är betecknande, att af palæotyperna endast 16 kunna antagas vara direkt komna från Olmütz-biblioteket, under det 12, likaledes därifrån härstammande, tillföllo oss först år 1686 genom gåfvan af Magnus Gabriel Delagardies bibliotek. Det är ock denne sistnämde donator man har att tacka för den enda palæotyp, som tillhört kardinal Dietrichsteins bibliotek på Nikolsburg. Ur Rosenbergska, sedermera kejserliga, biblioteket i Prag härstammar likaledes blott en palæotyp. Men af handskrifter från Böhmen besitter biblioteket mig veterligen ej mer än en enda, som dock uppväger alla öfriga tillsamman, nämligen Ulfilas gotiska bibelöfversättning, tagen i Prag år 1648 och hit gifven först år 1669 af M. G. Delagardie. Äfven från biblioteken i Posen,[2] eröfrade under k. Karl X:s polska fälttåg, hafva rester sökt sig väg till Upsala, ehuru

---

[1]) Om de böhmiska bibliotekens öden kan jämföras den lärde Dudiks arbete *Forschungen in Schweden*, Brünn 1852. 8:o.

[2]) Celsius talar i sin *Bibliothecæ Upsaliensis historia* s. 36—37 om en restitution af böcker till Polen, verkställd på grundvalen af Olivafredens föreskrifter. Hans uttryck äro så otydliga, att man ej kan se om restitutionen skulle omfattat blott böcker från Krakau eller äfven från Vilna och Posen. Något bevis för att universitetsbiblioteket erhållit böcker från Krakau och Vilna har jag dock ännu ej anträffat.

det är lika obekant när och till hvilket antal det skett. Ej mindre än 106 nummer i palæotypsamlingen och 8 handskrifter röja sitt ursprung från jesuiternas och bernhardinernas kloster i Posen. Men alla hafva ej kommit direkte. Och när man finner, att själfve de bägge handskrifna katalogerna öfver jesuiterbiblioteket i Posen kommit först med förvärfvet af Rålambska biblioteket år 1693,[1]) kan man frukta för att dessa samlingar skingrats på många händer.

Biblioteket har dock äfven lidit en förlust under denna tid, och det på sitt dyrbaraste område, handskrifternas. Man finner nämligen, att drottning Kristinas bibliotekarie, förre professorn i Upsala, Johannes Freinshemius har år 1648 för kongl. bibliotekets i Stockholm räkning afhemtat från Upsala universitets bibliotek ej mindre än femtio, säkerligen af dess bästa handskrifter, däribland två innehållande nio arbeten af Cicero, en Virgilius, en Vitruvius, en Justinus, 2 exemplar af Senecæ epistolæ, en chronica Martini Poloni, en chronica regum et ducum Austriæ m. m. Det var väl som en slags ersättning härför som kongliga biblioteket samma år aflemnade hit 120 tryckta arbeten i historia, hvaribland två palæotyper.[2])

Det enskilda mäcenatskapet, som i följande tider så väsentligt bidragit till bibliotekets förstoring, har ej från detta tidehvarf lemnat starka spår efter sig. Ett stort minne af dylik art finnes dock, hvilket är oskiljaktigt

[1]) Dessa finnas nu i universitetsbibliotekets handskriftsamling under U 276 och 275. Den förra är daterad 1609, den senare 1610. Bägge hafva sitt innehåll vetenskapligt grupperadt, men den senare har äfven i början ett alfabetiskt författareregister.

[2]) Freinshemii egenhändiga kvitto af den 18 december 1648 finnes i K 3 s. 147—148 och är aftryckt nedan i bilagan 2. Förteckningen öfver de 120 böckerna finnes i K 4 s. 201—206. Omöjligt torde ej vara, att dessa handskrifter ej funnits från början i biblioteket, utan af drottningen hitsändts, då Freinshemius utnämdes till professor, och därför vid hans förflyttning återtagits.

knutet vid bibliotekets historia. År 1669 den 18 januari har Magnus Gabriel Delagardie, hvilkens kärlek till vetenskapen och välvilja för det universitet, hvars kanslärsvärdighet han efter den store Axel Oxenstjernas bortgång år 1654 öfvertagit, alltid skola i tacksamt minne bevaras, skänkt till universitetet en samling af 65 handskrifter.[1]) Perlan i samlingen var den kostbara, med silfver- och guldbokstäfver på purpurfärgadt pergament skrifna handskriften af Ulfilas gotiska bibelöfversättning, som i den germaniska språkforskningens historia spelar en så ojämförlig rol. Den är än i dag bibliotekets ovärderliga skatt och har mer än något annat bidragit att göra dess namn kändt öfver hela verlden. Men äfven gåfvans öfriga beståndsdelar, de isländska handskrifterna,[2]) särskildt den välbekanta pergamentsskriften af Snorre Sturlasons Edda, skrifven kring år 1300, som vanligen kallas Upsala-Eddan, de afskrifter som Stephanus Johannis Stephanius[3]) gjort af äldre danska annaler, kopieboken af Odense kyrkas äldsta urkunder, som ännu väntar på utgifning m. m., voro kostbara ting och skulle i våra dagar vara tillräckliga att fästa den lärda verldens afundsjuka uppmärksamhet på den lycklige mottagaren.

---

[1]) Originalet till gåfvobrefvet, som äfven innehåller en förteckning på handskrifterna, förvaras i konsistorii arkiv. Det utgafs redan af Hadorph med titeln *Apographum donationis Delagardianæ*. Holmiæ 1672. Fol. Det har sedermera med några korta anmärkningar om handskrifterna intagits af Celsius i hans *Bibliothecæ Upsaliensis historia* s. 76—115. Alla handskrifterna äro i behåll utom nr 2 och 3, hvilka voro utlånta till Olof Rudbeck och gingo förlorade vid stadens stora brand år 1702.

[2]) Öfver dessa finnes en efter nutidens stränga kritiska principer uppgjord förteckning i V. Gödels arbete *Katalog öfver Upsala universitetsbiblioteks fornisländska och fornnorska handskrifter*. Upsala 1892. 8:o (äfven i band 2 af *Skrifter utgifna af Humanistiska Vetenskapssamfundet i Upsala*).

[3]) Stephanius dog år 1650 som professor i Sorö. Hans samlingar inköptes af Delagardie år 1658. Det öfvervägande antalet af de handskrifter, som hit donerades år 1669, är kommet ur Stephanii bibliotek.

Vården om biblioteket låg i jämt trettio år i den om universitetet och vetenskapen så högt förtjänte och lärde Johannes Loccenii händer. Om icke några synnerliga spår af hans bibliotekarieverksamhet numera stå att skönja, har man billigtvis att erinra sig, dels att han var en gammal man och ägnade sina bästa krafter åt ett framgångsrikt författarskap, dels att bibliotekslokalens beskaffenhet i hög grad förhindrade ett hängifvande åt sysselsättningen med biblioteket, dels att han kanske i början ej haft att påräkna tillräckligt biträde af duglig amanuens. Det ser ut som om den store Olof Rudbeck, hvars hjälp öfver allt påfordrades och villigt gafs, och i hvilken Loccenius ägde en trofast vän, skulle tagit en icke mindre befattning med biblioteket än dess egen chef, ehuru tilläggas bör, att han därvid stundom förfarit med mycken självfrådighet och begagnat biblioteket nästan som hade det varit hans enskilda tillhörighet. Å andra sidan har han starkt intresserat sig för dess utvidgning och förbättring. Han kan nästan sägas hafva ingifvit Delagardie tanken på den nyss nämnda stora donationen. De stora uppköp af musikverk, som vissa år gjordes, äro hufvudsakligen att tillskrifva hans intresse för höjande af denna konstart vid universitetet. Men så bör ej häller förtigas, att han tillät sig att utan någons tillspörjande och utan afgifvande af något slags kvitto behålla alla dessa musikverk hemma hos sig alltifrån deras första ankomst.

Emellertid har man i Loccenii tid begynt med utarbetande af en ny katalog, hvilket troligen skett genom dåvarande amanuensen eller vice bibliotekarien (den senare titeln utträngde snart den förra) Petrus Laurentinus, som från den 10 september 1656 innehade denna plats. Afsikten hade varit att trycka denna katalog, men detta kunde så mycket mindre ske, som katalogen ej blef fullbordad före Laurentini afgång år 1663, ehuru konsistorium

hyst den förhoppningen.[1]) Det var dock nödvändigt att färdigställa en ny katalog i fullständigare och klarare form än de kortfattade registren från 1640-talet, för att äga en säker ledning vid kommande inventeringar, och någon sådan hade efter Loccenii tillträde ännu ej egt rum. Det ser ut som om man gjort ett försök att verkställa en dylik inventering något efter år 1669, blott med ledning af det gamla registret från år 1641, men funnit saken så kinkig att man öfvergifvit densamma[2]) och beslutit afvakta, att en ny katalog hunne förfärdigas af den nye vicebibliotekarien Wallinus. När man emellertid känner den vikt, som i dessa tider fästes vid en inventering, på grund af chefens personliga ansvar för hela samlingen, och då inga större svårigheter tycktes böra förefinnas för revidering af ett bibliotek med ej större omfång än här var fallet, kan man med skäl förvånas öfver att det fått så länge anstå med en dylik åtgärd. Förklaringen är väl till någon del att söka i det oskyldighetstillstånd med afseende på kontroller, hvari man ännu lefde, till någon del ock i det skick, hvari samlingen genom brist på utrymme och lokalens öfriga olägenheter befann sig, men hufvudorsaken torde dock hafva legat däri, att Loccenius begynt omordna böckernas uppställning och att innan denna af-

---

[1]) Konsistoriet beslöt den 4 februari 1663 att trycka katalogen så fort den blefve färdig, »innan amanuensen med allo afreste». Att orden syfta på Laurentinus är klart däraf, att han år 1662 nämdes till lektor i Skara och att han den 28 maj 1663 efterträdes af Carolus Petri Wallinus. Då nu i universitetsbibliotekets arkiv under K 5 a fins en ofullbordad katalog, skrifven af en enda hand, i hvilken ingen bok tryckt efter 1661 är införd (andra händer hafva gjort tillägg af böcker från åren 1662—63), är detta uppenbarligen Laurentini katalog. — Laurentinus var sedan år 1660 tillika teologie adjunkt.

[2]) I bibliotekets arkiv K 1 förvaras under nr 2 en odaterad inventeringslängd på 8 sidor som begynner: »Ex mss libris quos acad. bibliothecæ legauit Ill . . . Cancellarius . . . desiderantur», hvaraf följer att den är yngre än år 1669. Dess paginahänvisningar stöda sig på ett af de gamla registren K 2. Att den är tidigare än år 1675, är själfklart däraf, att man ej begagnat sig af den då färdiga nya katalogen, utan af den äldre.

slutats, kunde den nya katalog, som skulle därpå grundas, ej tagas under arbete. Denna katalog har Carolus Petri Wallinus, som den 28 maj 1663 från director musices-platsen kallades till vice bibliotekarie, utarbetat, men sannolikt ej fått färdig förr än under år 1675, efter någon inventering ej hann sättas i verket före hans bortgång detta år. Att det är denna katalog, som ännu finnes kvar under signum K 6 i bibliotekets arkiv, ehuru denna katalog ej angifver sin författare, torde vara fullt säkert af tvänne omständigheter. I inventeringsdokumentet af år 1676 (se nedan) åberopas »index seu catalogus per dominum Carolum Petri confectus», och hänvisningarne stämma med sidotalen i K 6. Och den har tydligen användts, då biblioteket år 1678 inventerades från Loccenii sterbhus till Schefferus, emedan vi läsa i konsistorii protokoll för den 20 oktober 1678 att »Wallerius[1]) uppviste nya indicem som salig Wallinus gjort, efter hvilken inventeringen nu skett».

Så fort Wallini katalog blifvit färdig, skred man till inventering. Det nyss omtalade misslyckade försök, som man förut i den vägen gjort, hade nog visat nödvändigheten af en grundligare sådan. Och tiden tycktes visserligen vara inne att taga saken på allvar. Tjuguåtta år voro förflutna, sedan Loccenius tillträdde sin plats. Man kunde ej undgå att inse nödvändigheten af att snart komma till klarhet öfver bibliotekets tillstånd, hvarom man efter den försökta första inventeringen ej längre kunde vara alldeles okunnig, ehuru man försökt att i det

[1]) Harald Wallerius hade af Rudbeck och Loccenius varit designerad till Wallini efterträdare, men förbigicks af Olaus Nezelius, som den 10 november 1675 af kanslern utnämdes till vice bibliotekarie (bekräftadt år 1676 den 14 juni af K. M:t). Wallerius fortfor dock att tjänstgöra vid biblioteket, erhöll först vice bibliotekarietitel och troligen platsen senast i början af år 1679, sedan titel af extra ordinarie professor den 4 oktober 1684, dock utan annan lön än vice bibliotekarie-arvodet. Först den 14 februari 1690 befordrades han till mathem. professor, då Joh. Eenberg blef hans efterträdare vid biblioteket.

längsta blunda för förhållandet. Det var kanske nödvändigt att påskynda åtgärden äfven af en annan orsak, ty det ser nästan ut, som om man tillåtit sig att hålla biblioteket stängdt för utlåning under den senaste tiden, kanske för ordnandet och katalogiseringen.[1]) Från denna inventering, som under månaderna mars—juli 1676 verkställdes af professorerna Gardtman och Columbus finnes ännu i behåll en, dock ej längre fullständig förteckning öfver de arbeten, som de ej kunnat påträffa.[2]) Deras undersökning bragte betänkliga saker i dagen. Visserligen får ej för stor vikt fästas vid, att ett betydligt antal böcker, ända till 314, uppgåfvos som saknade, ty många af dessa återfunnos vid följande inventering, en erfarenhet som för hvarje gång upprepade sig och som förklaras mest däraf, att hvarje ny bibliotekarie ville rangera böckerna efter sitt hufvud, men nya i enlighet härmed inrättade kataloger ej hunno utarbetas, innan plötsligen en ny inventering stod för dörren. Men det heter på ett annat ställe, att ingen ordning befans vara hvarken i öfre eller nedre biblioteket, och Gardtman kunde rent af fråga konsistorium, huru man skulle bära sig åt i det nedre biblioteket, efter »böckerna äro så fulla med mögel och orenlighet, att ingen dem kan till sina titlar beskrifva».

I sammanhang med denna inventering kan påpekas, huru litet bibliotekets öden voro i äldre tider kända, då

---

[1]) I det konsistorieprotokoll af den 16 februari 1676, där beslut om inventering fattas, säges, att konsistorium tyckte mycket nödigt vara, att biblioteket ju förr ju häldre öppnas, efter en och annan behöfver däraf betjäna sig.

[2]) I bibliotekets arkiv K 1 (sex sidor in folio). Den begynner: »Designatio librorum, qui in recensione voluminum bibliothecæ acad. ex indice seu catalogo per dn. Carolum Petri confecto, quæ anno 1676 a 1 Junio ad ult. Julii jussu Magni Regni et Academiæ Cancellarii et academici magistratus consensu instituta fuit, non comparuerunt», slutar å sid. 6 med: »Musicos libros omnes in catalogo notatos habet dominus Olavus Rudbeck, etsi ut refert dn. Valerius empti sunt sumptibus publicis». Ett »Vthaf» längst ner till höger visar hvarmed det förkomna följande bladet begynt.

den som först på allvar för dem intresserat sig och som sökte taga reda på dem, vice bibliotekarien J. Eenberg, kunde, föga mer än trettio år senare, [1]) påstå, att Wallini katalog begagnats först vid inventeringen år 1678. Det kan vara förlåtligt, då man finner, att katalogerna ej alltid med omsorg vårdats. Så läser man i konsistorii protokoll för den 22 augusti 1678, att »det discurrerades mycket om de gamla catalogis som varit i biblioteket, dem professores för någon tid sedan där sett hafva, men säges nu vara bortkomna». Troligen har just denna diskussion i konsistorium föranledt, att man snart därefter hopletat alla bibliotekets kataloger och öfver dem gjort en förteckning. [2])

Ej långt efter ofvan omtalade inventering, den 27 juli 1677, afled Loccenius i sitt åttionde år och till hans efterträdare utnämdes den 13 november samma år hans måg, den ryktbare skytteanske professorn Johannes Schefferus. Man egde rätt att vänta, det en man af så ovanlig lärdom, med så djupa och omfattande vetenskapliga intressen, med ett så särskildt sinne för allt hvad som med literaturhistorien hade gemenskap, och med en så sällsynt arbetskraft, skulle kunnat med framgång taga vården om det nödstälda biblioteket. Och otvifvelaktigt hade han ingalunda svikit förhoppningarna, därest försynen unnat honom en längre lifstid; men redan sexton månader efter sin utnämning bortrycktes han af döden den 26 mars 1679. Hans memorial till konsistorium och bref till kanslärn vittna oförtydbart om hans nit för uppgiften och riktiga blick för hvad som behöfde göras. Det stod genast klart för honom, att en bättre eller åtminstone vidgad lokal var ett oafvisligt behof för ett afhjälpande af bibliotekets brister, och han riktade därför sin uppmärksamhet i synnerhet på denna punkt.

---

[1]) I sin berättelse från år 1703 tryckt i bilagan 9.

[2]) Förteckningen af 18 september 1678 är tryckt i bilagan 4.

Jag har förut nämt, hurusom byggnadens brister genast från första stund framträdde. Huset var för litet för sitt ändamål, och ordningens upprätthållande var därför omöjligt, fukten i nedre våningen och takdroppet i den öfre hjälptes åt att förstöra böckerna, oeldade rum [1]) och unken luft i förening gjorde vistelsen därstädes till ett obehag, som man hälst sökte undvika. Ett ögonblick hade en lysande framtid hägrat för institutionen, då dr. Kristina år 1648 kungjorde sitt beslut att på den plats, där under medeltiden ärkebiskoparne haft sitt stolta residens, låta uppföra ett vetenskapens palats, i hvilket äfven biblioteket skulle erhålla en ny och värdig bostad. Materialier till byggnaden samlades visserligen i massor under första året, men längre än till dessa förberedelser kom man aldrig, i det dr. Kristinas slöseri snart försatte statskassan i ännu sämre skick, än universitetets finanser befunno sig genom dess egen försumlighet. Under den följande tiden hade ej röster saknats, som uttalat nödvändigheten af en förändring med bibliotekslokalen, men man kom aldrig från ord till verkställigheten. Redan Axel Oxenstjerna påpekade år 1653 nödvändigheten af ett större hus för biblioteket, två år senare vid Delagardies första kanslärsbesök härstädes i januari 1655 förekom frågan ånyo, och O. Rudbeck hade uppgjort ritningar, som år 1666 vunno Kongl. Maj:ts fastställelse. [2])

Schefferus fäste nu konsistoriets uppmärksamhet på nödvändigheten af att göra något. Han föreslog att bygga färdigt det förut omtalade, bredvid biblioteket på dess norra sida belägna, blott halffärdiga och med förfall

---

[1]) År 1644, den 14 augusti beslöt konsistorium att »ett förhus med en kammar som om vintertid kunde varmhållas» skulle uppföras framför biblioteket och att bord och stolar skulle göras till hvarje rum. Tre bord och fem karmstolar anskaffades verkligen år 1655, men jag har ej kunnat finna, att tillbyggnaden kom till stånd.

[2]) Se Rudbecks relation af den 1 juli 1670, tryckt i *Bref af O. Rudbeck d. ä. I.* Upsala 1893 (bilagorna s. 57).

hotande hus, som varit ämnadt till lokal för antikvitets-kollegiet, och att upptaga en förbindelse mellan byggnaderna. Därjämte riktade han en personlig skrifvelse till kanslärn med samma förslag, skildrande med värme bibliotekets trångmål och omöjligheten af att ordna och bevara en samling, som särskildt af brist på luftväxling hotade att multna bort. I samma anda och kanske än kraftigare skref Olof Rudbeck till kanslärn, hvars öra altid stod honom öppet. Han yttrade, att biblioteket vore icke allenast för trångt, utan »sannerligen så väskakligt, efter halfva delen af böckerna stå som i en källare, och redan så förderfvade, att när man tager i bladen gå de sönder.» Med mycken skärpa fälde han domen öfver sina kolleger i konsistoriet i följande minnesvärda uttryck: »Och skulle böckerna väl länge stå där, förr än många skulle här finnas, som om dem bekymmer skulle draga, ty jag tror att vi mäst hafva den religionen att summum bonum är när vi få ut full lön.» [1]) Kanslärn fann förslaget godt och uppmanade konsistoriet att låta Rudbeck, hvilken nu som alltid i fråga om universitetets byggnader uppgjort ritningar, verkställa arbetet. Någon bestämd anvisning på medel för arbetet gaf han dock icke, utan nöjde sig med att föreslå, att man skulle låta akademiens bönder bestå timmer och dagsverken, låna teglet af domkyrkan, hvarjämte han själf skulle söka utverka ett lån i riksens ständers banco å 1,000 daler silfvermynt. Biblioteket borde delas så, att det egentliga och större biblioteket skulle förvaras i skåp uppsatta i de nya rum, hvilka nu anskaffades, medan af dupletterna en bibliotheca studiosorum kunde bildas och inrymmas i den gamla bostaden. Det lösliga i planens ekonomiska gestaltning är karakteristiskt för tiden och särskildt för Delagardie, hvars

---

[1]) Konsistorii protokoll för den 18 september 1678. Schefferus och Rudbeck till Delagardie den 30 september och den 4 november 1678 (orig. i Riksarkivet).

styrka ej låg i att nyktert beräkna de verkliga tillgångarne. Å andra sidan bör nämnas, att han med ovilja afvisade ett förslag af professorerna, att det öfverskott, som uppstått å 1678 års stat, ej skulle användas att befordra biblioteksbyggnaden, utan att gälda deras fordringar för innestående löner. Med allt erkännande af det befogade i deras önskan att utfå sina lönerestantier så fort som möjligt, måste man instämma med kanslärn i hans åsikt, uttalad i följande ord: »Jag vet intet huru framdeles försvaras kan, att den balans, som biblioteket hafver från förra åren, i proportion allt för mycket skiljer från personalstatens balanser, där dock biblioteket som ett publicum præferencen borde hafva.[1])

Reparationen af antikvitets-kollegiets hus begynte år 1678 och hade i september 1679 så pass framskridit, att Rudbeck då kunde skrifva till kanslärn, att »biblioteket är uppmuradt till den andra fönsterraden och hade kunnat blifva hela muren färdig, där mera tegel hade funnits vid kyrkans eller stadens tegelbruk.» Han meddelade ock i samma bref, att »Räntmästaren[2]) hafver till att konservera böckerna, så länge vi få ett nytt bibliotek, låtit torka, rensa och vädra dem alla och de odugse lagt i kistor, låtit draga hyllorna från muren, att de gode måge intet vidare skämmas och bättre rum hafva.»[3]) Men med detta år afstannade arbetet, tydligen af brist på medel, och låg sedan nere i fyra år. Visserligen påminde Rudbeck i konsistorium den 28 september 1682, att man måste söka konservera det som redan var uppfördt, om ock medel saknades att slutföra arbetet, men fick härpå det obestämda svaret, att man finge »afbida vederbörandes ankomst.» Först år 1684 upptogs arbetet

[1]) Bref af 2 februari och april (dagen ej utsatt) 1679 i konsistorii arkiv.

[2]) Olaus Verelius, som den 29 april 1679 blifvit Schefferi efterträdare, fick ofta i dagligt tal behålla sin förra titel af räntmästare.

[3]) Den 14 september 1679, original i riksarkivet.

åter och fortsattes detta och nästföljande år.[1]) Men det var ej längre Rudbeck som skötte det, utan hans hätske motståndare, Verelii efterträdare som bibliotekarie, Henrik Schütz. Kanske har man här att söka orsaken dels till en så underlig åtgärd som den, att man år 1685 försålde ej blott hälften af det året förut inköpta byggnadsteglet, utan till och med nedtog och försålde takteglet för att i stället pålägga torf, dels till att äfven denna gång ombyggnaden aldrig blef färdig. Möjligen kan här hafva medverkat, att redan nu planen på en tillbyggnad af Gustavianum för att skaffa biblioteket en fullt ändamålsenlig och rymlig lokal varit framkastad. Det vissa är att f. d. antikvitets-kollegiets hus, blef, trots allt hvad man påkostat, några år därefter (1691) åter nedrifvet.

Tyvärr har man icke ensamt den gamla lokalens många brister att uteslutande tillskrifva de förluster, som bibliotekets samlingar vid denna tid erfarit. Det är sorgligt att omtala, men sanningen kräfver sin rätt, att universitetets myndigheter utan några synnerliga betänkligheter bidragit till dessas, särskildt handskrifternas, förminskande. Hvilket omfång denna spoliering haft, kan numera ej på siffran bestämmas, men att den ej varit så obetydlig, torde vara tämligen säkert. Om nämligen uppgifterna i katalogerna från åren 1638—1641 få tagas för goda, och jag finner ej skäl att betvifla deras riktighet, skulle biblioteket vid den tiden innehållit omkring 1,160 handskrifter. Möjligen måste från detta antal sedan dragas de 50 nummer, som år 1648 förflyttades till drottning Kristinas bibliotek i Stockholm, men denna minskning har sannolikt till stor del motvägts genom tillkomsten af nya handskrifter från Posen och Olmütz, låt vara att af de förra endast 6, af de senare nu ingen tyckes finnas i behåll.

---

[1]) Åren 1678—79 utbetaltes af biblioteksmedel 2,109 daler koppar mynt för reparationen; åren 1684—85 889 daler samma mynt (bibliotekets räkenskaper).

Men då i den dag som är biblioteket ej besitter flera än 733 latinska medeltidshandskrifter (och om andra kan väl, som jag förut påpekat, ej vara tal), af hvilka dock åtminstone 53 äro i en senare tid tillkomna,[1]) måste däraf följa, att sannolikt mer än 400 handskrifter under den följande tiden försvunnit. Mycket häraf har väl multnat bort i den fuktiga bibliotekslokalen, men åtskilligt har förkommit genom afsöndring och väl hufvudsakligen vid den olyckliga gallringshistoria, hvars öden jag nu går att förtälja.

Den missaktning för medeltidens litteratur, hvartill humanismen i sin första öfverdrift gjorde sig skyldig, och reformationens ovilja mot allt, som hade något sammanhang med den katolska kyrkan, samverkade, såsom välbekant är, att i det sextonde seklet, vid den våldsamma sammanstötningen mellan den nya tidens sträfvanden och den gamla kyrkan, föra till en beklaglig, mer eller mindre genomgripande förstöring af medeltidens litterära arf. Man skulle väl kunna tycka, att i det sjuttonde seklet en ny uppfattning af detta arfs betydelse borde hafva hunnit bryta sig väg. Men detta var långt ifrån öfverallt fallet. Det förakt man ärft för medeltidens skolastiska visdom, uppvuxet ur och ytterligare bidragande till djup okunnighet om medeltidens betydelse som ett skede i mänsklighetens utveckling, befordrade mognandet af okunnighetens frukt, en allmän likgiltighet för detta tidehvarfs litterära minnesmärken, och detta äfven hos många lärde, af hvilka man ägt rätt att vänta något bättre. Lägger man därtill, att i vårt land, som så länge och så nyligen kämpat på lif och död med den katolska reaktionen, gick en stark strömning af bitter ovilja mot

[1]) Så ringa har intresset för och så liten kännedomen om handskrifterna varit, att Palmsköld, som tydligen hemtat sina flesta uppgifter från den annars så pålitlige Eenberg, kunnat kring år 1700 anteckna, att biblioteket egde blott 300 handskrifter (Palmskölds saml. i Upsala bibliotek afd. XIV. Tom. 28. s. 8.), ehuru antalet tydligen varit mer än dubbelt.

allt som smakade af den papistiska surdegen, kan man förstå, om man ock måste djupt beklaga, att universitetets män i sjuttonde århundradet hade så litet sinne för vården af den katolska medeltidens handskrifter, att de utan några större betänkligheter kunde låna sin hand till deras förskingrande.

I förra tider hade både i vårt land och på andra orter patrontillverkningen jämte bokbinderiet varit den störste förbrukaren af de medeltidsskrifter och tryck på pergament, som efter reformationen i massor gåfvos till spillo. I universitetsstaden var det endast orgelmakaren, som uppträdde vid sidan af fredlige bokbindare, för att spekulera på katolska mässeböcker, latinska postillor och dylikt, som man ansåg för föga bättre än värdelöst pergamentsskrap. Redan år 1636 finner man, att orgelmakaren i Upsala fått löfte af konsistoriet att erhålla så mycket pergament som biblioteket skadeslöst kunde umbära, för att använda det till limning å sina bäljar. Visserligen läser man med glädje två år senare, hurusom samma konsistorium, när rektor frågar »på hvad sätt orgelmakaren skall blifva mera pergament mäktig,» synes hafva fått en bättre syn på saken, eftersom svaret blef, att »för de rariteter och gamla monumenter, som finnas i permansböckerna, är intet godt låta sådant förkomma.» [1]) Men huru länge denna lofvärda försiktighet fortfarit att göra sig gällande, kan vara ovisst. Och det säkra är, att något öfver fyrtio år senare har känslan af hvad man var flydda tiders minnesmärken skyldig försvagats därhän, att konsistorium själft går in till kanslärn med begäran att få gallra och sälja handskrifter. Om Schefferus då lefvat, hade han för visso satt sig emot en dylik åtgärd, men på hans plats satt nu sedan den 29 april 1679 Olaus Verelius, som, med all sin lärdom och alla sina förtjänster i öfrigt, särskildt om fosterlandets historia, språk och

[1]) Konsistorii protokoll den 6 april 1636 och 6 juni 1638.

fornkunskap var en ganska ensidig man. Han hade så litet öga för sakens innebörd, att han, ehuru satt att vara boksamlingens främste vårdare, dock kan betraktas som åtgärdens egentlige anstiftare och förnämste pådrifvare. Med smärta påträffar man vid hans sida själfve Olof Rudbeck, annars en sådan böckernas vän och en man med ljusare och mera omfattande blick än hans medbröder. Till förklaring af att sådana män och flere kunnat låna sin hand till dylik vandalism, om ock ej till deras ursäkt, bör dock erinras därom, att för dem stod som ett allt öfvervägande intresse att med alla medel förskaffa biblioteket en bättre lokal, då ju den dåvarandes usla skick hotade, att om det finge länge så fortfara, en än betydligare del af biblioteket skulle, äfven utan någon mellankomst af förstörande människohand, gå sin undergång till mötes. Och man får ej häller förgäta, att dessa män på samma tid af all sin makt arbetade på att hitförskaffa och sedan i ljuset befordra s. k. götiska eller hvad vi nu kalla fornnordiska handskrifter. Men sorgligt förblifver alltid att finna, att lärdomens representanter härstädes vid denna tid öfverhufvud icke egt nog omfattande bibliografiska och literärhistoriska insikter och intressen samt särskildt saknat kompetens för bedömande af gamla handskrifters värde.

Den 26 juli 1681 är konsistoriets skrifvelse till kanslärn i denna fråga daterad. [1]) Den är för märklig att ej nästan i sin helhet meddelas. Konsistoriet beklagar sig först öfver att medlen ej förslå till en snabbare biblioteksombyggnad, som dock är alldeles nödvändig, då böckerna stå uti ett skadligt rum och som ett indigestum chaos och fortsätter sedan: »Dherföre hafwer Bibliothecarius Verelius gifwit Consistorio widh handen, at uthaf det

---

[1]) Tryckt af G. E. Klemming i *Ur en antecknares samlingar.* Stockholm 1868 s. 158—160. Eget nog fins brefvet ej kopieradt i konsistorii registratur. Klemming angifver ej sin källa, och jag har ej återfunnit brefvet.

gambla och understa Bibliothecket kunde een wacker post anförskaffas, så till dhen nyia bygningens förfärdigande, som och till gode och nyttige böckers inkiöpande ... Hafwer han vthi det gambla Bibliotheket giort äfwen så en besichtning på det som dher finnes, hvarest först äre trychte Chatoliske böcker, mäst alle aff Facultate Theologica och Juridica, och dhet vthi gammal munckestyl med abbreviaturis, hwilcka sedhan finnas omtryckte med bättre och renare styl, och till största deelen äre förhanden i dhet öfre Bibliotheket. Sedan finnas dher och Libri manuscripti på pergament till ett temmeligit taal, alla Catholiske, såsom breviaria Romana, horæ canonicæ, sångböcker, messböcker, munkepostiller och expositioner öfwer Påwarnas decretales, och alt med abbreviaturis: Libri manuscripti på paper äre af samme farina, som ingen kan betiene sigh af. Hwad dhe trychte böckerne wid kommer, hafwer han welat seligera dhem som nyttige äre och i dhet öfra Bibliotheket ey finnas, och complettera dhet där medh. Dhe öfrige som hwarcken kunna bortbytas eller försällias för något värde, kunde man sättia på en lyckpotta, hwar med så wäl som af Pergaments manuscriptis förmodeligen kunde sammanbringas till ett par tusend daler kopparmynt. Ty om Pergaments böckerne hafwer Herr Professor Rudbech så i Stockholm som här låtit förnimma hooss Bookbindarne som dherföre biuda 3 daler kopparmynt för hwart Skålpundh, så at man allenast för dhem kunde upbringa 5 a 600 daler kopparmynt; Manuscripta på paper, så wäll som Messo- och Catholiske tryckte musicaliske böcker, som aldeles äre kompne uthur bruk, försäkrar Herr Rudbeckius kunna försällias pundetals till bookbindare och kryddkrämare för skräns och papersstrutar, till Bibliothekets profit.» Och till dessa Verelii och Rudbecks förslag ansluter sig nu konsistorium.

Där hade dock ej saknats röster, som manade till en noggrannare behandling af det ömtåliga spörsmålet.

Räntmästaren, sedermera historiarum professorn, Jakob Arrhenius erinrade, att i dessa munkeböcker torde finnas saker, som anginge »historiam et res patriæ antiquas,» hvarföre någon från antiqvitetskollegiet borde vara närvarande, hvartill han föreslog sin broder, dåvarande historiarum professorn, den välbekante Claes Arrhenius (Örnhjälm). Och häremot hade konsistoriet ingenting att invända. Det är emellertid svårt att veta hvad man skall tänka om rätta arten af det nit, som framkallade dessa befogade erinringar, då man ser, att det vid samma tillfälle beslöts, att räntmästaren skulle vid försäljningen hafva företräde framför bokbindaren, efter han behöfde pergament till sina räkningar. [1])

Man har sagt, att det länder till kanslärns stora heder, att han aldeles afböjde det olyckliga förslaget, men detta är tyvärr ej fullt riktigt. Visserligen såg han, den finbildade boksamlaren, saken med andra ögon än flertalet af konsistoriales. Men han gaf dock sitt bifall, om ock med vilkor att först af dupletter och tripletter ett bibliotheca studiosorum skulle upprättas och i öfrigt vid granskning och afyttring den största omsorg iakttagas. För att belysa hans uppfattning återgifver jag ett stycke ur hans bref af den 27 juli. [2]) Efter att hafva godkänt idén om ett duplettbibliotek, fortsätter han: »skattar jag ej orådeliget resten att föryttra igenom de expedienter som I görligast och nyttigast själf pröfvade, och att medlen användes dels att förse det stora biblioteket med flera goda böcker eller och nu först att uppbygga dess hus och rum. Men för allting påminnes än ytterligare att med särdeles flit och aktsamhet först väl alla böcker

---

[1]) Konsistorii protokoll den 22 juli 1681. Af protokollet framgår, att Verelius är att betrakta som fader till det sorgliga brefvet af den 26.

[2]) Kanslärsbrefvet in originali fins eget nog ej i konsistorii arkiv. Jag har användt konceptet bland kanslersbrefven i riksarkivet. Att stafningen i citatet ofvan är moderniserad torde knappast behöfva påpekas.

examineras af facultatum decanis, så ock flera professores, på det icke något under sådan separation bortkommer, som antingen för dess antiqvitet eller själfva materien vore rart och tjänligt att bibehållas. Ty ofta händer att ibland det man skattar för skräp, såsom gamla munkeböcker, lell fins ett och annat, hvilket af den som det vet att estimera anses som helt rart och af värde, bestående stundom i ett blad eller några rader, där af exempel fins, att curiöse historier således äro vordne observerade och igenfundne. Men hvad man finner kunna föryttras det är fast rådligare ju förr ju hellre att föryttra, än det som härtill skulle stå ingen till nytta och dödt».

Det var åt rektor, professor Hoffwenius, samt professorerna O. Rudbeck och A. Spole, som konsistoriet lemnade uppdraget med utgallringen, men saken befans vara kinkigare än man från början förestält sig, oaktadt Verelius visserligen icke beredde några svårigheter utan tvärtom ville fortast möjligt drifva på åtgärden. Det gör ett eget intryck att läsa, huru han på en i konsistoriet framstäld fråga, huru det ginge med försäljningen, med tydlig förtrytelse svarar, »att altid hade någon några invändningar, så att på det sättet aldrig något utslag stode att vinna på fyratio år.» Och i sitt ovisa nit att få fortare sälja det dugliga och ändock bevara, hvad han ansåg äga något värde, förfor han på det kortsynta sätt, att han »där något syntes för antikvitetens skull böra konserveras,» utref ur handskrifterna blad af dylik beskaffenhet och först efter gifven varning härifrån afstod. [1])

Det förunnades honom lyckligtvis ej att länge fortsätta med denna ferma metod att gallra handskrifter, ty han afled redan den 3 januari 1682. Finge man nu taga efter bokstafven hvad som några veckor därefter

[1]) Konsistorii protokoll den 17 augusti 1681 och den 23 januari 1682.

passerade i det konsistorium, som den 23 januari hölls i kanslärns närvaro på dennes gård Wenngarn, skulle man visserligen tro sig hafva alt skäl att antaga, det ingen afsöndring ägt rum i Verelii tid. Kanslärn började där med att meddela konsistorium, att sekreteraren Hadorph å ämbetets vägnar (som riksantikvarie) hos honom påmint, att inga böcker borde få försäljas, utom de som befinnas aldeles odugliga, och att om i någon funnes ett blad eller två, som för antikviteternas skull borde konserveras, icke sådana blad måtte rifvas ur boken och denna sedan förstöras. Med anledning af denna varning frågade han de närvarande professorerna, om något blifvit försåldt af de gamla munkeböckerna, om vid gallringen tillbörlig försiktighet iakttagits och särskildt om man tillåtit sig att utskära enstaka blad. Dåvarande rektor Claes Arrhenius (som för öfrigt med egen hand skrifvit detta protokoll) svarade först ensam på den sista frågan, »det fuller finnas några böcker, som så voro, det salig Herr Verelius gjort, men efter gjord åtvarning därom strax därmed afstått. Och hade varit stor skada om så mer skolat ske, ty de utskurna bladen tappa strax och förlora opinionem vetustatis, den dem concilieras af den gamla form de äro infästade uti, och de gamla traktater och deras antiqva handstil auktoriserar dem. Men när de äro utrefne från det andra hopfogade verket, kan suspicionen infalla, att de ad imitationem antiquæ manus äro konfingerade.» På den första frågan svarade de som haft revisionen om hand, Hoffwenius, Rudbeck och Spole, »att icke ett blad ännu blifvit bortsåldt af det som då utan nuvarande rektors (Arrhenii) vetskap utskuret blef, ej häller af det andra och att mycket remarkabelt, antiqviteten angående, funnits där ibland samma böcker». Hvarpå kanslärn gaf dem en ytterligare förmaning att gallra med största varsamhet och ej försälja något som vore af vigt för antiqviteterna.

Huru härmed än må vara (och ärligheten af Rudbecks med fleres förklaring finner jag ej skäl att betvifla), måste dock en afsöndring ägt rum, ty handskriftsamlingens förminskning är uppenbar af de siffror jag förut anfört, och, hur mycket af förstörelsen än må skrifvas på räkningen af lokalens uselhet, kan dock ej alt, om ens största delen hafva på den vägen gått förloradt. Härtill komma de bestämda bevis för afsöndring, som föreligga, hvilka dock till ej ringa förvåning visa, att hela skulden för afsöndringen ingalunda kan falla ensamt på Verelius, utan att sådan försiggått redan i hans företrädares, den gamle hederlige Loccenii tid, utan att dock, såvidt man kan se, bemyndigande därtill varit af kanslärn eller konsistorium gifvet, hvarmed dock ingalunda vare sagt, att Loccenius själf däri haft någon andel. När nämligen Verelii efterträdare, bibliotekarien H. Schütz, i konsistorium den 8 november 1682 meddelade, att han funnit »tomma bokformar, i hvilka pergamentet var borta» och med anledning häraf frågade, hvem som skulle svara för alt det bortsålda pergamentet och för de medel som därvid influtit, svarade öfrige konsistoriales, att det skett »i Carl Pers tid» d. v. s. Wallini tid (således 1663—75, då han var vicebibliotekarie), hvartill Spole lade, att han af Laurentinus då »de bägge voro studenter» (således i Loccenii första tid) köpt pergament från biblioteket för 20 öre arket. Då dock denna afsöndring utan bemyndigande ej gärna kunnat försiggå i någon större omfattning, har man svårt att värja sig för det antagande, att Verelius måtte hafva, sina kolleger oåtsporda, i ovis nitälskan drifvit försäljningen på egen hand, hvilket tyckes bekräftas af Schütz' senare anmälan den 27 januari 1684. Vid detta tillfälle meddelade han i konsistorium, att en stor myckenhet pergament försålts under de förflutna åren, utan att inkomsten kommit biblioteket till godo, »varandes likväl allom nogsamt bekant, att utsäljandet varit vid dörrens öppnande offentligt,»

och förklarade sig kunna med de attester han hade i sin hand och med bokbindar Bengts utsago styrka, att biblioteket för dylik försäljning ägde att fordra 300 daler kopparmynt. Vid ett senare tillfälle, den 29 april 1685, begärde han att »efter en del af professores, som af protokollen finnes, hafva här in loco betygat sig hafva för en god tid sedan köpt af det försålda bibliotekspergamentet, hvar och en ville skriftligen attestera af hvem de köpt och huru mycket de därför gifvit.» Några sådana attester måtte dock ej blifvit afgifna, och jag har ej kunnat finna, att något annat protokoll än det ofvannämda af 8 november 1682 innehållit något intyg af professorerna rörande en försäljning.

Om det egentligen var M. G. Delagardies skyddslingar vid universitetet, som hade den tvetydiga äran af denna gallring, för hvilken han dock själf i sin mån måste dela ansvaret, kom straffet snarligen öfver dem, då den nyssnämde Schütz började altmer förbittra deras lif med sin hänsynslösa opposition mot det gamla regementet och sina bittra personliga angrepp mot ej mindre kanslär, än kolleger. Det skulle dock vara ett stort misstag att tro, att det krigstillstånd, som här rådde i Schütz' dagar, härledde sig ensamt däraf, att han var en man af oregerligt lynne, med starka personliga antipatier mot flertalet af representanterna för en händöende tid. Konfliktens innersta orsak låg vida djupare än så, den var i botten ej annat än en genklang vid universitetet af den strid, som nyss utkämpats på samhällets höjder och som nu fortplantade sina verkningar i alla riktningar. Schütz var en af det nya systemets män, en af dessa icke altid så sympatiska personligheter, med hvilka det kungliga enväldet skoningslöst genomförde sitt verk. Sträfva, hänsynslösa, kastande på den förflutna tidens män all skuld för de faror, hvarur riket nyss räddats, utan några sympatier för det goda, som det högaristokratiska tidehvarfvet haft att uppvisa,

hade dessa mäns karaktär dock en försonande sida i den starka känslan af plikterna mot konungen och staten.

I denna riktning gingo äfven Schütz' tendenser, ehuru det får tilläggas, att han synes varit mera osympatisk och hänsynslös än de flesta. Det låg i sakens natur, att för en man af sådan art kunde det aldrig dröja länge, förr än han skulle stöta tillsammans med sina kolleger vid universitetet. Och omständigheterna vid hans utnämning hade från första stund bragt honom i öppen fäjd med kanslär och konsistorium, hvartill han dock själf gifvit största anledningen. Verelius hade nämligen knappast lagt sina ögon tillhopa den 3 januari 1682, förr än Schütz redan samma dag skyndade sig till hufvudstaden och direkt hos konung Karl XI själf anhöll om den lediga platsen. Det dristiga försöket kröntes med framgång. Konungen måtte på något sätt förut lärt närmare känna honom, fattat tycke för hans person och trott sig i honom hafva funnit rätte mannen. Annars förblifver oförklarligt, hvarför han, med kränkning af konstitutionernas bud om förslags uppsättande af konsistorium och kanslärns hörande, utan vidare redan den 7 januari utfärdade fullmakt för Schütz på bibliotekarie-ämbetet. Om redan en så öppen missaktning för den akademiska myndigheten och laga former måste vid universitetet väcka ovilja och harm, måste den särskildt reta M. G. Delagardie och Olof Rudbeck, hvilken senare hos kanslärn anmält sig som sökande till platsen. Och ohördt var, att en plats, som hittils betraktats som målet för de lärdaste och äldste professorernas förhoppningar, nu skulle sålunda liksom undanstjälas af en nyss till e. ord. professor utnämd, hvarken för lärdom eller förtjänster i öfrigt känd yngre man. Konsistoriet vågade naturligen ej göra ringaste opposition mot konungens vilja, men det försökte dock droppa någon malört i Schütz' glädjebägare genom att den 13 januari föreslå kanslärn, att, ehuru något nådår

ej behöfdes efter Verelius, som efterlemnat hvarken hustru eller barn, skulle lönen för ett år användas dels till tryckning af hans arbeten dels till biblioteksbyggnaden. Försöket aflopp dock ej bättre, än att konungen, hos hvilken Schütz bönfallande sökt hjälp, den 29 januari afiät en kärf skrifvelse till universitetet, att det ej ägde förhålla lönen för den nye bibliotekarien, som han för öfrigt endast ad interim nämt till denna plats, intills en ordinarie teologie professur blifvit ledig. [1])

Den bittra stämning mot den objudne gästen, som häraf alstrades hos kanslär och flertalet af professorerna, och åt hvilken man, så ofta tillfälle bjöd sig, ej underlät att gifva det starkaste uttryck, var ej ägnad att blidka en så stridslysten man som Schütz, utan blott äggade hans lika oförfärade som häftiga sinne att gå anfallsvis till väga mot alt hvad han tyckte sig finna af slapphet hos kanslär och konsistorium, särskildt mot det i hans ögon godtyckliga regemente, som flera af professorerna och främst naturligen Olof Rudbeck här syntes honom hafva tillåtit sig. Så förklaras denna motbjudande episod i universitetets lif, som särskildt kastar så mycken skugga öfver Schütz' minne. Men man får dock ej förbise, särskildt vid en teckning af bibliotekets öden, att, vid sidan af de många och stora i ögonen fallande felen i mannens karaktär samt åtskillig besynnerlighet och försumlighet i öfrigt, funnos dock äfven några verkliga förtjänster. Han har uppenbarligen ansett sig vara liksom konungen personligen ansvarig för att statens rätt ej genom enskildes egennytta eller godtycke förfördelades. Man måste hafva

---

[1]) Att Schütz åtnjutit konungens särskilda förtroende är uppenbart. Den 13 augusti 1685 förklarade denne, att Schütz ej kan befordras till en högre ledig teologie professur, efter han ännu behöfves för de saker, som konungen honom anbefalt, men han skall behålla fjerde teologiska professuren och gamla Upsala pastorat. Och efter hans död fick statskontoret order den 22 september 1693 att i 3 år årligen utbetala 400 daler silfvermynt till hvardera af hans 2 söner.

detta för ögat för att förstå, att det var dock ej blott personlig hämdelust som dikterade den långa anklagelseskrift af den 27 januari 1684 mot konsistorium och särskildt Olof Rudbeck att hafva vanvårdat bibliotekets intressen, som han för sina kolleger framlade den 6 februari 1684. I denna förklarar han Rudbecks uppgifter,[1] att bibliotekets utgifter för åren 1649—1681 stigit till 17,568 daler kopparmynt, vara af noll och intet värde, så länge fullgiltiga verifikationer icke uppvisats, och beräknar själf utgiften för samma tid till 15,011 daler och inkomsten till 18,700, hvadan, i motsats till Rudbecks uppgift, att bibliotekets räkningar till år 1682 balanserade med en skuld å 26 daler, han anser det äga en fordran å 3,689 daler, som han nu utkräfver. Men ej nöjd härmed framträder han med en ytterligare efterräkning på 1,300 daler för extra-inkomster, som bort komma biblioteket till godo, såsom 300 daler för försåldt pergament, 560 daler för uthyrande af källarne under bibliotekshuset m. m.[2])

Man kan visserligen ej se, att detta försök till en reduktion i smått förde till någon vidare räfst och utsökning, men den satte nog en hälsosam skräck i vederbörande. Och i bibliotekets redovisning inträdde en annan ordning. Energisk som Schütz kunde vara, då han ville, sökte han förbättra bibliotekets knappa årsinkomster genom att vädja till de enskildes välvilja. De studerande nationerna förmåddes att sammanskjuta efter deras förhållanden ej obetydliga bidrag, promoti fingo en erinran

---

[1]) Biblioteksräkenskaperna åren 1649—81 (E. 2 i bibliokets arkiv), äro blott en kopia af dem som Rudbeck uppgjorde för Loccenii, Schefferi och Verelii tid, då desse själfva försummat att därom föranstalta. I brist på originalhandlingar är det omöjligt att nu afgöra, huru Rudbecks och Schütz' olika uppgifter skola förlikas.

[2]) Schütz' skrifvelse insändes af honom själf till konung Karl XI, och finnes bilagd hans odaterade bref till konungen (original i Riksarkivet, Professorernas skrifvelser till Kongl. Maj:t).

att på sin hedersdag visa sig frikostiga, och äfven personer utanför universitetet vidtalades att gifva understöd. Nära 1,000 daler kopparmynt eller lika mycket som det ordinarie anslaget för $1^2/_3$ år inflöto på detta sätt. — Den ifver, med hvilken Schütz sökte tillvarataga bibliotekets ekonomiska intressen och rättigheter samt bringa ordning i dess hushållning, uppbars dock ingalunda af motsvarande nit att uppfylla öfriga skyldigheter, som i än högre grad borde ligga en sann bibliotekarie om hjärtat, särskildt att tillse att bibliotekets litterära skatter komme studierna rätt till godo. Visserligen komma anklagelserna mest från hans personliga motståndare, men de bestyrkas af åtskilligt. Det är ganska betecknande, att hans egen vice bibliotekarie Harald Vallerius, af rektors påträngande frågor därtill föranledd och delvis äfven på Schütz' egen uppmaning, som ej anade oråd, tog bladet från munnen och i närvaro af Schütz framstälde följande anklagelse, [1] hvars riktighet denne ej kunde förneka, att han ofta ej infann sig på biblioteket, att studenterna ibland ej sluppo in, efter han gått sin väg och låst in nycklarna, att han ibland nekade professorerna de böcker som de önskade låna och stundom lånte ut böcker, utan att därom underrätta Vallerius, hvars skyldighet det dock var att annotera lånen. Förtigas bör dock ej, att Schütz ifrigt kämpade för att upprycka tvänne oseder, som slagit djup rot, den ena att professorerna ej infunno sig personligen för att låna böcker, utan använde den bekväma utvägen att sända upp biljetter med begäran om lån, den andra att de behöllo böcker hos sig i åratal, ibland till och med,

---

[1]) O. Rudbecks bref till kanslärn den 24 maj 1684 (original i Lunds bibliotek). Så stark var Schütz' ovilja mot Rudbeck, att han år 1689 vid ryktet om Örnhjälms afgång från bibliotekarieplatsen, som denne år 1687 öfvertagit efter Schütz, skyndade att hos Örnhjälm förorda samme Vallerius till efterträdare, hällre än att Rudbeck eller någon af hans anhörige skulle få platsen (den 15 februari 1689, original i Kongl. Biblioteket).

som fallet notoriskt var med Rudbeck, utan att böckerna ens hunnit i bibliotekets kataloger inskrifvas.

Kanslärn M. G. Delagardie hade visserligen stora skäl att beklaga sig öfver Schütz, som i förlitan på understöd å högre ort visade ett vanvördigt trots äfven mot en så högt uppsatt förman. Å sin sida hyste han en med fruktan blandad förbittring mot mannen, i hvilken han såg ett af enväldets sämsta kreatur och sin hätskaste fiende. Till hvilken ytterlighet och ensidighet i omdöme han i berättigad harm, men ock i känsla af sin svaghet lät sig drifvas, därom vittnar hans välkända bref till kansliрådet E. Lindsköld den 10 mars 1684. [1]) Här beskyller han Schütz att aldrig föreläsa eller disputera, sällan gå i kyrkan och, då han själf predikar, läsa igen dörren, att studenterna ej skola förmärka hans svaga gåfvor, svära och bannas som en rasande, fara ut med hot och skällsord i konsistorium. Anklagelsen når sin climax i orden: »Är han nullius doctrinæ och af ingen soliditet, beflitar sig icke häller mer om studier, utan löper med en bössa omkring i Gamla Upsala och skjuter själf ihjäl hästar och svin om de göra honom ohägn.» Tyvärr förstod ej kanslärn ens att offentligen i andras närvaro lägga band på sin djupa ovilja. I konsistoriisammanträdet i Upsala den 27 augusti 1685 förifrade han sig mot slutet ända därhän att utbrista i följande ord till Schütz: »Jag ser fuller att jag skall taga bladet från munnen och låta blodet tala, och säger jag det: I har trädt mig så när, att vi skulle spela om öronen båda . . . Jag beklagar dem som här med Eder skola sitta och deras olycka . . . vill med Eder intet mera hafva att göra, utan jag lemnar Eder under Guds stränga dom, och Han anser Eder efter edra gärningar.» Härpå svarade Schütz, som under detta sammanträde tyckes iakttagit

---

[1]) Tryckt i *Den svenska Mercurius.* Årg 4, del 1, s. 25. Stockholm 1758.

ett ovanligt lugn, blott med de orden: »Jag skjuter mig ock under Guds dom.»

Det är med en känsla af lättnad man vänder sig bort från dessa bittra och ofruktbara fäjder, för att rikta blicken på tvänne kort därefter timade tilldragelser, som bägge för biblioteket haft en stor betydelse, nämligen donationen af det stora Delagardieska biblioteket och ombyggnaden af Gustavianum för att bereda biblioteket den rymligare och ändamålsenligare lokal, hvars afsaknad tillfogat detsamma så stor skada. Det är ej osannolikt, att den förkättrade Schütz' inflytande hos konung Karl XI, hvars fulla förtroende han fortfor att åtnjuta, i någon mån bidragit till framkallande af de två åtgärder, som särskildt fäst denne konungs minne vid bibliotekets historia.

Det vackra bibliotek, som den högt förnäme och finbildade Magnus Gabriel Delagardie, med hela en verklig bokkännares utsökta smak och en ädlings storslagna likgiltighet för kostnaden, samlat i sitt palats i Stockholm, var ett af de ståtligaste, om ej rent af det största, som vid denna tid befann sig i enskild ägo inom Sveriges gränser. Det hade jämte palatset och så mycket annat af den fallne riksdrotsens furstliga förmögenhet slukats af den obevekliga reduktionen och sålunda hemfallit till kronan. Det hade varit Delagardies afsikt, och den hade äfven af honom uttalats, att skänka det till Upsala universitet, i hvars öden han tagit så mycken del och för hvilket han hyste och visade en verklig kärlek, som här aldrig kan eller får förgätas. Redan år 1681 hade universitetet fått kännedom om kanslärns frikostiga afsikt och därför uppdragit åt Olof Rudbeck att göra ritning till ett rum ofvanpå det Gustavianska auditoriet, i hvilket detsamma skulle kunna inrymmas. [1]) Vare sig konung

[1]) Den 27 juli 1681 anmäler rektor i konsistoriet, att kanslärn donerat sitt bibliotek och skall sända det, så fort rum inredts ofvanpå

Karl XI önskade respektera denna kanslärns afsikt, om hvilken han från konsistoriet fått en slags påminnelse [1]) eller han själf af eget intresse för universitetet kommit redan förut på samma tanke, visst är att han efter drotsens död förärade dennes bibliotek genom bref den 18 oktober 1686 till universitetet, till hvilket det förflyttades under samma och följande år. [2]) Trenne ännu i behåll varande kataloger sätta oss i tillfälle att både beräkna dess storlek och bilda oss ett omdöme om dess innehåll. [3]) Den äldsta af dessa är uppgjord år 1668 och som det tyckes af Johannes Gardtman (år 1670 juris professor). Den andra är daterad år 1671 och innehåller åtskilliga intressanta upplysningar till detta biblioteks historia; man finner att D. W. E. Frisius blef dess bibliotekarie år 1667, J. Gardtman den 18 maj 1668, B. Rudberg (senast år 1672), Lorentz Schartau (våren 1673), Johan Heysig-Ridderstjerna år 1680, Petrus Lagerlöf (och Lars Micrander) i oktober 1682. Den tredje har i sig upptagit de äldre, och i dess bräddar är reduktionsvärderingen antecknad.

Täflande i storlek med konung Gustaf Adolfs bibliotek, om ock ej i dyrbarhet, (särskildt i afseende på handskrifterna kan ju ej någon jämförelse göras), ägde det dock den ovärderliga egenskapen af att inrymma ett icke

större Gustavianska auditoriet. Den 17 september samma år skrifver Rudbeck till kanslärn, att han har afritningen färdig (original i Kongl. Biblioteket.

[1]) Konsistorii protokoll den 8 september och 6 oktober 1686.

[2]) 11 kistor och ett stort fat böcker kommo år 1686 (konsistorii protokoll den 10 november), år 1687 utbetalar biblioteket 466 daler kopparmynt för transporten. Schütz protesterade upprepade gånger mot att det dryga beloppet togs af bibliotekets svaga medel.

[3]) Katalogerna finnas nu i bibliotekets arkiv under nr K. 64—66, alla uppgjorda, medan biblioteket ännu befann sig i Delagardies ego. Man skulle vara frestad att tro, det katalogerna kommit hit senare än själfva biblioteket, efter Eenberg kunde påstå, att vid dess inventering år 1688 från Schütz till Örnhjälm fans ej någon riktig matrikel att tillgå, utan man måste använda ett af Linnerius uppgjordt inventarium. Men af bilagan 6 (slutet) synes, att åtminstone två af katalogerna funnos här redan år 1688.

obetydligt antal af dyrbarare under senare tid utkomna arbeten, som på ett välkommet sätt bidrogo att fylla luckorna i universitetets med gamla arbeten välförsedda, men däremot på nyare böcker väl fattiga samling. Omfattande öfver 4,700 tryckta arbeten, var det i synnerhet rikt på de humanistiska vetenskapernas område; historien, inberäknadt kyrkohistorien, representerades af mer än 800 arbeten. Till teologien höra 823 arbeten, till juridiken 422, till matematik och naturvetenskap 307, till medicinen 186. I ögonen fallande är rikedomen på fransk och italiensk literatur, 464 verk på det förra och 175 på det senare området. Så svagt hade biblioteket förut varit på detta fält representeradt, att år 1649 libri Gallici voro blott 79, Italici 37, Hispanici 2. — Handskriftförrådets storlek torde ej kunna på siffran bestämmas, och endast en ringa del torde tillfallit biblioteket, i det ej mindre än öfver 50 nummer (förutom kartor) på Kongl. Maj:ts befallning uttogos och tilldelades Antikvitetskollegiet, som äfven fick utvälja 95 dyrbara tryckta arbeten, hufvudsakligen i historia och antikviteter. [1]) Af icke ringa betydelse var för öfrigt, att universitetets torftiga samling af svensk litteratur vid detta tillfälle erhöll en välkommen förstärkning; jag får nedan tillfälle att yttra något om denna afdelning, som vid denna tid var så illa representerad, att det måste väcka förvåning.

Det var redan på förhand klart, att den gamla bibliotekslokalen var aldeles ur stånd att upptaga ens det ringaste af denna betydande tillväxt, hvilken måtte för den närmast följande tiden förblifvit nedpackad i sina lårar och instufvats hvar man kunde finna plats. Till-

---

[1]) Antikvitetsarkivets kvitto af den 18 november 1686 tryckes i bilagan 6, jämte angifvande af de manuskripter, som enligt Delagardiska katalogerna funnos i hans bibliotek, men ej stå på kollegiets kvitto. Då katalogerna blott angifva 51 nummer, bilagans två uppgifter åter öfver 80, synes hur ofullständiga katalogerna i detta afseende äro.

växtens storlek måste dock med ett slag bringa till full klarhet den öfvertygelse, som småningom börjat bana sig väg, att de halfva åtgärdernas tid med deras försök att lappa på den gamla bibliotekslokalen voro förbi, och att en genomgripande ny utväg måste utfinnas till boksamlingarnas sammanförande och betryggande. Svårligen kunde man emellertid tänka på att af universitetets medel komma en ny lokal åstad, så svaga som dess tillgångar voro, och med tämligen illa medfarna finanser. Det var konung Karl XI som här i nödens stund kom det till hjälp. Så litet man än kunde vänta, att denne konung, hvars intresse för bildning och vetenskap, med den mindre vårdade uppfostran, som kommit honom till del, icke borde vara synnerligen lifligt och som ju samlade all rikets kraft för att värna om dess framtida själfbestånd, skulle hafva mycken välvilja till öfvers för universitetet, så är det dock ett faktum, som måste med tacksamhet erkännas, att han både haft ett öppet öga för den högre bildningens intressen och icke varit njugg på sitt understöd, där behofvet legat klart utredt.

Under letandet efter en ny och lämplig bibliotekslokal hade man slutligen fallit på den tanken att förhöja Gustaviani då tämligen låga öfvervåning[1]) med ytterligare fyra alnar och där finna det utrymme man så länge förgäfves sökt. Ritningarne därtill uppgjordes med all sannolikhet af Olof Rudbeck, som något mer än tjugu år förut på byggnadens midt uppfört den kupoltäckta tornlika byggnad, i hvilken anatomisalen var inrymd. Konung Karl XI skänkte planen sitt gillande och anslog af postmedlen till detsamma 1,000 daler silfvermynt för hvart-

[1]) Gustaviani utseende vid denna tid synes å en odaterad af Jean Marot graverad teckning öfver domkyrkan, som förvaras i Palmskölds samling (afd. XIV T. 30 s. 83). Enligt Schefferi år 1666 utgifna *Upsalia illustrata* innehöll öfvervåningen då rum för de fyra fakulteterna, ett för bibliotheca studiosorum och ett för depositionsceremoniens afhållande.

dera af åren 1687—1690. År 1691 anvisade han ytterligare 1,600 daler silfvermynt af statsmedel. [1]) Äfven universitetet har gifvit sitt bidrag därtill och i öfverensstämmelse med konungens den 28 maj 1690 uttalade vilja därtill användt af vakanta löner åtminstone 1,369 daler. [2]) Hela reparationen har kräft åtminstone en summa af 7,000 daler silfvermynt, eller 14,000 kronor, som med hänsyn till tidens varuvärden bör minst tvådubblas, om ej tredubblas, för att finna sin motsvarighet i nutidens förhållanden. I juni månad 1691 blef den södra salen färdig, så att den kunde mottaga gamla bibliotekets större och bättre, i dess öfre våning förvarade del; år 1693 inflyttades dess återstående del, det s. k. nedre biblioteket, och den Delagardieska boksamlingen i den norra salen. Men på samma gång har äfven ett nytt bibliotek, det Rålambska, där hållit sitt intåg.

Konung Karl XI hade nämligen inköpt och till universitetet donerat det vackra, om ock ej med det Delagardieska i storlek täflande bibliotek, som af kongliga rådet friherre Claes Rålamb, en man af vidsträckt bildning och djup lärdom, samlats på Länna gård i närheten af Upsala. Det afhemtades i mars 1693 på Länna af den

---

[1]) Kongl. Maj:ts bref den 11 juni 1687, den 19 december 1688 och den 14 december 1691. I det sista brefvet anslog han äfven 500 daler silfvermynt i ändamål att förändra det nu lediga gamla bibliotekshuset till lokal för konsistorium. Detta borde ej få vara kvar under samma tak som biblioteket, »hvarest farligt vore att hafva eld och spisar.» År 1693 skänkte kanslärn, Bengt Oxenstjerna, kostbara och ansenliga tapeter till konsistoriebyggnaden (konsistorii tacksägelsebref den 20 juli 1693).

[2]) Enligt universitetets räkenskap för 1690; 1691 års räkenskap är defekt, så att af den ingen upplysning står att vinna. Bibliotekets årsanslag af 200 daler silfvermynt skulle ock enligt konungens befallning tagas i anspråk. Huru myeket häraf utgått, är nu omöjligt att afgöra. Eenberg säger i en odaterad promemoria troligen från år 1698 i (A. 7, bibliotekets arkiv), att räkningen för bibliotekets ærariemedel 1687—1693 blifvit sammanslagen af salig Hallenstedt med öfriga byggningsmedel. Sannolikt har sålunda i sju år hela eller en del af anslaget utgått till byggnaden.

nye energiske vice bibliotekarien Johan Eenberg,[1]) som efterlemnat anteckningar om sin inventering vid detta tillfälle.[2]) Enligt ett äldre inventarium, uppgjordt år 1690[3]) i sammanhang med köpet (värdet angafs till i det närmaste 8,900 daler kopparmynt, hvilket dock uppenbarligen är en fullständig undervärdering), kan antalet tryckta arbeten beräknas till 2,900 förutom 200 dupletter. Af handskrifter angifvas endast 38 stycken och på ett synnerligen kortfattadt sätt;[4]) då man känner tidens oförmåga att tolka gamla handskrifter och däraf följande obenägenhet att katalogisera dem, så föreligger här samma möjlighet som vid den Delagardieska samlingen, att vida flera handskrifter funnits än som katalogiserats. Vid detta tillfälle förvärfvade biblioteket, såsom jag förut omnämnt, de bägge katalogerna från Jesuiterbiblioteket i Posen, och sannolikt hafva åtskilliga andra af de böcker från samma ställe, som här förefinnas, först på detta sätt funnit vägen till universitetsbiblioteket. En egendomlig raritet som man knapt skulle väntat att finna här var ärkebiskop Abrahami Angermanni intressanta visitationsbok från hans ryktbara inkvisitionsresa år 1596.

Det skulle väl tyckas som om en ny, ordningens, lugnets och trefnadens tid bort nu inträda, sedan biblioteket inflyttat i sin nya och rymliga bostad. Så skedde dock ej genast, ty målets uppnående förhindrades i åt-

---

[1]) Nämd den 17 oktober 1690 efter Harald Vallerius, blef den 22 januari 1704 filosofie professor, dog år 1709. Hans *Beskrifning om Upsala jämte berättelse om 1702 års brand* torde vara väl känd.

[2]) Förvarade i K. 1 i bibliotekets arkiv. Han meddelar där, bland annat, att han funnit 22 arbeten, som inventariet af år 1690 ej omtalat, att däremot 11 där förekommande saknats i biblioteket, samt att han i maj 1693 i Upsala fått ytterligare 67 duplettfolianter och »Constantinopolitanske taflan».

[3]) U. 281 i Upsala bibliotek. Det är uppgjordt i april 1690 vid Länna gård af Samuel Stensson och Johannes Palmerus samt af dem underskrifvet i Upsala den 14 maj.

[4]) Förteckningen är tryckt i bilagan 7.

skilliga år genom den täta växlingen af bibliotekarier, med däraf föranledda upprepade inventeringar och systemskiftningar. Vice bibliotekarien Johan Eenberg (1690—1704), som länge var den som egentligen här bar dagens tunga och hetta, har lifligt och väl skildrat denna ombytenas tid i sin till kanslern år 1703 afgifna relation, hvilken jag i bilagan 9 aftryckt och som hufvudsakligen ligger till grund för följande korta teckning. Efter Schütz, som i mars 1687 förflyttats till ordinarie professur i teologiska fakulteten, utnämdes historiarum professorn Claes Örnhjälm den 30 april samma år till bibliotekarie. Hans verksamhet blef kort, ty redan den 23 februari 1689 befordrades han till censor librorum, och den har ej lemnat några spår efter sig. Han har sannolikt mest varit frånvarande från universitetet för att utföra de historiska och antikvariska arbeten, som genom offentligt uppdrag lagts på hans skuldror. Och det ser nästan ut, som om inventeringen från Schütz till honom aldrig blifvit riktigt slutförd. — Efter honom utnämdes den 4 mars 1689 professorn i moralfilosofi Nicolaus Wulff, adlad Stjernberg. Det var dock Eenberg som fick hufvudbestyret med inventeringen efter Örnhjälm, hvilken för öfrigt tog sin början så sent som jultiden 1691, efter Eenbergs företrädare Harald Vallerius ej förr blef ledig. Sedan hade han att ombestyra boksamlingens successiva öfverflyttning till Gustavianum åren 1691 och 1693, Delagardieska bibliotekets uppställande samt afhemtande och ordnande år 1693 af Rålambska biblioteket. Då biblioteket nu bestod af fyra skilda partier, hufvudmassan af gamla biblioteket, dettas sämre del, det forna s. k. nedre biblioteket, Delagardieska och Rålambska samlingen, var det ganska naturligt att man begynte tänka på att sammansmälta de olika efter hand tillkomna delarne och i öfrigt åstadkomma en bättre klassificering af materialet. Stjernberg hade ock uttänkt ett nytt system, hvilket han tyvärr ej be-

hagade skrifteligen anteckna, utan blott bar i sitt hufvud. Detta fick Eenberg sedan efter hans muntliga order tilllämpa, men medan han var härmed sysselsatt och redan hunnit så långt, att det mesta var omflyttadt, afled Stjernberg den 6 november 1694, och biblioteket fick en ny chef den 23 november samma år i Skytteanske professorn Elias Obrecht, som förenade sin professorstjänst med den nya platsen. Då nu ingen katalog utarbetats efter den nya ordningen, måste den stackars Eenberg tåligt finna sig i att åter flytta alla böcker till baka på deras gamla platser, för att inventering skulle bli möjlig efter den gamla katalogen. Denna inventering[1]) ledde till ledsamma upptäckter rörande Stjernbergs ovana att draga hem böcker till sin bostad, men i den tvist, som angående deras återbekommande uppstod mellan enkan och universitetet, förstod hon att genom envishet och fyndighet draga saken på långbänken, ända därhän, att konsistoriet ej såg sig någon annan utväg att förhindra böckernas förlust än att försöka inropa dem på auktionen.[2]) Man skulle gjort väl, om man erinrat sig de ord, hvarmed Axel Oxenstjerna år 1653 varnade professorerna i fråga om änkan efter en räntmästare, som bragt universitetets ekonomi i den svåraste förvirring. »Akten eder, ty hon kastar eder omkull och öfverilar eder sedan med heta tårar.»

Obrecht, som emellertid äfven (år 1695) fått fullmakt på generalbibliotekariet öfver hela riket, kunde i denna egenskap hafva än mera rätt att komma med anspråk på att få tillämpa ett nytt system. Han hade ock ett splitternytt sådant att bjuda på, med en ännu mera i enskildheter genomförd klassificering. Varnad af en bitter erfarenhet gjorde Eenberg nu först katalogen färdig efter det nya systemet och började först därpå att med

---

[1]) Eenbergs förteckning år 1696 å hvad som saknades vid inventeringen efter Stjernberg fins i bibliotekets arkiv i K. 1.

[2]) Konsistorii protokoll den 6 december 1698

ledning af densamma omordna biblioteket. Innan denna omrangering emellertid hunnit genomföras längre än på de teologiska och filosofiska fakulteternas områden, gick Obrecht ur tiden den 16 januari 1698 och den påföljande 13 februari fick institutionen en ny chef i den kände grekiske filologen, nu teologie professorn Laurentius Norrmannus. För tredje gången på tio år måste Eenberg gripa sig an med den förtretliga långsamma inventeringen, hvilken denna gång räckte i hela tre år, från april 1699 till in på år 1702 och således upptog nästan hela Norrmanni bibliotekarietid. Den gick så långsamt, emedan Norrmannus ville på samma gång kontrollera alla titlar i katalogen och tillika var strängt upptagen med egna studier, professuren, konsistoriet och det pastorat han innehade. Det var ej att undra på, om Eenberg, därest han, som han själf uppgifver, tio gånger flyttat mellan hyllorna de 30,000 volymer hvaraf biblioteket bestod, släpat dem i höjden och ned igen samt uppskrifvit tre ris papper, nu kände sig orolig, då äfven hos Norrmannus symptomer antydande möjligheten af en ny systemhistoria började framträda, och således den gamla kretsgången hotade att ånyo begynna. Han utverkade då år 1698 kanslärns bifall till att deputerade från fakulteterna skulle uppgöra ett för framtiden gällande system, dref på projektets utarbetande, vann Norrmannus för sina idéer och hann få systemet godkändt samt delvis tillämpadt,[1])

---

[1]) Af E. Benzelii memorial den 17 september 1703 (original i A. 7, Bibliotekets arkiv) framgår, att vid den då afslutade inventeringen använde man det nya renskrifna registret för teologiska fakulteten, det år 1699 projekterade registret för den juridiska och medicinska och ett dylikt projekteradt af åren 1698 och 1699 för folianter och kvarter i den filosofiska fakulteten. Oktaver och duodeser i den sista hade inventerats efter »det gamla Karl Persons register kalladt Lit K» [från år 1675]. För Delagardieska och Rålambska böckerna följde man det register öfver oktaver och duodeser, som år 1701 upprättats. Det ser ut som om dessa samlingars folianter och kvarter således redan inordnats i hufvudsamlingen.

innan chefskapet för fjärde gången på 13 år växlade innehafvare, sedan Norrmannus den 21 maj 1702 befordrats till domprost. Han kunde dock nu vara lugn, ty med den nye chefen, Erik Benzelius den yngre, som den 30 augusti samma år befordrats till platsen framför så mången gammal professor, skulle ock en ny tid ingå. Han har för all framtid knutit sitt namn vid den boksamling, som han i 21 år med öfverlägsen skicklighet vårdade och förkofrade.

Det torde ej vara olämpligt att försöka göra sig en föreställning om bibliotekets utseende och samlingens storlek vid ingången af adertonde århundradet. Lokalen upptog Gustaviani hela öfre våning, hvars ändpunkter bildade två stora salar. den norra för filosofiska fakultetens böcker, den södra för de tre högre fakulteterna. Salarne skildes från hvarandra af ett 24 alnar långt rum, kalladt galleriet, med fönster åt domkyrkan, och ett parallelt med detsamma liggande (nu till öppen förstuga förvandladt) förmak, som möjligen endast haft sekundär belysning.[1]) Hvardera boksalen var 36 alnar lång och 16 alnar bred med de höga väggarne fullklädda af hyllor; midt på golfvet stodo så kallade pulpeter för mottagande af liggande folio och böcker af i öfrigt för stort format att de skulle kunna inpassas i hyllorna. Den i och för sig ståtliga anblicken af dessa salar förhöjdes därigenom, att hyllorna åtskildes af »poster sirade med sköna gipskapiteler»[2]) och att fönsterbräden och pulpetskifvor voro

---

[1]) En genomskärning af Gustavianum i bägge våningarna från förra hälften af adertonde seklet fins i Upsala biblioteks handskriftsamling vol. U. 65. Den visar, att den stora vestibul, som nu genomskär bottnen och första våningen, då ej fans, liksom att ingången till huset var ensamt från väster å husets baksida.

[2]) Gipsmakar Chaveau fick af bibliotekets medel 6 riksdaler specie stycket för 48 kapitäl år 1696 (konsistorii protokoll 13 juni.) De 600 daler kopparmynt, som ytterligare för gipsarbete utbetaltes till Petrus Pagani, blefvo på kanslärns befallning sedermera biblioteket godtgjorda ur universitetets kassa.

klädda med grönt kläde samt grön färganstrykning och gröna tyglister anbragta på hyllorna. Öfver ingången till södra salen blef år 1701 uppsatt den dyrbara, af bildhuggaren Casper Schröder i marmor huggna bröstbilden af konung Karl XI, som biblioteket för egna medel bekostat;[1]) midt emot fick ej långt härefter Olof Rudbecks bild sin plats. Galleriet var institutionens aldraheligaste och särskildt utsmyckadt. Väggarne pryddes af konunga- kanslärs- och professorsporträtter. Här förvarades bibliotekets handskriftssamling, diverse konstalster, naturhistoriska föremål, såsom zoologiska præparater och botaniska samlingar, glober och fysiskt-astronomiska instrumenter, ty biblioteket var ännu ej blott universitetets museum, utan äfven dess så godt som enda institutionslokal, om den i kupolen af Gustavianum förlagda anatomisalen och botaniska trädgården undantagas.

Främsta rummet i galleriet intogs af det så kallade »konststycket» eller det dyrbara, af samtiden till en tunna guld värderade kabinett, som staden Augsburg år 1632 förärat konung Gustaf Adolf. Det hade i senare år stått på Upsala slott och den 28 april 1694[2]) blifvit af konung Karl XI, i enlighet med hans aflidna gemåls, drottning Ulrika Eleonoras uttalade önskan, skänkt till universitetet. Förfärdigadt af ebenholz och cypress med dyrbara inläggningar och fina miniatyrmålningar samt inrymmande diverse curiosa, är det än i dag ett konstverk framstående inom sin art och tilldrog sig i flydda tider stundom mera af beundran och uppmärksamhet än de till utseendet oansenligare bokskatterna. — Hvad instrumenter och glober angår, var det i full öfverensstämmelse med kon-

---

[1]) Schröder betaltes med 1,200 daler kopparmynt; för postament och uppsättning åtgingo ytterligare 387 daler kopparmynt (bibliotekets räkenskaper).

[2]) Första inventeringen af den 5 juni 1694 fins in originali i Upsala bibliotek, handskriften U. 65 e; en mängd senare inventeringar finnas ock bevarade.

stitutionernas bud, att de här förvarades, ty det föreskrefs i dessa: »Bibliothecarius providebit, ut bibliotheca instrumentis mathematicis et geographicis tabulis exornetur,» och några fysiskt-astronomiska institutioner funnos ännu ej. År 1659 inköptes för bibliotekets medel från professor Fontelius ett astrolabium geodeticum för 104 daler kopparmynt, år 1664 från Johan Hoffwenius (matematisk instrumentmakare) en circinus proportionalis, en landtmätarelineal och två cirklar för 80 daler kopparmynt, år 1670 en quadrans astronomicus för 60 daler kopparmynt. En förteckning från år 1678[1]) omtalar äfven ett astrolabium minus Henrici Suttonis och en circinus communis samt af daterade glober: Globus terrestris cum pyxide Guilhelmi Blaeu anno 1622, Globus terrestris Adriani Metii per Jodocum Hondium editus 1623 och Globus terrestris Adriani Goor per Jansonium editus 1623. Af kartor funnos åtskilliga af intresse, ehuru deras titlar, som altid, högst otydligt beskrifvas i det inventarium som uppgjordes vid Obrechts tillträde år 1694.[2]) Där omnämnas: »Tabula imperii Sinarum, 1 tabula Lithauisk gammal, 1 Burei tafla öfver Sverige, 1 tabula Ucrainiæ, 1 tabula topographica urbis Constantinop. illa faren.» — Till samma afdelning kan räknas Sorö-professorn J. Burseri stora herbarium i 23 volymer,[3]) skänkt af hofrådet P. J. Coyet, ehuru det sannolikt mest legat hemma hos Olof Rudbeck, för att användas vid hans stora botaniska arbete.

En tredje grupp bildades af diverse konstföremål, kulturhistoriska och etnografiska sällsyntheter. Med biblioteket från Riga hade äfven följt en brokig samling af jesuiterkollegiets inventarier,[4]) däribland 8 tennstop, 1

---

[1]) Tryckt i bilaga nr 4.
[2]) Tryckt i bilaga nr 5.
[3]) Om detta herbarium se M. B. Swederus, *Olof Rudbeck d. ä.* i *Nordisk tidskrift* 1878 s. 23 ff.
[4]) Tryckt i bilagan nr 3.

tennkanna, 6 tennfat, 16 messingstakar, 14 de heliges konterfej, 5 målade ryska trätaflor, 9 stora och små messesärkar, en liten fana af hvit atlask med gull- och silkesfransar. Det mesta häraf torde redan tidigt varit förkommet. När Schütz år 1682 blef bibliotekarie, uppvisade han i konsistorium detta inventarium och meddelade, att »däraf allenast ett litet stycke finnes», samt frågade, om någon hade kunskap, hvart det öfriga hade tagit vägen. Olof Rudbeck var den ende som hade något att meddela; han sade, att »han som en dröm mindes af salig Loccenio eller Laurentino vara berättadt, att socknarne häromkring fått däraf messestakar.»[1]) I nästa sekel ökades kuriositetssamlingen med allehanda underliga ting.

Galleriets väggar pryddes ytterligare af trenne byster af Homerus, Aristoteles och Cicero samt en större samling porträtter. Att den senare varit vida större än de 23, som i Obrechtska inventariet af år 1694 omtalas, är fullt säkert. Ty ett flertal af de svenska porträtten är där förbigånget. Där funnos nio konungaporträtter från konung Gustaf I till och med konung Karl XI, skänkta år 1668 af kanslern M. G. Delagardie,[2]) Johan Skyttes porträtt fans redan år 1641, och under åren 1698—1699 uppdrog konsistoriet, på erinran af Olof Rudbeck om nödvändigheten att anskaffa namnkunniga Upsala professorers konterfej, åt en E. Jetsche (troligen universitetets ritmästare) att måla porträtt af Kenicius, Paulinus, Lenæus, Stigzelius, Baazius, Svebilius, Loccenius och Schefferus.[3]) Och om denna porträttsamlings förökande voro biblioteket och konsistoriet under den följande tiden lika ifriga.

Bibliotekets storlek bestämmes af Eenberg såsom hafvande vid seklets slut bestigit sig till 30,000 volymer

[1]) Konsistorii protokoll den 8 november 1682. Ännu i Obrechts inventarium (bilagan nr 5) omtalas dock 4 stycken ryska taflor med deras helgon.

[2]) Se konsistorii protokoll den 22 januari och den 5 februari 1668.

[3]) Enligt bibliotekets räkenskaper.

af tryckta böcker. Man har ej skäl att betvifla riktigheten häraf, ehuru, som jag ofvan sid. 30 not. 1 anmärkt, hans uppgift om antalet handskrifter är aldeles felaktig.[1]) Hans uppgifter präglas af sanningskärlek, och han har i afseende på de tryckta böckerna haft rikt tillfälle att försäkra sig om verkliga förhållandet, efter alla volymer upprepade gånger passerat hans händer vid inventeringarne. Visserligen synas de siffror, som jag förut anfört å sannolika storleken af de i konung Gustaf Adolfs dagar förvärfvade biblioteken samt å Delagardieska och Rålambska biblioteken, om de sammanställas med uppgifterna å under perioden inköpta arbeten, vid första anblicken icke medgifva möjligheten af en så stor totalsiffra. Men man har att lägga märke till, att de siffror som hittils anförts angifva *arbeten*, icke *volymer*, äfvensom att åtskilliga förvärf säkerligen äro i räkenskaperna förbigångna (för fyra år 1682, 1689—91 saknas ju alla uppgifter) och att vi ej känna beloppet af enskilda gåfvor. Det är därför ingalunda omöjligt, att om antalet arbeten omsättas i volymer, man verkligen uppnår den siffra som Eenberg angifvit, och ett försök att tillnärmelsevis beräkna det helas omfång med ledning af hvad man vet rörande de enskilda delarnes storlek skall här göras. Bibliotekets bestånd var, såsom jag förut meddelat, kring år 1641 ungefär 8,580 arbeten, en siffra som säkerligen får betraktas som ett *minimum*. Delagardieska och Rålambska samlingarne stego tillsammans till öfver 7,600 arbeten. Om så arbetena från Polen, Olmütz och Prag beräknas till 1,000 och härtill lägges antalet arbeten inköpta under perioden

---

[1]) Hans missräkning i afseende på handskrifterna är förklarlig, då på hans tid endast en ringa del var katalogiserad. Blott 50 handskrifter af det stora förrådet äro förtecknade i Wallini katalog (K. 6) s. 581—584. Någon räkning var sannolikt aldrig gjord. Och daterar sig uppgiften från tiden före flyttningen till Gustavianum, såsom sannolikt är, blir misstaget så myeket förlåtligare, som handskrifterna i den gamla lokalen tydligen legat hopstufvade.

1641—1702[1]) med en siffra af 1,942, komma vi till en totalsiffra af 19,120 arbeten. Att öka detta med 50 procent för att träffa det ungefärliga volymtalet torde ej vara en för hög beräkning. I så fall äro vi redan uppe på 28,700 volymer. Och härtill kommer, att — oafsedt det underskattande af volymtalet, som kan ligga i att beräkna blott 1 ½ volym för hvarje arbete, oafsedt sannolikheten af att det äldsta biblioteket var större än jag antagit och att accessionerna genom inköp äro ett minimum — har biblioteket dessutom bevisligen under perioden riktats med diverse förvärf som ännu ej omtalats. Så har med detsamma införlifvats den år 1664 aflidne franske språkmästaren Cujacii boksamling,[2]) år 1686 seqvestrerades boktryckar Curios böcker,[3]) år 1692 erhöll det den Odheliska donationen,[4]) år 1701 en samling af armeniska böcker skänkta af dåvarande adjunkten, sedermera domprosten Olaus Celsius d. ä.[5]) Däremot tyckes det som om de underhandlingar,[6]) hvilka år 1699 fördes om inlösandet för 350 riksdaler specie af de orientaliska och grekiska handskrifter, som dr. Wagenseil i Altorf hem-

---

[1]) Inköpet var 464 st. åren 1641—1654, 900 åren 1655—1688, 578 åren 1692—1702. Sista siffran är beräknad. Räkenskaperna namngifva blott 478 arbeten. Men för de 1,000 daler kopparmynt, som utgifvits för bokinköp, utan att arbetena specificerats, vågar jag antaga att 100 arbeten inköpts.

[2]) Katalogen öfver Cujacii böcker fans ännu år 1678 (se bilagan nr 4); jag har ej kunnat återfinna den.

[3]) Se intyg den 1 juni 1686 af H. Vallerius och J. Reftelius, att de mottagit 33 arbeten, som det tyckes alla utgångna från Curio's officin (original i A. 7 bibliotekets arkiv).

[4]) Teologie licentiaten Laurentius Odhelius, som dog i Hamburg år 1691, hade testamenterat 100 sällsynta rabbinska böcker. Celsius. *Bibliothecæ Upsaliensis historia* s. 44.

[5]) Armenica bibliotheca haud vulgaris, quam Romæ, Massiliæ, Amstelodami comparaverat, säger sonen i nyss anförda arbete s. 46.

[6]) Se ett intyg af Norrmannus m. fl. den 3 februari 1699 om hvad man borde bjuda, samt kanslärsbref den 13 mars samma år, att för det priset stode nog ej handskrifterna att få, och att man borde tillse, om ej äfven de latinska borde inköpas (bägge i A. 7, bibliotekets arkiv).

bjudit, icke fört till något resultat. Hvem vet emellertid, om ej flera accessioner förekommit än dessa, som jag hittils anträffat?

Genom egna inköp har, såsom jag nyss nämt, biblioteket under detta århundrade icke vunnit någon synnerlig tillväxt. Och det kunde ej annorlunda vara, då medlen till inköp voro så obetydliga som 200 daler silfvermynt årligen. Af detta belopp, som i kopparmynt utgick med 500 daler före år 1665 och efter denna tid med 600, har till bokinköp under perioden 1641—1702 användts, såvidt man vet, ungefär 21,500 daler kopparmynt, för hvilka anförskaffats 1,942 arbeten, hvilket utvisar ett medelpris af 11,42 daler kopparmynt. Om för jämförelse med våra tider detta reduceras i silfvermynt, med iakttagande af den olika kurs som kopparmyntet under tidehvarfvet ägde, finna vi att bokpriset utgjort i medeltal för arbete.

	Riksdaler. specie.	Kronor.
1641—49	4	16
1649—54	2,85	11.40
1655—88	2,16	8.64
1692—1702	1,85	7.40

Men med hänsyn till silfrets dåvarande köpkraft måste detta värde i kronor minst dubblas och snarare tredubblas, för att användas vid en jämförelse med prisen i våra dagar. I öfrigt framgår af tabellen att medelpriset för inköpta verk småningom under seklet negått. Priserna tyckas utvisa, att man i regeln ej köpt billigare och obetydligare verk, utan verkliga biblioteksarbeten. Och man har ej ryggat tillbaka för att stundom köpa böcker, som i betraktande särskildt af bokanslagets ringhet måste förefallit samtiden ovanligt kostbara. Ibland dessa mera monumentala verk intager ej teologien en fullt så dominerande ställning, som den annars vid in-

köpen öfverhufvud, isynnerhet under århundradets tidigare hälft, besitter. Och det är ej att undra på, då ju de dyrare teologiska verken snart fingo svåra medtäflare i dem som utgåfvos i historia, arkäologi, geografi och naturvetenskap. Några exempel torde ej sakna sitt intresse.[1] År 1641 köpes Joh. Gerhardi *Loci communes theologiæ* för 67 daler, år 1642 *Biblia sacra Duaci*, 1617 för 112, år 1651 *Bibliotheca patrum* för 268, år 1652 *Chrysostomi opera* för 224, år 1683 *Biblia illustrata Calovii* för 100, år 1688 Le Blanc, *Commentarii in psalmos* för 100, år 1700 *Biblia critica Anglicana* för 200.—Naturvetenskaperna kunna uppvisa år 1646 Ulyssis Aldrovandi *Historia animalium* 187 daler, år 1679 *Rhenii botanicon* 95, åren 1680 och 1699 *Hortus Malabaricus* 260. — För historia och geografi kunna anföras år 1643 De Thou's *Historia* 82 daler, år 1655 Goltzii *opera* 128 och *Historia Indiæ occidentalis* 160, år 1685 Hoffmanni *Lexicon* 78, år 1700 Sanson *Atlas geographicus* 159. Filologin representeras af år 1650 *Gruteri Inscriptiones veterum* 120, år 1664 Polybius ed. Casaubonus 59, år 1680 Castelli *Lexicon tetraglottum* 100 och *Talmud Babilonski* 120, år 1700 Moses Maimonides *Jod Chasaka* Venetiis 1574 140. Det dyrbaraste juridiska arbetet är *Codex Theodosianus Gotofredi* inköpt år 1674 för 80 daler, det dyrbaraste medicinska *Bibliotheca anatomica* köpt år 1685 för 52, och i matematik år 1680 Millet *Cursus mathematicus* för 75. Till och med i bibliografi har man vågat sig på ett dyrbarare arbete genom att år 1691 inköpa Lipenii stora *Bibliotheca* i 4 folioband för 91 daler. — Beslutet om inköp fattades i regeln af konsistorium på föredragning af bibliotekarien, kanske ock ibland blott efter öfverläggning med dekanerna, efter man finner Schütz år 1684 förklara, att han ej kan erkänna andra inköp än de som på ett af dessa tvänne sätt tillkommit.

---

[1]) Alla prisen äro beräknade i daler kopparmynt

Sämst representerad inom biblioteket var den svenska afdelningen, såväl hvad angick arbeten tryckta i Sverige, som äfven dem hvilka rörde dess historia i någon riktning. Förhållandet är ganska förklarligt, då man erinrar sig, att biblioteket i hufvudsak tillkommit genom sammanslagning af gamla och till stor del i utlandet eröfrade boksamlingar. Ännu år 1649 ägde det endast fem svenska arbeten, nämligen Johannes Billii Sueci *Prima grammatices rudimenta* Holmiæ 1579, Georgii Olavi Upsaliensis *Calendarium Christianorum et Judæorum Suetice* Holmiæ 1580, Laurentii Lælii *Itinerarium sacræ scripturæ Sueticum* Stockholm 1588, *Upsala Mötes beslut* 1593 och *Finska Bibeln* Stockholm 1642.[1]) Och under åren 1649—1675 hafva räkenskaperna ej att uppvisa mera än 28 inköpta och 17 som skänker omtalade dylika arbeten. Några äro dock tydligen förbigångna, eftersom ett genomgående af Wallini katalog visar, att vid dess affattningstid (senast år 1675) funnos 80 arbeten, som kunde räknas till svenska afdelningen. Delagardieska och Rålambska biblioteken tillförde häruti någon förstärkning, hvilket väl kunde behöfvas, då biblioteket självt ej har under åren 1676—1702 förvärfvat synnerligen många dylika böcker.[2]) Priset på de svenska böckerna har naturligen i allmänhet ej varit synnerligen högt. De dyraste som köpts hafva varit: år 1700 Gustaf Adolfs bibel för 38 daler kopparmynt, år 1679 Rudbecks Atlantica 36, år 1702 Laurentii Paulini *opera* 20, år 1667 Sveriges rikes lagböcker 25, år 1656 Chemnitz *Bellum Sueco-Germanicum* 1—2 för 24.

[1]) Enligt K. 5 i bibliotekets arkiv, en realkatalog af Haqvinus Andreæ Granæus, hvilken år 1890 anträffades och som troligen varit i långa tider förkommen, då ej ens självfe P. F. Aurivillius, som tagit reda på de äldsta katalogerna, tyckes haft kännedom om dess tillvaro, och den i öfrigt, mig veterligt, af ingen omtalas.

[2]) Enligt räkenskaperna skulle man blott köpt 14 svenska böcker, förutom två handskrifter (svenska lagboken och svenska kyrkoordningar), men det är att märka, att tilläggsanteckningar i Wallini katalog till in på 1690-talet visa, att 32 svenska arbeten tillkommit.

Den svenska afdelningen skulle förvisso fortfarit att under följande tider erbjuda samma nedslående anblick, om ej de svenska boktryckarne fått sig ålagdt att till biblioteket aflemna ett exemplar af hvarje tryckalster. Man kan ej vara konung Karl XI nog tacksam, att han genom brefvet af den 2 juli 1692 lade grunden till det s. k. svenska arkivtryckets[1]) kostnadsfria afleverering till universitetsbiblioteket. I detta bref fingo dock ännu blott boktryckarne i Stockholm, Upsala, Strengnäs och Westerås sig ålagdt att aflemna ett exemplar af hvad som utgick från deras officiner, och först genom kanslikollegii bref af den 16 februari 1707 utsträcktes skyldigheten till hela riket. Märkligt nog är att äfven i denna stränga tid kungliga påbud ej bättre efterlefdes än att bibliotekarien L. Norrmannus kunde år 1698 klaga i konsistorium öfver, att ännu ingen enda boktryckare, ej ens den i Upsala, stält sig det kungliga brefvet till efterrättelse,[2]) och dock voro hela sex år nu gångna sedan påbudet utfärdats. Det är dock ej alldeles otänkbart, att felet delvis kunnat ligga i försummad distribution från kanslikollegiet, hvarå exempel ej saknas från följande tid.

Innan jag lemnar detta kapitel om bibliotekets tillväxt, torde tacksamhetens plikt bjuda att här omtala

---

[1]) Benämningen »arkivtryck» å boktryckarnes lagstadgade leveranser härleder sig som bekant däraf, att Riksarkivet, som lydde under kanslikollegiet, först kom i åtnjutande af en dylik rättighet, och att äfven efter skyldighetens utsträckning alla leveranser i lång tid först ingingo dit, för att sedan tillställas öfriga institutioner. Om själfva saken se B. Lundstedt, *Über die Abgabe der Pflichtexemplare von Druckerzeugnissen an die Bibliotheken in Schweden* i *Centralblatt für Bibliothekswesen*, Jahrg. 8. 1891. s. 202 ff.

[2]) Konsistorii protokoll den 17 december 1698. Aldeles korrekt är dock ej Norrmanni uppgift, ty i J. 1 i bibliotekets arkiv fins kvitto från år 1693 å Upsala boktryckaren Keysers tryck för maj—december detta år. De boktryckarelistor från Upsala tryckeri åren 1670—1685, som finnas på samma ställe och äro afkvitterade år 1685, röra blott så kalladt akademiskt tryck.

några af de större eller märkligare arbeten, som af enskilde under tidehvarfvet förärats till universitetsbiblioteket. År 1625 sände Johannes Nicodemi (den under sitt adliga namn Lilljeström sedan bekante diplomaten) *Biblia Græca, Latina et Germanica*, 4 foliovolymer i förgylda bruna band; år 1635 gaf Jakob Delagardie »den store Atlas» (troligen Mercators *Atlas* Amsterdam 1628) och 1653 Erik Axelsson Oxenstjerna *Atlas major in tribus voluminibus* (säkerligen *Theatrum orbis terrarum* editum a W. et J. Blaeu, T. 1—3, Amsterdam 1640).[1] År 1654 skänkte Simon Wolimhaus *Manuscriptum biblicum linguæ Germanicæ quod consistit in sex partibus*. År 1664 skänkte Loccenius *Historia S. Birgittæ lingua veteri suecica* Mss 3 voll.[2] År 1665 gaf kanslärn *Biblia polyglotta* utgifven i England i sex tomer. År 1686 gaf engelska residenten J. Robinson *Historiæ et antiqvitates Oxonienses* Oxoniæ 1674 folio. År 1688 professor Jakob Arrhenius Svenska bibeln tryckt i Upsala år 1541. År 1694 gaf målaren Ehrenstrahl sitt arbete *Die vornehmsten Schildereien welche in denen Pallästen des Koningreiches Schweden zu sehen sind* ... Stockholm 1694 folio.

Trots de brister, som förefunnos inom den svenska afdelningen, och en viss ojämnhet på den utländska afdelningen för den senaste tiden var dock denna boksamling storartad för sin tid och utmärkte sig särskildt genom rikedomen på äldre tryck. Till omfånget var den utan tvifvel, som en föregående tecknare anmärkt, en af de största i Europa, om den ock måste träda i skuggan för de ryktbara biblioteken i Paris och Wien.

---

[1]) Enligt den »liber daticus», som under A. 3 förvaras i bibliotekets arkiv. Ur densamma äro ock uppgifterna om öfriga gåfvor hemtade, utom Loccenii, som omtalas i A. 7 i bibliotekets arkiv, och kanslärns, som nämnes i konsistorii protokoll den 19 februari 1665.

[2]) Här menas *Revelationes S. Birgittæ*, hvilka enligt räkenskaperna sedan ombundos i ett band. Detta fins ännu i behåll under nr C. 61 Men den handskrifna tyska bibeln har jag ej lyckats återfinna.

Om någon vetenskaplig verksamhet utgången från själfva institutionen kan man ej tala, förr än Erici Benzelii banbrytande tid ingår. Men äfven därförutan kan ett bibliotek häfda sin ställning och med framgång lösa sin förnämsta uppgift, att ej blott väl vårda och ordna sina skatter, utan ock göra dem för vetenskapens idkare lätt tillgängliga. I äldre tider betraktades dock dess inre som ett sanctuarium, hvars portar endast öppnade sig för den invigde, och af denna uppfattning låg förvisso mycket i Axel Oxenstjernas ord: bibliotheca non est propter usum communem pauperum studiosorum, sed propter asservationem bonorum authorum. [1]) Det har fordrats århundraden för att klargöra ett biblioteks vidsträckta bestämmelse och utfinna, huru denna bäst skall fyllas. Universitetets äldsta konstitutioner af år 1626, som åt biblioteket endast ägna några rader, vitnande om att man ännu ej fått dess betydelse klar för sig, äro, troligen genom ett skriffel, ej fullt tydliga i fråga om rättigheten att låna böcker ur biblioteket. [2]) Sannolikt afsågo de endast att medgifva professor rätt till hemlån, följande år 1627 föreskref kanslärn, att äfven studenter skulle admitteras för att läsa bonos authores. Men behofvet och bekvämligheten af utlåning voro för starka att ej redan från början göra sig gällande. Och om förnäma män eller myndigheter hade någon önskan i den vägen, gjordes inga svårigheter. Så kunde en simpel rysstolk, Mathias Dobinski, år 1632 få på förord af fyra rådsherrar låna ryska böcker, för att öfva sig i öfversättning, och till Bergskollegiet utlemnades beredvilligt år 1638 allt

---

[1]) Min *Upsala universitets historia* 1. s. 382.

[2]) Framför konstitutionernas ord (se min *Upsala universitets historia*, *Bihanget* 1. s. 282): »Nec libri aliis petentibus extra bibliothecæ limina permittantur» har tydligen något utfallit, motsvarande orden i Skyttes förslag (anf. st. s. 253: »Professor librum mutuo acceptum ultra annum non detineat, sed reddat bibliothecæ.»

hvad man kunde finna om metaller och bergsvetenskap.[1]) Axel Oxenstjerna önskade dock vissa inskränkningar i lånerätten. Vid sin visitation år 1647 uttalade han som sin åsikt, att lika riktigt som det var, att en professor finge låna en bok, som han behöfde för sin lärare- eller författareverksamhet, lika riktigt vore, att om han ville nöta den och betrakta den som sin egen, finge han för egna pengar köpa den. Ej häller fann han nödigt, att bibliotekarien skulle vara alla dagar vissa timmar på biblioteket eller att åt alla utan åtskilnad tillträde skulle medgifvas.

De nya konstitutionerna af år 1655 innehålla i tjuguandra kapitlet något vidlyftigare bestämmelser om biblioteket än deras företrädare. Här fick detsamma sig ålagdt ej blott som förut att väl vårda katalogen, utan ock att upprätta såväl en generel sådan som ock en realkatalog efter fakulteter och vetenskaper. — Till hjälp i sitt arbete skulle bibliotekarien hafva en amanuens. Härom lärer drottning Kristina gifvit Loccenius löfte redan vid hans utnämning (1648), med förklaring att han därtill finge utse två eller tre af stipendiaterna. När man härom påminde M. G. Delagardie vid hans första kanslärsbesök i januari 1655, hade han svarat, att mer än en kunde ej komma på staten, den andre finge tagas bland stipendiaterna, men löftet uppfyldes ej, ty konung Karl X:s nya stat af år 1655 innehåller ej anslag till någon amanuens. Loccenius, som först tagit sig två, nöjde sig sedan med en.[2]) Af det föregående veta vi åtminstone, att Petrus Laurentinus år 1656 erhöll denna plats och efter honom år 1663 Carolus Petri Wallinus etc. — Bibliotekarien skulle enligt konstitutionerna vara onsdagar och lördagar

[1]) Brefven af åren 1632 och 1638 finnes i A. 7 i bibliotekets arkiv. Man kan dock ej undgå att fråga sig, hvad nytta kollegiet kunde hafva af S. Epiphanius, *De duodecim gemmis in veste Aronis.*

[2]) Konsistorii protokoll den 8 januari 1655 och O. Rudbeck till kanslärn den 29 november 1675 (original i Kongl. Biblioteket).

klockan 1—4 på biblioteket för att tillhandagå läsare och låntagare, hvilka senare skulle inskrifva sina namn i en särskild lånebok, med angifvande af den dag, då de voro beredda att återställa lånet; studenterna ägde ej rätt till hemlån.

Man kan hafva sina tvifvel om huruvida paragrafen rörande bibliotekets tillgänglighet tvänne dagar i veckan varit i allmänhet iakttagen, då man finner konsistoriet äga om densamma så liten kännedom, att det den 5 november 1701 kunde påstå, att enligt konstitutionerna skulle biblioteket endast vara öppet om lördagarne. Att detsamma under inventeringarne plägat hållas stängdt, kanske stundom i långa tider, har jag förut påpekat. Man får ej häller förgäta, att den äldsta lokalen, som ej utrymdes förr än år 1691, ju var sådan, att man icke kan förvånas, om bibliotekarien ej kände någon lifligare benägenhet att där betjäna allmänheten och stundom sökte draga sig undan. Till sin förvåning finner man dock, att i Verelii tid har det varit öppet både onsdagar och lördagar och dessutom icke i tre, utan i fem timmar åt gången.[1])

De besökande tyckas genom bristande ordentlighet gjort bibliotekarien åtskillig förtret. Redan den 9 juni 1659 klagade Loccenius i konsistoriet, att alla så promiscue inkomma i alla rum och där emot amanuensens vilja taga böcker af hyllorna, hvarför konsistoriet på hans förslag beslöt låta tömma yttersta rummet, sätta hyllor för böcker ute på golfvet i de inre och sedan admittera studenter endast i det första, där amanuensen skulle lemna dem åstundade böcker och dem vid deras exitum igentaga. Loccenius synes emellertid ej hafva nöjt sig härmed, utan, då nya oordningar inträffat, sökt afhjälpa dem genom större stränghet mot de besökande, ty då

[1]) O. Rudbeck till kanslärn den 2 oktober 1679, original i Kongl. Biblioteket.

Rudbeck år 1661 blifvit rektor, besvärade sig både professorer och studenter, att de ej fingo gå i biblioteket så ofta de ville, emedan några böcker skulle vara förkomna. Då man likväl ej fann rådligt, att låta de besökande där hafva fria händer, hittade man på den utvägen att medelst gallerdörrar af mässingstråd hindra publiken att själf förse sig, hvilket arbete Rudbeck lät under samma sitt rektorat verkställa.[1]) Skyddet måtte ej visat sig effektivt, ty år 1676 klagade Loccenius, att böcker förkommo, han visste ej huru. För att hindra detta föreslog han att flytta dupletterna till Gustavianum och däraf bilda ett studentbibliotek och i regeln förbehålla det andra för professorerna. Konsistorium beslöt att låta göra dubbelt lås för dörren, att ingen skulle komma in, med mindre att officianterna låste upp (hvilket onekligen väcker en underlig föreställning om huru skyddadt det förut varit) och att göra skrufvar till gallerverken.[2]) Ett dylikt studentbibliotek, som Loccenius här föreslog, tyckes dock redan förut hafva funnits på Gustavianum. Åtminstone har Rudbeck under sitt rektorat (1661—1662) föreslagit att därstädes bilda ett dylikt af dupletter och »ringare editioner», och Scheffer förmäler i sin år 1666 utgifna *Upsalia illustrata*, att i öfvervåningen af Gustavianum fans ett rum för bibliotheca studiosorum. Kanske det före år 1676 har blifvit indraget!

Konstitutionernas föreskrift om låntagares skyldighet att inskrifva sina lån och namn i en lånebok har sannolikt från början råkat i förgätenhet, tills Schütz år 1682 genomdref dess upplifvande. Låneboken för hans tid är dock försvunnen, ty biblioteket äger ingen äldre än för år 1694. Man fann lätt, att det var oändligt bekvämare att sända en liten biljett, en s. k. sedel, till biblioteket för att rekvirera hvad man behöfde. Och detta själfsvåld förde

[1]) Se Olof Rudbecks *Bref* 1. Upsala 1893, s. 57.
[2]) Konsistorii protokoll den 10 maj 1676.

snart till ett annat, nämligen att man fann aldeles onödigt att återställa lånfångna böcker.[1]) Men man gick ännu längre; exempel saknas ej, att professorer vägrade erkänna den egenhändiga biljettens giltighet, förklarande att den ju blott vore en begäran om lån, men ej kunde betraktas som ett erkännande af att man bekommit ett dylikt. Så djupt hade oskicket vid utlåningen inrotat sig, att när i mars 1682 Schütz såsom nyutnämd bibliotekarie yrkade på, att alla skulle till den kommande inventeringen uppvisa låntagna böcker, resolverade kanslärn, att de för hvilka detta fölle besvärligare blott behöfde ingifva specificerade verifikationer å sina boklån, och att om bibliotekarien ej vore härmed nöjd, finge han själf gå dit där böckerna stodo och se att de voro tillstädes.[2]) Så mycket häraf som än kan skrifvas på kanslärns och Olof Rudbecks personliga ovilja mot Schütz och önskan att bereda honom förargelse genom detta beslut (hvars egentliga fader Rudbeck var), så vitnar det omisskänneligen, att själfsvåldet slagit djupa rötter. Några månader senare lyckades det emellertid den ihärdige Schütz att i konsistoriet (den 10 maj) genomdrifva, att lånesedlar ej längre skulle godkännas, utan att låntagare skulle infinna sig å biblioteket och skrifva sina namn i låneboken, men det är betecknande nog, att man fattar detta beslut liksom af egen drift, utan att någon tyckes erinrat om att redan konstitutionerna föreskrefvo ett dylikt förfarande. Det var en stor förödmjukelse för Delagardie, att, då han och ärkebiskopen (O. Svebilius), härom okunnige, låtit sig förledas att tre år senare (den 27 augusti 1685) föreslå i konsistorium, att man skulle hos Kongl. Maj:t begära om fastställelse af dylik rätt att låna böcker blott på sedlar, han just af den honom så förhatlige Schütz skulle

---

[1]) Schefferus klagade vid sitt tillträde, att professorerna behöllo böcker hos sig sedan många år (konsistorii protokoll den 22 augusti 1678).
[2]) Konsistorii protokoll den 24 mars 1682 på Wenngarn.

få den oväntade upplysningen, att konsistorium självt för tre år tillbaka enat sig om missbrukets afskaffande. »Hafven I sådant slutit», utbrast den förtörnade kanslärn, »mån I tacka Eder själfva gode herrar».

Den äldsta utlåningsbok, som finnes i behåll, begynnande med år 1694 och gående till år 1727, tyckes utvisa, att denna sida af förvaltningen ej skötts i begynnelsen med den noggrannhet och bestämdhet, som för god ordning var oundgänglig. Och där har ej saknats spelrum för diverse oarter. Så läser man i konsistoriets protokoll för den 22 oktober 1679 den allmänna anklagelsen mot professorerna, att de lånte ut böcker åt studenter,[1] hvilka sedan förstörde dem, och när en eldsvåda år 1691 förstörde studenten Magni Blochii tillhörigheter, befans, att han innehaft 17 ganska dyrbara, biblioteket tillhöriga verk.[2] Ett ännu starkare exempel på lånerättens missbruk och därmed förenad fara finnes i den mängd af böcker och handskrifter, som Olof Rudbeck d. ä. hade till låns vid den stora branden år 1702 och då bevisligen haft sedan 10 år tillbaka, ja troligen hvad flertalet angick i 20 till 30 år, utan att någonsin hafva behöft uppvisa dem på biblioteket, hvars chefer i stället fingo besöka honom och tillse, huru det förhöll sig med böckerna. Det är visserligen sant, att han var en lärd af första ordningen, som förtjänte att på allt sätt understödjas i sina vetenskapliga arbeten, och att han för dessa naturligen borde kunna påräkna att få låna ur biblioteket hvad hälst han behöfde; och ej häller voro de 42 tryckta arbeten, som nu gingo förlorade, oersättliga, om ock de två handskrifternas förlust är högeligen att beklaga. Men

---

[1]) Det är ej klart, om studenterna i regel fingo låna. Den 10 december 1676 föreslog Loccenius, att om student ville låna ur det bättre biblioteket, skulle han förete borgen af en professor. Men den 8 november 1682 frågar Schütz, om adjunkter få låna hem böcker eller iekc.

[2]) Konsistorii protokoll den 6 juni 1691. Blochius hade professor P. Lagerlöfs borgen, men någon ersättning synes ej blifvit gifven.

missbruket kvarstår dock och blir genom sin tidslängd en skriande varning hvarthän dylikt självsvåld kan föra. Och hvilken skulle ej förlusten varit, om olyckan varit framme i hela sin vidd och elden förstört alla de nio handskrifter och 213 arbeten, som han jämte Burseri stora herbarium då hade till låns?[1]) Trots detta afskräckande exempel florerade långlånen fortfarande. År 1707 fann sig Erik Benzelius föranlåten att anhålla i konsistorium, att de handskrifter och böcker, som Laurentius Norrmannus alltifrån år 1693 haft till låns ur Rålambska samlingen och vid sin flyttning till Göteborgs biskopsstol medtagit, måtte igenförskaffas, innan det blefve för sent, alldenstund de redan voro uppförda i katalogen öfver hans bibliotek, som nu skulle på auktion försäljas.[2])

Samme Norrmannus, i öfrigt en ärans man och ett vetenskapens ljus, hade dock själf varit bibliotekarie och som sådan visat omisskännelig god vilja att råda bot på missbruken. Han hade själf föreslagit år 1698,[3]) att man skulle söka inskränka utlåningen och befordra läsning på stället genom att lägga en afgift på utlåningen, rättfärdigad i sig själf, i hans tanke, af den kostnad, som ombindningen af illa medfarna böcker erfordrade. Äfven var han den förste, som väckte fråga om ett slags biblioteksreglemente, då han hemstälde, att s. k. Leges skulle anslås å bibliotekets dörr till efterrättelse för de besökande. Konsistorium älskade dock i allmänhet ej nyheter och

---

1) L. Norrmanni och J. Eenbergs egenhändiga redogörelse för Rudbecks lån af den 25 och 26 september 1702 är tryckt i bilagan 8. Äldre förteckningar från åren 1691 och 1695 å hvad Rudbeck innehade finnas i behåll i K. 1 i bibliotekets arkiv. Rudbecks arfvingar befriades från all ersättningsskyldighet för de uppbrunna böckerna genom kungligt bref af den 6 augusti 1704.

2) Konsistorii protokoll den 7 maj 1707. Uppgift å Norrmanni lån fins inskrifven i slutet af Rålambska katalogen före dupletterna (U. 281 i Upsala bibliotek).

3) Norrmanni memorial, som den 17 december 1698 föredrogs i konsistoriet, fins i A. 7 i bibliotekets arkiv.

tyckes ej lyssnat till förslaget. Man förvånas därför ej häller af att tre år senare se, huru det upptog ett välvilligt och vältänkt förslag af den nitiske vicebibliotekarien Johan Eenberg. Denne hade erbjudit sig att kostnadsfritt på biblioteket undervisa ungdomen i literaturhistoria, och kanslärn hade härtill gifvit sitt bifall och föreskrifvit, att han dagligen skulle gifva de studerande tillträde till biblioteket och där träget undervisa dem i bokkunskap. Detta oaktadt ingick konsistoriet några månader senare till kanslärn med en skrifvelse, hvari det hemstälde, om verkligen det skulle medgifvas Eenberg att hålla kollegier på biblioteket. Dess ena skäl, att åtgärden lätt kunde föra till förlust af böcker, kunde ju hafva sitt berättigande. Men så mycket underligare förefaller det andra, nämligen att åtgärden strede mot konstitutionerna, enligt hvilka biblioteket ej skulle få vara öppet annat än om lördagarne, ty det vitnar om att konsistoriet ägde en klen kännedom om de lagar, under hvilka det lefde, efter det dessa innehöllo, att biblioteket skulle vara tillgängligt både onsdagar och lördagar.[1])

Någon tanke på att signera böckerna på ett särskildt sätt för att utmärka dem såsom bibliotekets egendom tyckes ej hafva framträdt förr än år 1686, då konsistorium på Schütz' förslag beslöt (den 5 maj) att låta förfärdiga en särskild stämpel för bibliotekets räkning. Efter förnyad påminnelse beslöt det den 8 september att sända akademiens sigill till Stockholm för att afritas, och den 22 december uppvisades för detsamma ett förslag till bibliotekssigill, som Johan Peringer tecknat. Längre än till projektet måtte man dock ej hafva kommit, efter sju år senare (den 16 augusti 1693) bibliotekarien Stjernberg

---

[1]) Ofvanstående efter kanslärns bref den 18 april 1701 och konsistoriets af den 5 november. Eenbergs nit i tjänsten har varit stort. Af hans i bilagan 9 tryckta berättelse framgår, att han dagligen varit å biblioteket för att tillhandagå med utlåning.

hemställer och konsistorium bifaller, att böckerna skola å främsta bladet förses med konsistoriets lilla sigill. Såvidt jag kunnat finna, har dock ej häller detta skett, utan först i Benzelii tid har den troligen af honom själf uttänkta, af sinnrikt hopflätade initialer bildade stämpel förfärdigats, som å så många band från 1700-talet kan igenkännas och i hvilken ett E B lika väl låter sig uttaga som ett U B.[1])

Ett försök att belysa bibliotekets ekonomi på 1600-talet torde ej sakna sitt intresse. Det stöter dock på ej obetydliga svårigheter, dels i följd af myntvärdets växlingar, särskildt genom kopparmyntets fortgående sjunkande, dels i följd af räkenskapernas ofullständiga skick. För tiden intill år 1641 finnes endast delvis i behåll något som snarare kan kallas anteckningar än räkenskaper; för år 1641 och in på året 1649, tills Haqvinus Andreæ Granæus lemnade bibliotekarieplatsen, ordentliga räkenskaper;[2]) för tiden 1649—1681 (Loccenii, Schefferi och Verelii tjänstetid) räkenskaper, hvilka dock, som jag förut nämt, äro af Olof Rudbeck efteråt uppgjorda och därför ej äga fullt vitsord;[3]) för år 1682 saknas räkenskap; för åren 1683—88 har Schütz efterlemnat ordentliga räkenskaper;[4]) för åren 1689—1691 fela räkenskaperna, tydligen därför att alla inkomster gått till Gustaviani ombyggnad; för år 1692 [5]) och framåt finnas åter ordentliga räkenskaper.

Det af konung Gustaf Adolf år 1620 bestämda årsanslaget af 200 daler silfvermynt har sannolikt under de första tjugu åren utgått endast med en ringa del. Lenæi

[1]) Den 6 oktober 1722 biföll konsistorium Benzelii förslag att inköpa från rådman Sivertz' sterbhus de 4 stämplar, som han för 11 eller 12 år sedan förfärdigade, för att åtrycka de biblioteksböcker, som hos honom bundos.

[2]) Räkenskaperna intill Granæi afgång bilda E. 1 i bibliotekets arkiv.

[3]) E. 2 bibliotekets arkiv.

[4]) Ingå äfven i E. 2.

[5]) E. 3 i bibliotekets arkiv, omfattar tiden 1692—1714.

räkenskap för byggnadsarbetet år 1622 utvisar, att 100 daler lemnats honom af Nicolaus Myliander (förste bibliotekarien), som denne innehade »af sakören och andra akademiens penningar,» 100 daler voro år 1616 gifna af kopparberget till akademien, 50 af pfaltzgrefvens hofmästarinna och 50 i testamente af en Westerman. Åren 1626—1627 tyckes han hafva af räntmästaren bekommit 250 daler. Sedan har troligen ingenting lemnats till biblioteket i nära 10 år. För åren 1636—40 har det bekommit 394 daler, således något öfver en tredjedel af hvad det skulle hafva. Under perioden 1641—49 har anslaget utfallit i det närmaste fullständigt, ehuru ojämnt, så att öfverbetalningar skett första åren, troligen för att godtgöra biblioteket en del af dess fordran, under det att räntekammaren ej levererat något alls åren 1648 och 1649. Anslaget för de 9 åren uppgår i riksdaler specie till 1,010, hvilket i kopparmynt (efter en kurs af 15 mark kopparmynt på riksdalern [1]) gör 3,787 daler kopparmynt eller för år 420 daler, således något mindre än årsanslaget, då i regeln 200 daler silfvermynt motsvarades af 500 daler kopparmynt. — För de följande 33 åren, 1649—1681, beräknar Rudbeck, att biblioteket uppburit 17,410 daler kopparmynt, hvilket gör en medelinkomst af 527 daler kopparmynt, och således mindre än anslaget, ty efter år 1665 skulle vid anslagens utbetalande en daler silfvermynt räknas till 3 daler kopparmynt, [2]) hvadan

---

[1]) Specieriksdalern upptages i Granæi räkenskaper alltid till 15 mark kopparmynt, således $3^3/_4$ daler kopparmynt. Af daler silfvermynt hafva två sorter funnits. Oftast gå 6 mark (= $1^1/_2$ daler silfvermynt) på riksdalern; någon gång $7^1/_2$ mark (= $1^7/_8$ daler silfvermynt) på riksdalern. I förra fallet var dalern silfvermynt = $2^1/_2$ i kopparmynt; i senare med 2 i kopparmynt.

[2]) Jfr *Bref af Olof Rudbeck d. ä.* 1. Upsala 1893 s. XLVI. Man får ej förgäta skillnaden på denna officiella kurs, efter hvilken löner i silfvermynt utbekommos i kopparmynt, och på kopparmyntets verkliga värde i handel och vandel. När efter år 1665 1 daler silfvermynt betaltes till en professor med 3 daler (= 12 mark) kopparmynt,

efter detta år anslaget årligen bort utgöra 600 daler kopparmynt. — I räkenskaperna för Schütz' tid åtnjuter biblioteket regelmässigt sitt anslag, utom år 1688, då hälften indrages till Gustaviani ombyggnad, och år 1684, då det afkortas för en äldre fordran, som universitetet befans äga. Schütz sökte täcka den brist, som härigenom uppstod, förmedelst ett vädjande till enskildes frikostighet och lyckades att få ihop ej mindre än 997 daler, så att bibliotekets samlade inkomst för de 6 åren 1683—1688 i alla fall uppsteg till 3,896 daler kopparmynt eller 649 i medeltal för hvarje år.

Obetydligheten af dylik årsinkomst för en så stor institution föll en hvar i ögonen. Då emellertid universitetet hade svårt att afvara något, lyckades man utfinna en ny art af beskattning, hvars inflytande belopp skulle förbättra bibliotekets finanser. Genom kungligt bref af den 2 juli 1692 blef nämligen föreskrifvet, att hvarje professor, bibliotekarie och räntmästare skulle vid ämbetstillträdet antingen gifva en bok af 4 riksdalers värde eller samma belopp i penningar, adjunkter, sekreterare och språkmästare 2 riksdaler, studenter vid inskrifningen 2 riksdaler, om de voro grefvar eller friherrar, 1½ om simpla adelsmän, 1 om de voro ofrälse, hvarje promovendus i de tre högre fakulteterna 4 och i den filosofiska 2 riksdaler.[1]) De genom detta påbud föreskrifna afgifter blefvo för biblioteket på denna tid en god inkomstkälla, såsom synes däraf, att dess inkomster under de 11 åren 1692—1702 stego till 23,706 daler kopparmynt eller för

---

stod redan specieriksdalern på 5 daler (= 20 mark) kopparmynt, och således 1 daler silfvermynt på 13⅓ mark kopparmynt. När efter år 1667 kopparmyntet sjönk till 6 daler eller 24 mark på riksdalern, blef en daler silfvermynt 16 mark kopparmynt i allmänna rörelsen.

[1]) Idén var ej alldeles ny. Redan år 1673 säger P. Aurivillius i konsistorium (den 10 december), att kanslärn vill, att studenternas inskrifningsafgift skall för detta ändamål fördubblas. Schütz tiggde i sin tid åtskilligt af promoti och studenter.

år 2,155, således mer än tredubbelt mot hvad årsinkomsten varit under åren 1683—1688. Och det kan dessutom sättas i fråga, om årsanslaget från räntekammaren utgått under åren 1692—98.[1])

Bland utgifterna intaga naturligen bokinköpen första rummet, ehuru, med så svaga inkomster i det hela, ej mycket kunnat i den vägen åstadkommas. Man har både känt och uttalat detta. År 1679 [2]) skref konsistorium till ett kansliråd (förmodligen E. Lindsköld), att det icke allenast vore nödigt, utan och mycket sirligt för akademien, att hon hade ett tjänligt bibliotek och icke alltid destitueradt af nödiga böcker, som vederbörande måtte bruka; nu finge man höra af främmande, som hitkommit, att privatpersoner hafva större bibliotek på andra orter än akademien i Sverige, men så länge biblioteket har så ringa inkomster, kan det föga tillräcka. En person borde få stipendium att resa ut och samla götiska skrifter. Och Claes Arrhenius (Örnhjälm) klagade år 1683, att nästan ingen bok rörande antiqvitates regni funnes i biblioteket att tillgå.[3]) Följande i tablåform uppstälda öfversikt af utgifterna för bokinköp, bibliotekets samtliga utgifter och antalet inköpta arbeten torde bättre än något belysa, huru obetydliga medel det haft att använda. Jag har indelat den i tre perioder, afslutande den första in på året 1649, alldenstund med Loccenii utnämning biblioteket intager en annan ställning än förut, ej minst genom ordentligare utgående af dess årsanslag, och låtande den tredje begynna med år 1692, då ju genom kungliga brefvet af samma år nya inkomster tillförsäkrades detsamma.

---

[1]) Det förekommer först år 1699 tydligt specificeradt, och starka skäl föreligga att tro, att det ej utgått förrän då.

[2]) Den 17 september 1679 (konsistorii arkiv, Literæ ad varios).

[3]) Konsistorii protokoll den 24 oktober 1683.

	Samlade utgifter.				Bokinköp.				Antalet inköpta böcker.
	i koppar-daler.		i specieriks-daler.		i koppar-daler.		i specieriks-daler.		
	för. perioden.	för år.	för perioden.	för år.	för perioden.	för år.	för perioden.	för år.	
1641—49 . .	2,656	295	708	78	2,142	238	571	63	141
1649—88 . .	21,426	535	4,218	105	13,073	326	2,862	71	1,233
1692—1702 .	16,266	1,479	2,711	246	6,424	584	1,070	97	578
För sextio år.	**40,348**	**672**	**7,637**	**127**	**21,639**	**216**	**4,503**	**75**	**1,942**

Såsom synes hafva bokinköpen i medeltal hållit sig kring 59 procent af samlade utgiften. Återstående utgifter under andra perioden representeras i främsta rummet af omkostnader för reparationer å gamla byggnaden och sedan bidrag till Gustaviani påbyggnad, vidare af bokbindning, frakter m. m. Under tredje perioden finner man med förvåning, att, trots betydligt stegrade inkomster, utgiften för bokinköpet dock är relativt liten. Men förklaringen ligger till en del däri, att biblioteket nu också måste bidraga till vice bibliotekariens aflöning, för hvilket ändamål ur dess kassa under perioden utgått ej mindre än 3,110 daler kopparmynt, eller ett belopp som uppgår nära på till hälften af hvad som för bokinköp utbetalts. Vidare påkostades dessa år betydliga belopp på utsmyckningen af nya lokalen i Gustavianum genom gipsarbeten och anskaffande af konung Karl XI:s marmorbyst. Då som förut visats, inkomsterna voro för dessa år så betydligt större, kan man förstå, att betydliga medel sparats. Det var ock fallet, ty Benzelius var nog lycklig att få mottaga en bibliotekskassa med en ingående behållning af 7,261 daler kopparmynt.

Till sist torde några ord om tjänstemännens aflöning äfven vara på sin plats. Någon aflöning för bibliotekarien fans, såsom jag förut nämt, ej från början bestämd, då k. Gustaf Adolfs tanke var, att en professor kunde utan

särskildt arfvode sköta platsen. Från år 1638, då en särskild bibliotekarie tillsattes, har naturligtvis någon aflöning utgått, troligen 150 daler silfvermynt, som jag sett att Granæus uppbar för år 1647. Först i 1648 års stat uppfördes för bibliotekarien samma lön som för professorerna med 700 daler silfvermynt (hvilken i kopparmynt utgick med 1,750 daler till och med år 1665, efter detta år med 2,100). Därtill kom för honom som för öfriga professorer en hemmansränta, hvars belopp kan skattas från 40 till 50 daler silfvermynt. I de flesta fall hafva dock bibliotekarierna åtnjutit andra förmåner, hvilket förklarar, hvarför platsen ansågs som en belöning åt någon af de äldste och mest meriterade professorerna. Man har antagit, att bibliotekarierna haft dubbla inkomster mot öfriga professorer, i det de skolat få behålla sin gamla professorslön och därtill lägga bibliotekarielönen. Det tyckes dock ej alltid varit fallet. Men säkert är att flertalet haft det bättre än öfriga professorer. Så ägde Loccenius enligt sin bibliotekariefullmakt att uppbära äfven 400 daler silfvermynt af kronan såsom extra ordinarie historiographus. Schefferus har tämligen säkert behållit sin lön som skytteansk professor under sina två biblioteksår. Verelius uppbar som bibliotekarie äfven de 300 daler silfvermynt, hvilka han från år 1662 åtnjutit som professor antiqvitatum patriæ.[1]) Obrecht fick år 1694 enligt sin fullmakt behålla sin forna lön som skytteansk professor, likaså behöll Norrmannus sin professorslön enligt kungliga fullmaktens innehåll. Schütz, Stjernberg och C. Örnhjälm däremot hafva fått nöja sig med bibliotekarielönen ensam, utom att Schütz behöll Gamla Upsala pastorat.

[1]) Se kanslärns bref till Lindsköld den 11 januari 1682 (Brefkoncept i Riksarkivet). Det bör dock anmärkas här, att såväl han som Loccenius fingo i dåliga tider nöja sig med att utbekomma blott en del af dessa löner, hvilka stodo på extra staten. Verelius hade år 1680 att å denna fordra 3,100 daler silfvermynt.

Amanuensbefattningen, hvars innehafvare mycket snart begynte kallas vicebibliotekarie, inrättades, såsom förut nämts, samtidigt med Loccenii utnämning år 1648 eller något därefter. Huru lönen i början utgått eller huru stor den varit är mig obekant. År 1692 den 24 december meddelade kanslärn, att Kongl. Maj:t bestämt vicebibliotekariens lön till 300 daler silfvermynt, hvaraf 120 skulle utgå af stipendiemedlen, 100 af bibliotekets kassa, 80 af fiscus studiosorum. Häri led han afbräck genom 1696 års stat, som fråntog honom de 3 stipendierummen på 120 daler, men nya staten af år 1699 återgaf honom dessa och bestämde med någon olikhet mot 1692, att han ytterligare skulle hafva 80 af biblioteket och 100 af fiscus studiosorum. Samma stat inrättade en ny amanuensbefattning med 100 daler silfvermynt i lön af stipendiemedlen.[1]) Någon vaktmästare har däremot ej institutionen haft, förr än år 1718 Benzelius fick sig en sådan till hjälp, hvilket genom kungligt bref 1721 för framtiden faststäldes.

---

[1]) Af Eenbergs relation (bilagan 9) synes, att Obrecht aflönat extra ordinarie amanuenser, hvilka dock ombyttes så tätt, att under 2 år sex olika tjänstgjort.

Bilaga 1.

Uppgift å de nummer af latinska medeltidshandskrifter i Upsala Universitetsbibliotek, som antagligen tillhört svenska medeltidsboksamlingar.

Denna förteckning kan naturligtvis ej göra anspråk på att vara hvarken alldeles fullständig eller alldeles felfri, då det stundom är ganska svårt att bestämdt sluta sig till en handskrifts proveniens. Möjligen kan det visa sig, att i några fall de antydningar, på hvilka slutsatsen hvilar, ej berättiga till en sådan, liksom i framtiden en än noggrannare undersökning torde gifva vid handen, att ännu några flera handskrifter höra till denna kategori. Jag önskar tillägga att Auctores Latini äfven komma att innumreras på afdelningen C (Codices latini medii ævi), ehuru detta ej ännu kunnat ske.

1. *Codices från Vadstena kloster.*

C. 1—3, 5, 6, 8, 10, 11, 14, 15, 17, 23—26, 31, 32, 34, 36, 43, 46—48, 50, 61, 63, 67, 72—78, 85—87, 89, 91, 98—104, 106—112, 114—116, 118, 119, 123, 124, 131, 133, 136, 138, 141, 151, 153, 154, 156—163, 166, 168—178, 181, 182, 185, 186, 188, 190, 193—196, 198—200, 202—205, 208, 209, 211, 212, 216, 218—220, 223, 224, 226, 231, 234, 237, 238, 240, 242, 246, 247, 251, 253, 259, 260, 262—280, 282, 284—288, 290, 299, 300, 304—322, 324—328, 330—335, 337—339, 342, 343, 346, 348—353, 355, 357—366, 369, 371, 376, 382, 385—393, 396—400, 413, 416, 423, 429, 431, 432, 435, 437, 440, 442—444, 448, 449, 453, 458, 463, 466, 468—473, 476, 480—485, 499, 501, 502, 508, 518, 519, 522, 523, 525, 549, 552, 553, 556, 561—567, 572, 574, 576, 578, 580, 591, 596, 598—603, 606—613, 615, 618, 621—624, 629, 631, 633, 635, 637, 640, 641, 643, 649, 661, 663, 669, 673, 674, 681, 682, 685, 694, 695. Auctores Latini 24, 26.

Summa 326.

2. *Stockholms Franciskanerkloster.*

C. 143, 146, 167, 221, 233, 249, 250, 252, 367, 526, 568, 589, 604, 614, 616, 617, 632, 636, 645, 654, 670.

Summa 21.

3. *Sigtuna Dominikanerkloster.*

C. 18, 42, 134, 142, 206, 222, 254, 301, 375, 381, 408, 409, 411, 573, 579, 620.

Summa 16.

4. *Alvastra Cistercienserkloster.*

C. 37, 152.

Summa 2.

5. *Från olika svenska stift.*[1]

a) Upsala. C. 13, 27, 65, 69, 92, 155, 675.
b) Skara. C. 126, 569.
c) Linköping. C. 4, 7, 19, 53, 54, 66, 384, 521.
d) Strängnäs. C. 261, 693.
e) Vesterås. C. 55, 120, 213, 255.

Summa 23.

6. *Codices, som antagligen befunnit sig i svensk medeltidssamling, utan att dock orten kan spåras.*[2]

C. 9, 12, 16, 20—22, 35, 62, 68, 70, 84, 128, 230, 239, 243, 292, 293, 302, 303, 344, 354, 356, 370, 379, 395, 415, 418, 420—422, 424—428, 430, 433, 438, 445, 446, 450—452, 455, 457, 460, 464, 475, 479, 504—507, 513, 528, 529, 672, 677.

Summa 58.

Totalsumma för alla 6 afdelningarna 446.

Bilaga 2.

J. Freinshemii kvitto den 19 november 1648 på handskrifter förflyttade från Upsala till Kongl. Biblioteket i Stockholm.

Tryckt efter originalet i katalogen K. 3 i bibliotekets arkiv. Titlarne äro af bibliotekarien Granæi hand, erkännandet af Freinshemii.

Libri Ms:ti ex academiæ Upsaliensis bibliotheca in S. R. M:tis bibliothecam Holmiam translati 19 Dec.[3]) Anno 1648.

[1]) Möjligen hafva några tillhört något kloster, ehuru ännu bevis ej föreligga. För somliga är lokalen angifven eller klar. Så har C. 155 tydligen tillhört Upsala Domkyrka, C. 675 »Schola Stockholmensis», C. 693 Kumla kyrka i Nerike.

[2]) Här torde misstag lättast hafva insmugit sig. Indicierna kunna stundom vara svaga.

[3]) *Dec.* är säkerligen misskrifning för *Nov.*

Ciceronis de offic., Tuscul. quæst., De Senectute, et Amicitia. Topica, Academica, de Natura Deorum, de Finibus bonorum et malorum, Rhetorica.
Cic. Rhetoricorum aliud exemplar.
Avicenna latine.
Lactantius et Francis Petrarcha de Remediis etc.
Codex Justinianus.
Clavis philosophiæ.
Speculum historiæ Vincentii.
Vitruvius de Architectura.
Justinus.
Chronica Martini Poloni.
Chronicon regum et ducum Austriæ.
Thomæ Capuani ars dictandi.
Carmen trium parcarum. Theodoli libri II metrice scripti. Carmen novem musarum cum explicatione et interpretatione. Epistolarum Tullii Liber XIV. Invectiva Salustii in Ciceronem et Ciceronis in Salustium. Horatius de arte poetica cum epistola Aeneæ Sylvii in eandem. Ovidius de Arte amandi et de remedio amorum, Epistolæ, Fasti. Juvenalis satyræ.
Senecæ epistolæ et Lactantius de ira.
Augustinus de spiritu et anima.
Judicis Guidonis historia Trojæ.
Virgilius.
Senecæ epistolæ.

Hos libros Mss volumina octodecim a bibliothecario Academiæ me accepisse fateor, bibliothecæ regiæ inferendos, A. D. XIII Kal. Decembr. Anno Christiano 1648.

J. Freinshemius.

In IV:to

Senecæ tragoediæ.
Auroræ paraphrasis metrica bibliorum ad finem actorum apostolorum.
Bernhardus.
Augustini enchiridion.
Logica II volum.
Physica XX volum.
Physica geometrica et astronomica.
Liber chirurgiæ.
Miscellanea II vol.
Loci communes philologici.

In VIII:o

Alcoran arabice.

Flores bibliorum.

Lombardi sententiæ.

Hos libros, volumina decem in forma quarta, tria vero in octava me accepisse a bibliothecario academiæ fateor in bibliothecam regiam inferendos A. D. XIII Kal. Decembres Anno Christiano MDCXLVIII.

J. Freinshemius.

I marginalen har Freinshemius därpå tillagt.

N. B. duo volumina logica, duo miscellanea et viginti physica pro singulis hic computata sunt.

Bilaga 3.

Förteckning å husgeråd från Jesuiterklostret i Riga.

Förteckningen är införd i slutet af Registret å böcker från Riga 1622 (U. 271. bland Upsala biblioteks handskrifter) och af samma hand. I slutet har annan hand tillagt: »Thenne Cathalogus på böcker, kåppar, messing, then, som then här i bokstafwen finnes, besannar sig af originalslåttzkyrckioboken ifron Stockholm folio 161 hwarest annoterat står en Berättelse om the böcker som kommo 1622 ifron Rijga, som hwar ibidem läsa och see kan, thet man alenast p. m. här antäckna willat.» Ock därpå af ny hand: »Collationerat i Ups. den 3 Novemb. A:o 1683.» Detta tillägg syftar på den afskrift som bibliotekarien H. Schütz lät göra och som han intog i sin anklagelseskrift den 27 januari 1684. Se texten s. 55.

Hussgerådh.

Ungerske bordtäcken	3	stycker.
The helighes Contrafactur, gamble	14	st.
Gammalt grönt klädhe	1	st. med roser påsydt.
Ryske måladhe trätaflor	5	st.
hvijta språnglister gamla	2	st.
Messe särkiar, stora och småå . .	9	st.
Handklädhe	1	st.
Gammalt Altarklädhe	1	st.
Seraviet	4	st.
Gammalt huit lerfft	1	st. — 9 alnar.
Grönt gammalt karteek	1	st. — 9 alnar.
Brandgula karteek	2	st. — 24 alnar.
Brangult karteek.	1	st. — 7 alnar.

Cilicium . . . . 1 st.
Ett gammalt förhänghe med tree wådhor . . . . 1 st.
Gambla lister insänkta medh gul 3 st.
Altarlister medh silke stickade . . 4 st.
Een lijten fahna af huit Atlass insänkt medh gull och omkring medh silkesfransar.
Lister af duälk medh silke sydda 2 st.
Korssbandh . . . . 4 st.
Halssbandh . . . . 4 st. af sammet ett.
Blåt dwälk . . . . 1 st. — om 7 alnar.
Blåt ruch [l. ruth] sammet . . . 1 st. — om 3 alnar.
Ett stycke rött silke, och it af taft, fyrkantighe såsom små ermklädher.
Fyrakantighe taskor . . . . . . 5 st.
Lister kring om ermklädhen . . . 2 st.
Flammesk gammalt . . . . . . 1 st. om 7 alnar.
Swart gammalt floor . . . . . . 3 st.
Silfwer Sindell. . . . . 1 st. om $3^{1}/_{2}$ aln.
Rooser af åtskillighe färghor silke 4 st.

Tän och Messingh.

Tänstoop vthan gräpa och lock . 8 st. } wägha 18 marker.
En tänkanna medh lock och gräpa 1 st. }
Tänskålar. . . . . 2 st. }
Tänfaat små . . . . 2 st. } wägha 9 marker.
Tänask . . . . 1 st. }
Tänsalseer. . . . . 1 st. }
Små tänkannor . . . . 8 st. wägha 6 marker.
Messingsstaakar . . . . 6 st. huardera veger 8 marker.
Item . . . . 2 st. wegha huar om 11 marker.
Item . . . . 5 st. wägha tilhopa 1 pund.
Item stoora staakar . . . . . . 2 st. huardera om 2 pund.
Item staka . . . . 1 st. om 9 marker.
Messingshandfaat. . . . . 1 st. om 9 marker.
Mållögher. . . . . 1 st. } wegha 5 marker.
Messings kätel medh iärn foten . 1 st. }
Itt oliokar . . . .
En lijten klocka . . . .
Item twå små klockor . . . . .

Små tunna messings skijfwor . .	wägha 1 mark.
Bly	3 marker.
Instrumenta astronomica lignea .	2 stycker.

Bilaga 4.

Förteckning å bibliotekets instrumenter m. m. och å katalogerna d 18. September 1678.

Bägge förteckningarna säkerligen tillkomna på Schefferi föranstaltan äro af samma hand, troligen H. Vallerii, inskrifna i katalogen K. 6 i bibliotekets arkiv s. 585 och 597. I den senare äro, såsom nedan anmärkes, några tillägg gjorda. Jag har i denna inom hakar med kursivstil anmärkt, hvad som nu ej längre anträffas, och i motsatt fall nuvarande signum.

Instrumenta mathematica bibliothecæ aliaque ejusdem ornamenta prout 18 Septembr. anni 1678 ibidem inventa sunt.
Globus terrestris cum pyxide Guilhelmi Blaeu a:o 1622.
Ejusdem globus coelestis cum pyxide.
Ejusdem systema Copernicanum.
Ejusdem sphæræ per terram mobilem.
Globus terrestris Adriani Goor per Jansonium editus 1623.
Globus coelestis Adriani Metii per Jodocum Hondium editus 1623.
Quadrans astronomicus ex oricalco cum pede.
Circinus proportionalis ex oricalco.
Astrolabium geodæticum cum pyxide.
Astrolabium minus Henrici Suttonis.
Circinus communis.
Tabula geographica universalis illuminata auctore Guilh. Blaeu.
Descriptio pompæ restitutionis ornamentorum equestris ordinis a periscelide Gustavi Magni cum æneis tabulis. Holmiæ 1639.
Effigies illustriss. Joannis Schytte Acad. Ups. Cancell. per Crispianum Vanden Qveboren.
Quatuor tabulæ antiquæ Russicæ.

Indices bibliothecæ prout anno 1678 die 18 Septembris ibidem inventi sunt.
Liber donationum. [*troligen = A. 3 i bibl. arkiv*].
Rationarium bibliothecæ ab anno 1646 ad an. 1649. [*saknas*].
Dito ab anno 1649 ad an. 1678. [*saknas*].
Index librorum opera D. Loccenii in bibliothecam relatorum ab an. 1649 ad an. 1678. [*saknas*].

Liber verificationis. [*saknas*].
Index Lit. A. [*nu K. 5 a*].
Index Mag. Haquini in nigra ligatura. [*nu K. 5*].
Liber rationum Lit. B. [*saknas*].
Catalogus juxta alphabet. lit. C. [*säkerligen = K. 7*].
Catalogus antiquus sub lit. D. E. [*nu K. 4 och K. 3*].
Indices sine ligatura sub Lit. F. G. H. [*saknas*].
Index librorum Cujacii lit. I. [*saknas*].
Catalogus lit. K juxta quem inventarium bibliothecæ factum est anno 1678. [*nu K. 6*].
Index juxta alphabet. Lit. L. [*nu K. 8*].
Catalogus librorum linguarum variarum sub literis M et N. [*saknas*].
Catalogus librorum e bibliotheca Holmensi Lit. O. [*inlagd i K. 1*].
Catalogus librorum bibliothecæ inferioris sub lit. P. [*nu K. 2*].
[1]) Register lit. Q på dhe böcker som äro komne från Prützen och nu stå på Stockolms slott. Dhen sidste boken är Philippus de anima. [*nu U. 273*].
Register på de böcker och saker som af Collegio Jesuitarum i Riga äre, donerade till Upsala Academie af högl͏ofl. i åminnelse K. Gustaf Adolph 1622 in Nov. Men man icke wist wet om de äre hitkomne eller icke. Lit R. [*nu U. 271*].
Register gammalt på de böcker som desidereras in biblioteca inf. lit. S. [2])
En ny obunden book af H. Schütz som skall inskrifvas de böcker hvar och en bibliothecarius inkiöper. Lit. T. [*saknas*]

Bilaga 5.

Förteckning på bibliotekets husgeråd, instrumenter, kartor, porträtter m. m. år 1694 vid E. Obrechts tillträde.

Skrifven på tvänne blad in folio, troligen af J. Eenbergs hand, förvaras i A. 7 i bibliotekets arkiv. Efter den följa »addenda» tillagda i eller efter bibliotekarien G. Wallins tid, således 30 år yngre och därför ej här medtagna.

Specification på bibliothequets huusgeråd, och uti hvad tilstånd dhe nu äre, när Amplissimus Dominus Professor Obrecht der til träder.

---

[1]) Det följande från »Register lit. Q» är något senare tillskrifvet.
[2]) Möjligen den defektförteckning (i K. 1) från Loccenii första afbrutna inventering, som jag ofvan i texten omtalat.

3 par store Glober, färdige illuminerade.
1 par dito mindre Illuminerade.
1 dito coelestis lijten heelt oreen, och Horizonten alt söndei
En Spæra Ptolemaica.
Twänne dito Copernicea [sic!]; generalis, och particularis terræ
1 st. stor Qvadrant af Eeck, utan distinction.
1 st. Qvadrans Astronomicus cum pede.
1 st. Astrolabium Geodeticum.
1 st. dito mindre Sutonis.
1 st. Cirkel.
1 st. Proportional Cirkel.
1 st. *Tab. Geographica Universalis* tagen att bruka uti Anatomiæ Salen.
1 st. Tab. Imperii Sinarum.
1 st. dito Lithuanisk, gammal.
1 st. dito öfwer de orter där Tyska Kriget framfor.
24 st. små samman rullade landtaflor och andra Mathemat:
1 st. Buræi Tafla öfwer Swerige.
1 st. Tab. Ukraniæ.
1 st. Tab. topograph: urbis Constantinop: illa faren.
1 st. Tab. Onomatoscepsiæ Caroli Regis: skrifwen.
2 st. Tab. Luminis Chronologici Widikindi.
1 st. dito Continuatio luminis.
1 st. dito Arbor Generalogica Caroli XI.
Hedengrans tafla öfwer Jubelfesten utan ram.
Någre grund- och afritningar af Auditorio Gust. och dess rum och Bibliothequet.
Effigies Gustavi Adolphi, uti en grann skrift med ram.
Christus crucifixus uti lijkadan grann skrifft utan ram.
Effigies Caroli XI uti kopparstick med ram.
Effigies Joh: Skytte i kopparstick med ram.
4 st. Ryske taflor med deras Helgon.
3 st. Bustes, Ciceronis Aristotelis och Homeri.
21 st. Contrefait: nembl. 1. Lutheri. 2. Melanchtonis. 3. Casauboni. 4. Salmasii. 5. Jos. Scaligeri. 6. Lipsii. 7. Thuani. 8. Verelii. 9. Statii. 10. [med blyerts, överstruket: Gvar. Veronensis; däröver med bläck:] Conradus Celtis 11. Victorini Feltrensis. 12. Rud: Agricolæ. 13. Galilei. 14. Campanellæ. 15. Boxhornii. 16. Vossii. 17. Grotii. 18. Heinsii. 19. Pant. Candidi. 20. Gvar. Veronensis. 21. Theophili. 22. *Joh. Rudbeckii. Sahl. Hallenstedt länt d.*

4 Julij 1691. 23. Reginæ Christinæ. S. Hallenstedt länt samme gång.

Borden warit in alles 8 stn. nembl. 3 stn. i det förre Bibliotheqvet, der af Hallenstedt länt 2 st. d. 16 Julij 1692, än 2 st. med bräddar eller lister om kring; der af är itt behållit, men det större och låge är ey til städes. än war[1]) 1 stycke bord uti nedre gamble Bibliotheqvet borto. än 2 stn. långe bord, af Drotzens, uti Communitetet.

8 stn. gröne Klädes stolar.

8 st. gemene Trästolar uti Auctions Sahlen.

1 st. dito utan Karm.

Af Hyllorne som wore uti förre Bibliotheqvet togo Snickarne så mycket Bräder som de någonsin kunde bruka, til de nye Hyllorne i norre Sahlen . de öfrige äre behåldne 15 stn. större och smärre, när de beräknas som äre uti auctions Sahlen . *Och äre nu nedre i Kammaren wid trappan in satte.*[2])

Gallervärket i förre Bibliotheqvet wore til sammans större och mindre 32 stn., nu äre allenast 22 stycken behåldne och 3 stn. har Hr Secret:n Lillieblad tagit til köps, de andre äre förkomne neder uti Communitets förstufwun.

Gamble Kistor wore 6 stn. der af äre 3 stn. behålne, 2 stn. har hr Prof. Bilberg fådt d. 6 April 1693 . och 2 stn. Hr Lillieblad d. 2 Jan 1694. Skåpen 2 stn.: utan botten med låås : behåldne.

Bordtäcken wore til hopa 6 stn. der af tog Anno 1692. 5 Julij Sahl. Hr Stiernberg til köps 2 stn., itt bättre för 6 D:r och itt sämbre för 4 D:r. Jtem Sahl. Hallenstedt 2 stn., itt bättre och itt sämbre för lijka köp. Och itt det sämste Enberg til köps för 6 D:r. Jtt det aldra gamblaste bordtäcke togs til klädningen i fönstren i södre Sahlen.

Kappor til Globerne warit 3 par af Rask, gamble och af mahl sönderstungne. Der af fick Sahl Hallenstedt til köps 1 par för 4 D:r d. 5 julij 1692. Jtem Eenberg 3 stn. dito de sämbste för 6 D:r. Jtem tog Sahl. Stiernberg en kappa, när han til sig hämtade de gröne Kläderimpor, som ey blef restituerad med dem.

Vore och en hoop Klädesrimpor som warit i Sahl. Kongl. Drotzens Bibliotheqve, hvar af togs så mycket som kunde tjäna at kläda i fönstren med i Södre Sahlen. Det öfrige tog Sal. H:r Stiernberg til sig, men är nu restituerat.

---

[1]) *war* är tillskrifvet öfver raden emellan *stycke* och *bord.*
[2]) De kursiverade orden äro tillskrifna med blyerts.

2 stycke Bookskåp, utan bottn, med små lås.

Sielfwe Bibliotheqvets rum äre således conditionerade: att Södre Sahlen är klädd både i fönstren och äfwen på alle Pulpeter med grönt kläde dels nytt dels gammalt; jäm wäl för hyllorne och för Pulpeterne med grönt Cassian; men i Norre Sahlen felar både något kläde til fönstren och Cassian kringom alle Pulpeterne.

Bilaga 6.

1. **Förteckning på de böcker och handskrifter i M. G. Delagardies bibliotek, som år 1686 tilldelades Antikvitetskollegiet.**
2. **Förteckning på Delagardieska handskrifter, som sannolikt gingo till Upsala Universitets bibliotek.**

N. 1 är tryckt efter J. Hadorphs och J. Werwings originalkvitto inbundet i slutet af U. 280 i Universitetsbibl:s handskriftsamling, som är en kort förteckning öfver Delagardieska biblioteket vid inventeringen från Schütz till Örnhjälm Sept.—Nov. 1688. Jag önskar anmärka, att de folia till hvilka hänvisningar göras ej stämma med någon af de kataloger öfver Delagardies bibliotek som här finnas. Tydligen har en större och bättre katalog funnits, som man då användt. — Handlingen är uppsatt af en synnerligen okunnig skrifvare. Tydliga grammatiska fel har jag utan vidare rättat.

N. 2 innehåller excerpt ur K. 65 i bibl:s arkiv s. 389—390 och ur ofvannämda U. 280 (mot slutet) af sådana handskrifter, som ej nämnas i Antikvitetskollegiets kvitto, och därför antagligen gått till Universitets biblioteket. De handskrifter i K. 65 och U. 280, som förekomma i sagda kvitto, har jag förbigått.

1.

[Antiqvitetskollegiet].

Förteckning på dhe Böcker och Skrifter som Collegium Antiquitatum till sigh anammade efter Kongl. May:ts tillåtelse uthaf fordom sahl. Kongl. Drotsens Biblioteek den 18 Novemb. 1686.

Handvesten of the Privilegien, Handelungen, Coustumen ende Vilkeuren der stadt Amstelredam in fol. — — — Amsterd. 1639. fol. 251.

Hollants Placcaet Boek begripende mest alle de Vornaemste Placaten, Ordonantien ende Octroyen tot Amsterdam in fol. Amsterd. 1645. fol. 251.

Handvesten, Privilegien, Octroyen, Coustumen en Vilkeuren der Stadt Amstelredam in fol. — — Amsterd. 1663. fol. 251.

Placcaeten ende Ordonantien der Heeren Staten Generael der Vereeniegden Nederlanden in fol. — — — Amsterd. 1644. fol. 251.

Handvest of Chartre Chronyck, mackende het Vrye Heerschende Vereeniegde Nederland 1. Samengevought ende verbonden van dese seven Vrye Provincien, beschreven door Matthias von der Houve in VIII Lib. Lugduni 1636. fol. 251.

Placcaet ende Ordonantie opt' Stuck van den opheve van de Generale end de ghemene Middelen by den Staten von Hollant ende West-Vrieslant bewillieght tot onderstandt von de ghemeene Sacken. Grav. Hage 1621. fol. 261.

Deductie of the declamatie van de Staten van Hollant ende West-Vrieslant bewillight. Hage Com. 1609. fol. 262.

Placcaet ende Ordonantie. Hage Com. 1609. fol. 262.

Placcaet van de Heeren Staten van Hollant. Grav. Hage 1620 fol. 262.

Deductie of the Declaratie van de Staten van Hollant. Grav. Hag. 1654. fol. 262.

Breve Cronicon arctoæ partis Germaniæ et vicinarum gentium. 1587. fol. 353.

De causa Coloniensi commentatio. Eidem additus est Apologeticus Liber Caroli V. Imp. contra Clement. 7. 1588. fol. 353.

Item Breve Apostolicum et Responsio Cæsaris.

De Polonica electione in Comitijs Varsaviensibus anno 1587 et qvæ secuta sunt usque ad Coronationem Sigismundi III et captum Maximilianum. Accessit de forma Regni et Regibus Poloniæ, index brevis. 1588. fol 353.

Pompa ingressus Sigismundi III electi Poloniæ et des. Sueciæ Regis in Cracoviam. Accesserunt Epigrammata erudita in arcubus etc. 1588. fol. 354.

De vita, rebus gestis et obitu Stephani primi Regis Poloniæ Orationes duæ. prior Christoph. Warsevicij, altera Christoph. Sturtzii Rostoch 1588. fol. 354.

Johannis Caselij *Παραμυθηλικος* ad Christianum IV Regem Daniæ designatum. Rostoch 1588. fol. 3.

Item alia ejusdem Caselij.

Magni Aurelij Cassiodori etc. in fol. Paris 1579. fol. 36.

Acta Pacificationis, quæ coram S. Cæs. Majestatis Commissariis inter Regis Hispaniarum et Principis Matthiæ Archiducis Austriæ Gubernatoris etc. ordinumque Belgij Legatos, Coloniæ habita sunt. Lugduni 1580. fol. 272.

Scanderbegus contra Turcasvel res gestæ Scanderbegi contra Turcas, Auctore D. Georgio Bartholdo Pontano a Braitenberg. Hannov. 1609. fol. 388.

Adhuc unum Exemplar ejusdem Scanderbegi cum annexo tractatu quadam: P. Rami.

P. Rami Liber de moribus veterum Gallorum ad Carolum Lotharingum Cardinalen. Francof. 1584. fol. 388.

Principum Christianorum Stemmata ab Antonio Albizio Nob. Florentino collecta, cum brevibus ejusdem notationibus. Adjecto Stemmate Othomannico. Augustæ 1610. fol. 405.

Idem Albizius Germanice. Strasburg 1627. fol. 405.

Herstammung beyder Häuser Baden und Holstein, samt einigen Generalogischen Curiositäten durch Matthæum Merian. Francof. 1672. fol. 406.

Scotorum Historia a prima gentis origine cum aliarum et rerum et gentium Illustratione non vulgari. Autore Hectore Boethio Deidonani. fol. 413.

Rerum Scoticarum Historia Lib:is XX descripta a Georgio Buchanano Scoto. Item Dialogus de jure Regni apud Scotos, eodem Auctore. Francof. 1584. fol. 421.

De postremis motibus Galliæ varia utriusque partis scripta scitu dignissima quorum Catalogus tertia pagina exponitur. Omnia fere ex Gallico in Latinum Sermonem conversa, cum præfatione, qua Scriptorum ratio Historia et Analysis declaratur. — — — Francof. 1586. fol. 421.

Olai Magni Historia gentium Septentrionalium. Basileæ 1567. fol. 453.

Fasti Danici universam tempora computandi rationem antiquitus in Dania et vicinis regionibus observatam libris tribus exhibentes. Auth. Olao Vormio. Hafniæ 1626. fol. 454.

Saxo Grammaticus på danska in folio. fol. 454.

De Vendiske Cronike. fol. 457.

Arngrimi Ionæ Islandi Epistola pro Patria defensoria, scripta ad Davidem Fabritium.

Ejusdem Anatome Blefkeniana cum Chrymogæa rerum Islandicarum. Hamborg 1518. fol. 457.

Kong Christians den femptes i Danmark uthwalning och hyllning Historia af C. C. L. på danska. Hafniæ 1623. fol. 459.

Coronatio Christiani 4:ti Reg. Dan. Hafniæ 1598. fol. 459.

Chronica Guthilandorum af Hans Nilsson Streelow Gutlender och Sogne Prest. Hafniæ 1633. fol. 459.

Abgedwongene Eers Verantwordinge van den Edelen Herren Corvitz Ulefelt. 1652. fol. 459.

Gothicarum et Longobardicarum rerum Scriptores, aliquot veteres ex Bibliotheca Bon. Vulcanij et aliorum. Lugduni 1617. fol. 461.

Commentariolus Viri cujusdam docti Anonymi in Literas Gothicas ex vetustino quodam Codice argenteo (ut eum vocant) sumptus.

De Gothorum qui hodie Tauricam Chersonesum incolunt lingua.

Historia de vita et actis D. Martini Lutheri a Philippo Melanchtone conscripta.

Adjecta est præterea de obitu ejus brevis narratio cum Oratione D. Ioh. Pomerani in funere habita, quæ nunc primum in Latinum Sermonem conversa sunt [ɔ: est] per Matthiam Ritterum. Francof. 1557. fol. 494.

Volumen ingens Monumentorum, Antiquitatum, Iconum, effigierum Urbium fere totius mundi. fol. 505. N:o 1.

Volumen aliud ejusdem fere magnitudinis, varijs Iconibus et Tabellis et figuris repletum vario tempore. fol. 505. N:o 2.

Volumen iterum aliud vastæ magnitudinis continens rerum variarum effigies Icones etc. fol. 505. N:o 3.

Volumen ingens figuras, Icones et effigies continens artium, turrium, Palatiorum, Domorum, Scyphorum et similium rerum. fol. 505. N:o 4.

Alberti Dureri Volumen Iconum et figurarum multitudine repletum cum descriptionibus quibusdam, Authoris nomine suppresso. fol. 505. N:o 5.

Maximiliani I:mi et Caroli V:ti Imperatorum Pompæ, Iconibus et figuris expressæ. fol. 505. N:o 6.

Columnæ Trajani, tam intimæ quam extimæ frontis Ortographia, cum Historia utriusque belli Dacici a Trajano gesti ex simulachris, quæ in Columna ejus Romæ visuntur collecta ab Authore Alphonso Ciacono Hispano, quibus accessit Historia vindicata a Columnijs, quæ refert Trajani animam precibus D. Gregorij Pontif. Rom. a Tartareis cruciatibus ereptam, eodem auctore, cum varijs Iconibus atque figuris. Romæ 1576. fol. 505. N:o 7.

Volumen vastum continens Imperatorum Rom. rerumque variarum effigies. fol. 505. N:o 8.

Arcuum variorum Exempla partim ab Iacobo Andrevitio, partim ex alijs veterum Monumentis eruta. Aurelia 1549. fol. 506.

Ornamenta Fabricæ antiquæ et Modernæ amplæ istius Civitatis Romæ, cum prioribus [sic!] atq. figuris. N:o 9.

Perspettive diverse Romæ 1578.

N:o 10. Parentalia Divo Maximiliano II:do Roman. Imperatori Ratisbonæ vitæ functo 1576 persoluta. Pragæ A:o 1577 cum lionibus Processus. fol. 505.

N:o 11. Insigne opus Cratero-Graphicum, in quo variorum populorum Icones seu Imagines expressæ sunt. Norimberg 1551. fol. 506.

N:o 12. åthskilliga danske Kongers afrijtning. fol. 506.

N:o 14. I vestigi dell' Antichita de Roma Raccolti et Ritratti perspettiva con ogni diligentia de Stephano du Perac Parisino. Romæ 1575. fol. 506.

Antiquæ Urbis Romæ cum Regionibus simulacrum Authore M. Fabio Calvo Rhavennate. Basileæ 1558. fol. 506.

N:o 16. Wapen des heyligen Römischen Reichs teutscher Nation. Francof. 1579. fol. 506.

Martini Ziscowski Canonici Cracoviensis Epistola de obitu Annæ Poloniæ et Sueciæ Reginæ Archi Ducis Austriæ etc. Cracoviæ 1598. fol. 510.

Ejusdem Martini Oratio in funere Annæ Poloniæ Reginæ. Ibidem 1599. fol. 510.

M. T. Ciceronis officia et de Amicitia ac Senectute Dialogi, item paradoxa et Somnium Scipionis, cum annotationibus Erasmi Roterodami et Philippi Melanthonis. Parisijs 1533. fol. 548.

Othonis Fabritij Daniados Libri IV ubi Regis Christiani I et Johannis Fil. res gestæ describuntur. Slesvigiæ 1581. fol. 566.

Johannis Georgij Sadolini Wibergij Epigrammat. Liber unus, [qui] Regum Danicorum Chorus inscribitur, adjecta sunt ab eodem Auctore Insignia rerum Danicarum illustrata. Hafniæ 1569. fol. 566.

Johannis Narsij Meva Pomerelliæ obsidione Polonorum liberata ductu Augustiss. Regis Gustavi Adolphi, aliaque Poemata, Suedo, [sic] Borussica, Muscovitica, Miscellanea. Holmiæ 1627. fol. 566.

Descriptio Bredenbergæ Holsaticæ in 4:to Authore Georgio Crusio, item de vita, rebus gestis et obitu Dan. Rantzowij. 1569. fol. 566.

Roomsken Arendtz onderganck door den Nordeschen Lew. Amstel. 1642. fol. 565.

Den grönlandske Cronika upsatt på danske Rijm. Hafniæ 1608. fol. 582.

Gratulatz Memorial öfwer det Kongl. Swenske Huset. Holmiæ 1661. fol. 582.

Ernst Müllers Beschreibung der belagerung der Stadt Riga vom Muschovitischen June [ɔ: Zaar] und mehr als 100000 Man und wie dieselbe Stadt ist erhalten worden, Gott zu lobe, Ihren Beschützern zu Ehren. 1 Exempl. Giessæ 1662. fol. 633.

Benedicti Ariæ Montani Antiquitatum Iudaicarum Libri IX. Lugduni 1593. fol. 651.

Iacobi Iehudæ Leonis de templo Hierosolymitano Lib. IV edite Ioh. Sauberto. Helmest. 1665. fol. 660.

Augerij Gislenij Busbequij Legationis Turcicæ Epistolæ IV quarum 1 priores ante aliquot annos in lucem prodierunt sub nomine Itinerum Constantinopolitani et Amasiani; adjectæ sunt 2:dæ alteræ Ejusdem de re militari contra Turcam instituenda Concilium. Francof. 1595. fol. 666.

Acta legationis Ducis Niverniæ ad Clementem VIII. Pontificem Romanum, ubi de Regis Christianissimi et Galliæ Regni negotijs agitur. Francof. 1595. fol. 666.

Buccina Iubilei ultimi Joh. Buræi. 1616. fol. 669.

Eadem. 1618. fol. 669.

Ara Foedris [sic] Teraphici etc. 1616. fol. 669.

Gammalt swenskt Rosaminne eller Wijsa. 1617. fol. 669.

Svitte des Lettres et Memoires de M:r Philippes de Mornaij Seigneur du Plessis Marlij. Amsterd. 1651. fol. 703.

Declaration Comme l'armee Suedoise sans aucun sujet contre traite de paix et conventions Hereditaires a invahij et hostilement traite le duche de duche de Slesvige Holsteen et La Province de Iudland. 1644. fol. 705.

Description contenant toutes les singularites des plus celebres villes et places remarquables du Royaume de France. Roven 1611. fol. 724.

L'Histoire de la Derniere Guerre de Suede, en laquelle sont amplement decrits tous les sieges combats, rencontres et batailles des Suedois contre les Danois Ensemble Leur paix par L'entremise du Roy de la Grand Bretagnie. Paris 1622. fol. 734.

Alaric ou Rome Vaincue, Poëme Heroique par Mons. de Scudery Paris 1656. fol. 749.

Dell' Historia de Pietro Giovanni Capriata Libri dodeci: Ne quali si contengono tutti i movementi d'arme successi in Jtalia dal 1613 sino all 1634. duo Exemplaria eodem anno impressa. Geneva 1644. fol. 784.

Della Guerra di Fiandra descritta dal Cardinal Bentivoglio Pars 1. Colon. 1635. fol. 787.

Parte Secunda dell Hist. di Bent. Colon. 1636. fol. 787.
Duo Exemplaria eodem anno impressa. Colon. 1636. fol. 787.
A German Diet or the Ballance of Europa, and of all the Kingdoms and States of Christendom and a Solemn convention of som German Princes, by Iames Howel Esqwere. Lundini 1653. fol. 811.
Genealogia oder Stamm vnd descendents der Pfaltzgrafwen bey Rhein vnd Beyern, beschrieben durch Philippum Ludovicum Hoffman und ins Kupfer gebracht von Iohan Ammon Palat. 1649. fol. 845.
Le Soldat Suedois ou Histoire veritable de ce qui s'est passe depuis la venue du Roy de Suede en allemagne jusques a sa mort. Roven 1634. fol. 734.
Slächtes Register pa dhe fordom Norges Kongers afkom, fra den Christelige Religion der war funderat, til Olof, Drotning Margretas son. IV taflor eller Stam-Register. fol. 845.
Samuelis Columbi odæ Sueticæ. fol. 846.
Borrussiæ descriptio vetusta. fol. 854.
Ioh. Vastovij vitis Aquilonia in fol. Colon. Ag. fol. 858.
1 st. Conterfeij trycht.

Manuscripta.

Der Stadt Hamborg Mss. Chron. 1557. fol. 347.
Verantwortung v. Ehrettung der Bürgerschaft der Stadt Leipzig an der Cron Schweden dero Commissarien. fol. 841.
Expeditio Bellica contra Turcam M.SS. Pol. et alij tractatus Historiæ Polonicæ M.SS.
Tomus I }
Tomus II } i grönt band. fol. 393.
Tomus III }
Uladislai Reg. Polon. peregrinatio. fol. 394.
Susceptio Königlicher Maj:t zu Polen Pfundt Zoll in Elbingen.
Acta et Recessus wegen der Tractaten zwischen der Cron Schweden und Polen. 1635. fol. 841.
Kongl. Bref i Danmark ifrån 1651 och till 55 angående tullar och mehra sådant. fol. 841.
Samuelis Rhens samlade Relation om Lappmarkens beskaffenhet. Holmiæ 1671. fol. 841.
Danmark och Norges Crones inkomst, Ränta och uthgift. fol. 841.
Öfwerslag på Rigens integt och uthgift. Hafniæ 1651. fol. 841.
Registrum Dispensatoris Lingua Polonica scriptum. fol. 841.

Aliud Manuscriptum seu Inventarium Polonicum. fol. 841.
Aliud Inventarium Polonica Lingua de rebus oeconomicis scriptum. 1650. fol. 841.
Aliud Manuscriptum Polonicum. fol. 841.
Aliud Inventarium Oeconomicum Polon. 1590. fol. 841.
Aliud Manuscript. Polonicum revisum. Varsoviæ 1563. fol. 841.
Iterum aliud Manuscript. Polon. fol. 841.
Inventarium Mobilium preciosorum Principis Caroli Ferdinandi Fratris Regis Ioh. Casimiri. 1650. fol. 841.
Aliud Inventarium Oeconomicum Polon. fol. 842.
Item Inventarium Oecon. pro A:o 1651 et 52. fol. 842.
Aliud iterum Inventarium. fol. 842.
Iterum aliud Manuscriptum seu Inventarium Polonicum. fol. 842.
Skånske Lougbog. fol. 842.
En dansk dombog 2 exemplar. fol. 842.
En dansk Lougbog medh atskillige Recesser. fol. 842.
Den rätte gemene Jutske Lougbog med förklaringar och Recesser. 1590. fol. 842.
Siälands, Lalands-Falster och Moens Lougbog, som K. Valdemar II uthgaf A:o 1240. fol. 842.
Adskillige danske Wijsor. fol. 842.
Gundæi Rosencrantzij causa satis gravis et defensio necessaria. Holmiæ. fol. 842.
Remonstrantz von die Hispanische armada etc. an alle Churfürsten und Standen des Reichs. 1585. fol. 842.
Dionysi Fischeri extremum vale, una cum Testimonijs ejus. fol. 842.
Inventarium Monilium, Iocalium, Gemmarum et Clenodiorum Uladislai 4, Polonorum Regis, quæ penes Reginam ejusdem Ludovicam, Mariam Gonzagam reperiuntur. fol. 843.
Beschreibung ettlicher Städte in Pommern, item etlichen Clösters. fol. 843.
Historia Gothorum Suecorumque a primo Rege Magogo, usque ad Gustavum Adolphum exclusive per D. gollivet Tomis seu volum. XXXV Gallice scripta. fol. 843.
Vertrag zwischen Schweden und Dennemark, aufgerichtet in alten Stettin A:o. 1570. fol. 843.
Stiernhielmij Speel om Herculis Wägemål fol. 844.
Deduction öfwer den prætension som dhe högloft. Vasa Konungarne hafwa på arfrättigheten till Boratzo och Rasan uthi Neapel, samt andra Gods ther belägne. fol. 844.

Twenne afrijtningar vppå Kopparbergs grufwan uppå Pergament. 1650. fol. 845.
En afrijtning vppå Kopparbergs grufwan på Papper. 1662. fol. 845.
Judske Lougbog som Kong Wollemar gaf ud A:o 1240. fol. 849.
Norske Lougbog af S:te Oluf. fol. 849.
Menige Danmarks Rijkes Kiöpstads Rätt. fol. 849.
Compendiosa descriptio Regiminis et Status Novissimi Imperij Romano Germanici. Autore Christino Cassio. fol. 849.
Salutatio beatæ Virginis Mariæ gloriosæ. fol. 849.
Petri de Riga Poemata Lib. Sac. 2 Exempl. fol. 850.
Handfestningar, några Privilegia och Bref på danska. fol. 850.
En Pålsk Book. fol. 850.
Genealogica Deductio Stirpis Maternæ Illust. Comitis Mag. Gabriel De la Gardie. fol. 850.
Einfaltige Erörterung zur Rettung der unter gedankten [ɔ: gedruckten] Ewangelischen in Königreich Polen. fol. 851.
Variæ Variorum Litteræ in Pergameno descriptæ N:o 1. 2. dito 2. 3. et 5. N:o 8. 9. 10. 11. 12. Iterum N:o 12. 15. 19. 20. 28. 59. fol. 853.
Stephanij exempla Litterarum ad varios scriptarum ab anno 1626. Lugd. et Soræ. fol. 853.
Uthi ett Pacqnet 5 st. Arabiske och Chinesische Bref. fol. 853.
Generalogia Regum aliquot Daniæ in Ms:to. fol. 853.
En koppar Plåt medh några Exemplar trychta derefter. fol. 853.
Ett gammalt Cabinett. fol. 853.
Special Geographisk afrijtning oppå Kinna, Walla och Wassbo härader. fol. 854.
Livoniæ descriptio Auctore Georgio Schwengelio. fol. 854.
Afrijtningar på Städer, Slått, Skantsar, Rum och Orter etc. dels trychte, dels skrefne, och med Pennan rijtade af
N:o 1.
Dito N:o 2.
N:o 3. Dito afrijtningar. fol. 854.
N:o 4. Befestung der Rigischen Vorstadt. fol. 854.
N:o 5. Project öfwer Elwe Skants Befästning. fol. 854.
N:o 6. Fortification der Stadt Riga. fol. 854.
N:o 9. Plante der Stadt Nougården. fol. 855.
N:o 10. Abriess einer Liefl. Festung ohne Namen. fol. 855.
N:o 11. Entwurff der Stadt Pernow. fol. 855.
N:o 12. Charte von Seeporten Swarberref [!] gegen Osten. fol. 855.

N:o 13. Grundriss des Mechelburgischen Hofwes. fol. 855.
N:o 15. Geometr: Landt Carte. fol. 855.
N:o 16. Fortification de la Ville ett Citadelle d'Arras. fol. 855.
N:o 17. Befästning, afrijtningar uthan nampn. fol. 855.
N:o 18. Abriss Zweyer Batailles. fol. 855.
N:o 19. Typus Obsidionis Magnæ Novogardiæ. fol. 855.
Dito 19. Abriss von dem Schloss in Läcköö. fol. 855.
N:o 20. Vnderschiedliche Entwürffe die Ihro Hochgräfl. Excell:ce selber gemachet. fol. 855.
N:o 21. Grundriss etzlicher Haus gebäwen fol. 855.
N:o 22. Grundriss von Mechelburgischen Hofwes zu Wissmar. fol. 855.
N:o 23. Grundriss des Sahl. H:r Steinbockz Hauses auf den Gråmunkaholm. fol. 855.
N:o 24. Entwurff der Wissmarischen Landtschaft. fol. 855.
N:o 25. 2 gemachte Statuen. fol. 855.

Ett Manuscript öfwer Rysslandz ant. handlinger och Commercier in 4:to fol. 857.

Ett st. skåp af Eek. fol. 857.

Attestera på Collegij wegnar.

Johan Hadorphius. *J. Werwing.*

2.

[Upsala Universitetsbibliotek].

a) [Enligt K. 65. i Upsala bibl:s arkiv].

In folio.

Tractatus de fortificatione lat. & gallice.

De fortificatione gallice.

Boucolique à la gloire de Christine.

Ingemar favory de Magnus roy de Suede par feu mons:r Jollivet advocat au parlament.

Episcoporum, capitularium et variorum litteræ & responsa Suetice.

In 4:to.

Francisci Donati ducis Venet. constitutiones de civit. Parenzo, italice.

Hundert artickle von deme lidende Jesu Christi.

Liber ritualis sive liturgicus charactere Russico.

Rhetorica anonymi.

Fragm. psalterii cum expositione, Danice.
Avertimenti cauati de gli annali di Cornelio Tacito par signor Villa.
Præcepta arithmeticæ.
Ein Tractat wegen Archangelske handlung.
Meditationes de vera sapientia & felicitate.
Petrus Hoffvenius de modo medico considerandi.

In 8:vo etc.

Collecter och böner på Svenska.
Bibliorum versio vulgata in membranis.[1])

Tree locorum communium böker skrifne en in fol. tuå i 4:to.
Tuenne globi coelestes.
Tuenne globi terrestres.
Tuenne sphæræ coelestes.

Tabulæ geographicæ in majori forma.

Nova totius terrarum orbis tabula ex pariete suspensa.
Nova et accurata totius inferioris Germaniæ tabula etiam ex pariete suspensa.
Terræ sanctæ descriptio.
Nova et accuratissima sinarum imperii tabula.
Eadem.
Nova Archipelagi Orientalis tabula.
Nova et accurata totius Germaniæ tabula.
Newe beschrifwinge der seventin Niderlanden.
Archipelagus Orientalis siue Asiaticus.
Nova et accurata regnorum Hispaniæ descriptio.
Florentissimi Galliæ regni novissima descriptio.
Nieuwe en perfecte charte van Engeland, Schotland en Irland.
Nova descrittione d'Italia Gioann. Antonio magno.
Lutetia Paris. depicta.
Lumen chronographicum Joh. Vidichinni.

b) [Enligt U. 280 bland Upsala bibl:s handskrifter].

Manuscripter häfftade och inbundne.

1226.	Sal. Roshemii 2 st. in	4:to
2331.	Ejusdem 13 st. in	8:vo
1227.	Herbinii delineatio eccles. in Polon	4:to
1228.	4 andra manuscripter aff åthskilligt innehåld.	4:to

[1]) Härefter följer: »Elloffwa manuscripta in fol, i främmande språk, en in 4:to i fremmande språk», hvilka alla dock sannolikt ingå i Antikvitetskollegiets kvitto, särskildt bland de polska sakerna.

1 Catalogus Biblioth. inbunden.
1 Catalogus Biblioth. häfftad i pergament.
1 Catalogus häfftad haffwandes bara titeln skrijfwen, dhet öffr. än oskrifwet.

Bilaga 7.

Förteckning å handskrifter i C. Rålambs bibliotek å Länna.

Finnes i inventariet öfver detta bibliotek, sådant det år 1690 förtecknades och värderades. (U. 281 bland Upsala biblioteks handskrifter). Den är införd midt i bokförteckningen mellan Ethici och Medici. Trots den ytterliga magerheten i beskrifningen af de särskilda numren kan det vara af vigt att meddela den. För öfrigt kan man med skäl ifrågasätta, om ej här, liksom vid andra tillfällen på den tiden, man försummat att omnämna *alla* handskrifter.

Skrifne Munkebökker.

	Orten	Årtal.	format gammalt eller nytt band.	D:r.	Öre.
Decretales Gregorii			fol. gl.	1	
En annan Decretalsbok		1416	fol. gl.		16
Biblia Tomus 1.	defect		fol. Utgl.	} 1	
dito tomus 2:dus	defect		fol. Utgl.		
En juridisk Bok			fol. Utgl.		12
Dito af gamble Kiöpebref			fol. Utgl.	1	
Dito af Pålske Kongars bref			fol. söndrig		16
Dito af Comoedier åch Tragoedier . . .			fol. gl.		25
Abrahami Andreæ Archiepis. Visitationsbok			fol. gl.	1	
Catalogus librorum Collegii Posnaniensis		1609	fol. söndrig		16
Index Patrum in Collegio Posnan . . .		1610	fol. gl.		16
Gammal Munkebok			4. gl.		12
Trätton Hustaflor för alle Stånd . . .			4. gl.		8
Extract af hela Biblien på latin} Compendium locorum Commun.} . .	ett band		4. gl.		25
Thomas de sacramento poenitentiæ . .	Rom	1587	4. gl.		16
Petri Arubalis disput. de visione et sapientia Dei	ibid	1604	4. gl.		16

	Orten.	Årtal.	format gammalt eller nytt band.	D:r.	Öre.
Comment. in secundam secundæ part. Thomæ de jure etc.			4. gl.		16
Dito.	Rom	1598	4. gl.		16
Continuatio tertiæ part. S. Thomæ Sacramentis / Bellarminus de controversiis ejus temporis	skrefwne	1600	4. gl.		16
Ordo Domesticus			4. gl.	.	16
Physica			4. gl.		6
Arithmetica			4. gl.		4
Universalis tinctura lapidis animalis . .			4. gl.		6
Dni Claudii Rålambii hemerodarion exercitiorum 1637			4, gl.		
Die Narrische Sau		1590	4. gl.		16
En gammal libell af åtskillige arbeten			4. gl.		8
Dni Joh. Rålambii Hemerodarion . . .		1637	4. gl.		
Uttydning öfwer Helgedagar etc. . . .			8. gl.		16
Exorcismus maleficiariorum			8. Utgl.		8
Examen approbandorum Sacerdotum . .			8. gl.		8
Exercitia qvotidiana			4. gl.		
De officiis religiosi			8. gl.		8
Pallavitinus de perfectione			8. gl.		8
Sångbok på Latinsk vers			8. gl.		4
Aphorismi physici et Ethici			8. gl.		6
Exercitia Spiritualia		1599	8. gl.		8
Empirica Benedicti Victorii	tryckt		8. sönder		8
Stor Munkebok					

Bilaga 8.

Förteckning å de böcker och handskrifter, som Olof Rudbeck d. ä. hade till låns och hvilka af dem som förstördes vid Upsala brand år 1702.

Tryckt efter Norrmanni och Eenbergs originalrelation förvarad i A. 7 i bibliotekets arkiv. Ehuru för bibliotekets historia egentligen blott förteckningen öfver det förstörda är af vigt, har jag ansett det vara af intresse att offentliggöra hela relationen, emedan den sannolikt angifver de aldra flesta af de verk, som Rudbeck för sina stora vetenskapliga arbeten användt.

Anno 1702 d. 25 och 26 Septembris woro wij undertäknade efter Vener. Consistorii Academici sluut och ordres tillsamman uti

fordom Professorns then Edle och widtberömde Herrens H:r Doct. Olavi Rudbeckii Senioris Sterbhuus at öfwersee och afskilia alla the Böcker som Sal. H:r Professorn efter Höga Öfwerhetens tilstädielse haft en tijd bort åt till läns utur Bibliotheca publica; och befunno them, efter åtskilliga så wäl Sal. H:r Professorns inlefrerade uti Bibliotheqvet, som Sal. H:r Eliæ Obrechti egenhändige Registers sammanhållande, mehrendels behåldna, dock en dehl, utan twifwel, genom sidsta wådeld aldeles borto, såsom här under specificeras neml. I. the som behåldne finnas dock somlige af wådelds röken skadde.

In Folio.

Platonis Opera græce et latine Henr. Stephani Volumina tria. Paris. 1578.

Athenæus græce et latine sine animadvers. ex Bibliopolio Commelini 1611.

Georgii Cedreni Annales græce et lat. per Gvilielm Xylandrum Basileæ 1566.

Xenophontis Opera græce et latine Basileæ 1569.

Ciceronis Operum Tomus 3 et 4. Volum. un. Coloniæ Allobrog. 1616.

Iani Gruteri Inscriptiones Romanæ. Heidelbergæ 1616.

Herodoti historiæ et de vita Homeri ex Ctesia latine Henr. Stephani 1566.

Isidori Hispalensis Origines et Martian. Capella de nuptiis Philologiæ et Mercurii. Bas. 1577.

Photii Bibliotheca latine cum Scholiis Andreæ Schotti. Augustæ Vind. 1606.

Liber Chronicorum per sex ætatis mundi. defect med munkstyl.

Nicephori Gregoræ historiæ Byzantinæ et Laonici Chalcondylæ historiæ Turcicæ. Colon 1616. Gr. et Lat.

Nicephori Callisti Historia Ecclesiastica græce et latine per Joh. Langnm. Parisiis 1630.

Eusebii Historia Ecclesiastica per Henr. Valesium. Moguntiæ 1672.

Iosephi Scaligeri Animadversiones in Chronicon Eusebii Volum. 1. Lugd. B. 1658.

Suidas græce et latine Aemilii Porti. Genevæ 1630, rectius 1619.

Socratis et Sozomeni historia Ecclesiastica gr. lat. Valesii. Mogunt. 1677.

Gregorii Nazianzeni Opera latine Billii. Parisiis 1583.

Eusebii, et aliorum, historia Ecclesiastica lat. Christophorsoni. Colon. 1570.

Bedæ Historia Ecclesiastica cum legibus Anglo Saxonicis. Cantabrigæ 1644.

Georgii Hornii Geographia Vetus. Amstelodami 1658.

Antonii Bonfinii historia rerum Ungaricarum. Francofurti 1581.

Rerum Hispanicarum Scriptores Roberti Beli Francofurt. 1579.

Iohannis Pistorii Annales germanorum Volumina duo. Francof. 1583, 84.

Witikindi Saxonis res gestæ Henrici et Ottonis Imperatorum. Basileæ 1533. Theodorici a Niem historia sui temporis et Schismatum Imperatorum quorundam, item: ejusdem Nemus Unionis, ut et Johannis Marii Belgæ de schismatibus et Concilio. Basileæ 1566.

Goldasti Scriptores rerum Alemannicarum. Francofurti 1661.

Erik Jöranssons Chrönika Gustavi I:mi. Stockholm 1622.

Athanasii Kircheri Oedipus Aegyptiacus Volum. duo. Romæ 1652, 53.

Ejusdem Arca Noæ. Amstelodami 1675.

Ejusdem Turris Babel. Amstelodami 1679.

Ludovici Coelii Rhodigini Lectiones antiquæ 1599.

Aelii Antonii Nebricensis Dictionarium.

Ottonis Frisingensis Chronicon. Basileæ 1569.

Iosephi Laurentii Lucensis Amalthea Onomastica. Lugduni 1664.

Iosephus Scaliger de Emendatione Temporum. Genevæ 1629.

Alberti Kranzii Dania Svecia Norvegia. Francofurti 1575.

Codex Legum antiquarum Lindenbrogii. Francofurti 1613.

Francisci Irenici Descriptio Germaniæ. Basileæ 1567.

Goropii Becani Hermathena et Origines Antverpianæ Vol. duo. Antv. 1580, 1569.

Lilius Gregorius Gyraldus de Diis Gentium. Lugduni Bat. 1565.

Sweriges Rykes Lagböcker. Stockholm 1666.

Wolfgangus Lazius de Migrationibus gentium. Basileæ 1572.

Sebastiani Munsteri Cosmographia. Basileæ 1550.

Conradi Liechtenaw Abb. Urspergensis Chronicon. Basileæ 1540.

Sertorii Ursati Monumenta Patavina. Patavii 1562.

Ioannis Nieuhofs Descriptio itineris Chinensis. Amstelod. 1668.

Ioannis Isacii Pontani Historia Danica. Amstelodami 1631.

Olearii Persianische Reisebeschreibung. Sleswig 1660.

Iamblichus de Mysteriis Aegyptiorum græc. lat. Oxonii 1678.

Ioannis Iansonii et Bleau Zee Spiegel. Amsterdam 1627.

Georgii Matthæi Konigii Bibliotheca vetus et nova. Altdorfii 1678.

Samuelis Bocharti Phaleg et Hierozoic. Volumina tria. Cadomi 1651.
Octavii Ferrarii Origines lingvæ Italicæ. Patavii 1676.
Iacobi Breynii Exoticarum Plantarum Centuria prima. Iedani 1678.
Herodoti historiæ græce et latine. Londini 1679.
Sennerti Opera. Volumina duo. Parisiis 1641. läntagen efter branden.
Rerum Anglicarum Scriptores. Londini 1596.
Ottonis Braunsfelsii Icones herbarii vivi. Argent. 1539.
Historiæ Romanæ Scriptores Tomi duo Volum. un. Ebroduni 1621.
Olai Vormii Monumenta Danica. Hafniæ 1643.
Dioscorides germanice per Iohan Dantzen von Ast. Francof. 1546.
Bartholomæus Glannwyle Anglicus de proprietatibus rerum. Argentin. 1485.
Ioannis Maczinsky Lexicon latino Polonicum. Regiomonti 1564.
Hervara Saga per Verelium. Upsala 1672.
Konunga Sagar. Wisingsborg 1670.
Philippi Cluverii Italia Antiqva. Lugduni 1624.
Augustini Qvirini Rivini Introductio in rem herbariam. Lipsiæ 1690.
Pausanias græce. Venetiis apud Aldum 1516. låntagen efter branden.

N. 24. Descriptio Norvegiæ Islandiæ et Groenlandiæ lingva Danica.
N. 30. 31. 32. Antiqvitates Monasterii Sorensis et de Schola Sorensi et Groenlandia.
} Ex donatione Delagardiana

Här till komma ock 23 Volumina in folio af Ioachimi Burseri Herbario Vivo, hwilket fordom Cancellie Rådet H:r Cojet till Bibliotheqvet skänkt hafwer och Sal. Professorn hoos sig emottagit och här tills behållit, men nu inlefreras i Bibliotheqvet tillika med the andra böckerna.

Bibliorum Polyglottorum Waltoni Tomi tres primi.
Hortus Malabaric. Tomus IX. XI & XII.
} Thesse lemnades qwar i Sterbhuuset efter the äro defecte blefne genom wådelden.

In Qvarto.

Hesychii Lexicon. Curante Schrevelio. Lugduni Batav. 1668.
Virgilius cum Notis Servii. Lugduni Batavorum 1646.
Virgilius cum Notis Taubmanni. Wittebergæ 1618.

Aeschyli Tragoediæ græce et Solinus etc. etc. ap. Henr. Stephanum. 1557.
Natalis Comitis Mythologia. Venetiis 1581.
Pomponius Mela Isaci Vossii. Hagæ Comit. 1658.
Silius Italicus cum notis Dausqveii. Parisiis 1614.
Laurentii Pignorii Mensa Isiaca. Amstelodami 1669.
Philostorgii Historia Ecclesiastica. Genevæ 1643.
Statius cum animadversionibus Barthii Volum. duo. Cygneæ 1664.
Carolus Molinæus de regno Franciæ. Lugduni 1564.
Thomas Carve de gentis Hibernicæ exordio ritibusque &c. 1666.
Ioannis Laurembergii græcia antiqva. Amstelodami 1660.
Henrici Meibomii opuscula historica rerum germanicarum. Helmstad. 1660.
Marc. Zuer. Boxhornii Historia Universalis. Lugduni 1652.
Adami Bremensis historia Ecclesiastica. Helmstadii 1670.
Caroli Patini Thesaurus Numismatum. 1672. Amstelodami.
Leonis Allatii animadvers. in antiqvitates Etruscas. Parisiis 1640.
Iohan. Smetii Antiqvitates Neomagenses. Noviomagi Batav. 1678.
Casparis Sagittarii historia urbis Bardewici. &c. &c. Jenæ 1674.
Petri de Dusburg Chronicon Prussiæ et Christoph. Hartknochii Antiqvitates Prussicæ. Jenæ 1679.
Iohan Schefferus de militia navali. Upsal. 1654.
Monumenta Paderbornensia. Amstelodami 1672.
Erici Olai Tormii Antiqvitates Danicæ. Hafniæ 1642.
Pii Papæ Cosmographia. Parisiis 1509.
Pindarus Schmidii. Wittebergæ 1616.
Hieronymus Mercurialis de arte Gymnastica. Amstelodami 1672.
Christopher Fürhrers Reisebeschreibung in Egypten &c. Nürnberg 1646
Herman. Conringius de Origine Iuris Germanici &c. Helmstadii 1649.
Daniel Clasen de Oraculis gentilium &c. Helmstadii 1673.
Iohannis Micrælii altes Pomerland. Alten Stettin 1639.
Iohannis Meursii Creta Rhodus Cyprus. Amstelodami 1675.
Iohan. Iusti Winkelmanni Notitia Saxo-Westphaliæ. Oldenburgi 1667.
Christoph. Heidmanni Europa. Wolferbuti 1658.
Ioh. Christoph. Bechmanni historia orbis geographica et civilis. Francof. 1673.
Eduard Wrigt's Errores in navigando, Anglice. Londini 1610.
Gerard. Ioan. Vossius de vitiis sermonis latini. Amstelodami 1645.

Rei Agrariæ Scriptores Goesii. Amstelodami 1674.
Arngrimi Ionæ Specimen Islandiæ historicum. Amstelodami 1643.
Mich. Boiemus de Vita Alberti cum animadv. Conr. Sam. Schurzfleischi, &c. Witteb. 1676.
Helmoldi Chronica Slavorum. Lubecæ 1659.
Iacobi Gislonis Chronologia. Stockholm 1592.
Henrici Valesii Excerpta Peiresciana. Amstelodami 1654.
Swänska Rijm-Chrönika. M:scr.
Alberti Abb. Stadensis Chronicon. Helmstad. 1587
Agathias de Bello Gothorum. Augustæ Vindel. 1519. &c. &c.
Kon. Gustafs then I och Kon. Eriks then XIV Chrönikor per Aegid. Girs. Stockholm 1670.
Jöns Dolmers Hirdskrå seu Ius aulicum Norvagicum Dolmari et Resenii. Kobenh. 1666, 74.
Erici Olai Upsal. historia Svecorum, per Messenium. Stockholm 1615.
Georgii Wicelii Typus historiæ Ecclesiasticæ germanice. 1541. &c.
Chronicon vetus. M:scr. på Pergament.
Gvillaumi du Choul Veterum Romanorum religio, Castrametatio Disciplina militaris, et Balneæ. Amstelodami 1686.
Hieron. Welschii Reisebeschreibung. Stuttgart 1658.
Ioannis Rosini Antiqvitates per Dempsterum. Coloniæ 1642.
Chronicon Alexandrinum gr. lat. per Matthiam Raderum. Monachii 1615.

<table>
<tr><td>N. 19. 20.</td><td>Riddara Christian Frijs Drapa, it. Dansk Rijmbook om Danske Konungars lefwerne och bedrifter.</td><td rowspan="2">Ex donatione M. G. de la Gardie.</td></tr>
<tr><td>N. 55.</td><td>Magni Olai Islandi glossarium priscæ lingvæ Danicæ.</td></tr>
</table>

In Octavo.

Apollodori Bibliotheca græce et lat. Tanaqvilli Fabri. Salmurii 1661.
Macrobius Variorum. Amstelod. 1670.
Valerii Flacci Argonauticon Alardi. Lipsiæ 1630.
Maximi Tyrii Sermones græce et latine Henr. Stephani. Parisiis 1557.
Sallustius Variorum Thysii. Lugd. Bat. 1649.
Lucanus Variorum Schrevelii. Amstelod. 1658.
Claudianus Variorum Heinsii. Amstelodami 1665.
Aristidis Orationes volumina duo. Genevæ 1604.
Iacobi Schoepperi Euphemus. Colon. 1562. Cornutus de natura Deorum &c.

Polybius Variorum græce et latine. Volumina duo. Amstelodami 1670.
Gregorii Turonensis historia Francorum. Basileæ 1558.
Cassiodori Chronicon per Fornerium. Lugduni 1595.
Martini Brunneri Palæphatus. Upsal. 1663.
Heraclidis Pontici Allegoriæ in Homeri fabulas de Diis gr. lat. Basileæ 1544.
Julius Obseqvens Schefferi. Stockholm 1679.
Ammiani Marcellini Historia. Parisiis 1544.
Historiæ Augustæ Scriptores per Schrevelium. Lugduni Bat. 1661.
Paulus Orosius adversus Paganos. Coloniæ 1574.
Aimoinus de Historia Francorum. Parisiis 1567.
Berosi Sacerdotis Chaldaici Antiqvitates. Antverp. 1545.
Erici Olai Upsaliens. Chronicon per Loccenium. Stockholm 1654.
Simonis Bornmeisteri Pharus Geographica. Noribergæ 1672.
Dionysii Petavii Rationarium Temporum. Parisiis 1641.
Zosimus græce et latine per Leunclavium cum notis Cellarii. Cizæ 1679.
Iacobus Gutherius de officiis domus Augustæ. Lipsiæ 1672.
Clavis Homerica et Apostolii Proverbia græc. Roterodami 1662.
Ioh. Andr. Qvenstedt de Sepultura veterum. Wittebergæ 1660.
Iacobus Varæus de Hibernia. Londini 1658.
Daniel. Langhornii Chronicon Regum. &c. Volumina duo.
Aelia Lælia Crispis. Dordrechti 1618.
Iohan Heroldus de locis germaniæ &c. Basileæ 1555.
Franciscus Moncæjus de vitulo aureo, &c. Francof. 1675.
Henrici Kippingii Antiqvitates Romanæ. Bremæ 1679.
David. Chytræi Chronicon Saxoniæ. Rostochii 1590.
Conradi Gesneri Mitridates. Tiguri 1555.
Lucæ de Linda Descriptio orbis. Amstelodami 1665.
Thomæ Lydiat Canones Chronologici. Oxonii 1675.
Francisci Iunii Observationes in Willeramum. Amstelodami 1655.
Petri Pithoei adversaria. Parisiis 1565.
N. 22. Othofredi Libri Evangeliorum. Basileæ 1571. M. G. de la Gardie.

In Duodecimo.

Leonis Africani Africa et India. Lugduni Batav. 1632.
Busbeqvii Epistolæ, Grotii mare liberum. Merula et Boxhorn. Ludg. B. 1633.
Respubl. Angliæ, Scotiæ. Persiæ, Turciæ. Poloniæ, Muscoviæ. Vol. tria. Lugd. B. 1630, 34.

Martinius de regno Sinensi. Amstelod. 1661.
Lipenii Navigatio Salomonis Ophiritica. Witteberg. 1660.
Mart. Zeileri Sveciæ Descriptio. 1656.
Hugonis Grotii Annales Belgici. Amstel. 1658.
Spizelius de literatura Sinensium. Lugduni Bat. 1660.
Iusti Lipsii Satyrarum præstantium virorum Volumen prius. Lugd. Bat. 1655. Vol. secund. står ock i samma band.
Addizon de Fez et Marocco, item Hieronymi Mohrenland. Nürnberg 1670.
Uplands lagen. Stockholm 1647.
Dictys Cretensis de Bello Trojano. Amstelodami 1630.

Actum, ut supra

Laurentius Norrmannus. *Joh. Eenberg.*

Ofwanstående och specificerade Böcker, undantagandes the tre Tomis af Bibliis Polyglottis och tre tomis af Horto Malabarico, som ej uttagne äre, efter the äre defecte blefne genom wådelden, hafwa wi på Embetes wägnar uti Bibliotheca publica emottagit, och therföre them här med wederbörligen Sterbhuuset qvittera. ut supra

Laurentius Norrmannus. *J. Eenberg.*

II. Efterföliande Böcker stode på Utlänings Catalogerne, men finnas intet i Sterbhuuset. Neml.

In Folio.

Philippi Cluverii Germania et Sicilia Antiqv. Lugduni Bat. 1631, 19.
Ciceronis Operum Tomus primus et secundus. Coloniæ Allebrog. 1616. Vol. un.[1])
Caroli Stephani Lexicon Onomasticon. 1570.
Thucydidis historia de Bello Peloponnesiaco Latine. Coloniæ 1543.
Diodori Siculi Bibliotheca historica. Basilæ 1548.
Dictys Cretensis de Bello Trojano. Daretis Phrygii de excidio Trojæ.
Dionysii Halicarnassei Antiqvitates Romanæ. Basileæ 1532.
Eusebii Opera græco latina de Præparatione Evangelica nec non Theologia Ecclesiastica. Parisiis 1628.
Herodoti Halicarnassei historia græco latina. Francofurti 1608.
Dionis Cassii historia Romana. Hanoviæ 1606.

[1]) »Invenitur» tillagdt i brädden.

Hoffmanni Lexicon Universale.[1])
Iohannis Marshami Canon Chronicus. Londoni 1672.
Olai Magni Historia rerum Septentrionalium. Basileæ 1567.
Pausanias Græce et latine. Hanoviæ 1613.
Pausanias latine per Abrah. Loescherum. Basileæ 1550. läntagen efter branden.[2])
Veterum Poetarum græcorum volumen 1. Aureliæ Allobrogum 1606. Volumen Secundum. Genevæ 1612.
Strabonis Geographia cum notis Casauboni. græce et lat. Paris. 1620.
Saxonis Grammatici Historia Danica. Soræ 1644.
Georgii Syncelli et Nicephori Chronographia græc. lat. Paris. 1652.
Olai Wormii Antiqvitates et Lexicon Runicum. Hafniæ 1643.
Eusebii Pamphili Chronologia cum notis Scaligeri. Lugduni Bat. 1658.
Athanasii Kircheri China monumentis qva sacris qva profanis. Amstelod. 1667.
Atlas Maris Lons. Amstelodami 1668.
Ioan Meursii Historia Danica et Belgica. Amstelodami 1638.
Ioh. Havemanni Opera Musica. Volumina IX.
Augustinus de Civitate Dei. Basileæ 1569.
Bibliorum Polyglottorum Waltoni Tomus qvartus.
Horti Malabarici Tomus 3. 4. 5. 6. 7. 8. et 10.

In Qvarto.

Uphilæ Evangelia cum Francisci Iunii glossario. Dordrechti 1665.
Hesiodus Heinsii cum Scholiis græcis Procli Moschopuli Tzetzæ in ἔργα καὶ ἡμέρας et Io. Diaconi et incerti in reliqua. ap. Rapheleng 1603.
Iohannis Gravii Elementa lingvæ Persicæ, item Anonymus Persa de Siglis Arabum et Persarum Astronomicis. Londini 1649.
  Levini Warneri Compend. Histor. de Maoumedanorum opinione de Christo.
  Ejusdem Epistola de Stylo historiæ Timuri. Lugd. Bat. 1643, 44.
Iohannis Goesii Westphalia.
Capricorni Iubilus Bernhardi Verneri et aliorum. Volum. IX. } Musici.
Rotens Paduanen. } Musici.

---

[1]) »Invenitur» tillagdt i bräddeu.
[2]) Öfverstruken och i kanten tillsatt: »restituerat».

In Octavo.

Petri Petræi Chronicon Svetice.
Ruperti Historia Universalis. Noribergæ 1659.
Ioannes Seldenus de diis Syris. Lugduni Batav. 1629.
Boecleri Museeum. Argentorati 1663.

In Duodecimo.

Iusti Lipsii Satyrarum prestantium Virorum pars altera. Lugd. B. 1655.
Brachygraphia.
Edv. Sandis Reisebeschreibung.

Manuscript.

N. 2. Ulphilæ Evangelia cum foliis deauratis } Ex donatione
N. 3. Kunungs Sagurne } Delagardiana.

Laurentius Norrmannus. *Joh. Eenberg.*

Bilaga 9.

Vice bibliotekarien Johan Eenbergs berättelse om Universitetsbiblioteket åren 1690—1703.

Tryckt efter samtidig kopia i Palmskölds Samling, Afd. XIV. Tom. 28, ss. 477—536, Upsala bibliotek. En äldre berättelse af Eenberg, omfattande endast åren 1691—1697 och ställd till dåvarande kanslär Bengt Oxenstjerna, fins i Linköpings stiftsbibliotek H. 47 (Benzeliska donationen XXXIX). Den är nästan fullständigt och oftast ord för ord intagen i denna senare berättelse.

En utförlig berättelse af det som wid Upsala Bibliothek är arbetat och uträttat ifrån åhr 1690 till 1703, hwar af des för tiden warande tillstånd kan aftagas, till Hans Hög-Grefl. Excellence, kongl. Rådet och Estats Rådet, samt Upsala Academiæ Cancellarium den högwälborne herre Hr Grefwe Carl Piper efter fordom Bibliothecariens och Professorens Sal. Hr Laurentii Norrmanni afträde ifrån bibliothequet, samt der på följande dödeliga fränfälle aldraödmiukeligst författat.

Högvälborne Hr Grefwe kongl. M:tz Råd och Estats Råd
samt Upsala Academiæ höge Canceller
Hög-gunst. och mäktige
Herre och Patron.

Det är mig then sorg nu tre resor wederfaren at jag måst se Bibliothecarierne, Sahl. Hr Stiernberg, Hr Obrecht och Hr Norrmann mina högtärade Förmän lida af och oförmodeligen hastigt med döden afgå; lämnandes efter sig icke allenast åtskillige andre wackre wärck ofullbordade, utan ock Bibliotheqvet här i Vpsala, nu tredie gången fuller efter hwars theras åthskillige deseiner begynt, men ofullbordat uti rangeringen; som dock så många åhr bortåth warit i wärket. Hwarföre ehuruwäl jag hwarken förnummit, ej eller will förmoda, att någon skulle kunna hos Eders hög-Grefl. Excellence uttyda min försummelse till detta arbetets långsamhet warit orsaken: synes mig ej eller hafwa fog att befara, det Eders hög-Grefl. Exc:ces nåd skulle såmedelst blifwa mig olyckeligst förkortad, sedan jag i sistledne Januarii månad några attestata, mig meddelte icke allenast af venerando Consistorio Academico och näst framledne des Pro-Cancellario, utan ock af illustrissimo Cancellario Sal. Hr Grefwe Bengt Oxenstierna sielf, hos Eders hög-Grefl. Excell:ce uti diupesta ödmiukhet insinúerade. Likwäl i betraktande att Eders hög-Grefl. Excellence af des höga wårdsamhet om Academien, nådigt torde behaga att förnimma, hwad wid Bibliotequet medlertid passerat; fordrandes ock min skyldighet, at, det som mundteligen ej skie kan, jag dock skrifteligen må wid handen gifwa. Therföre till föllje af wälgynnares råd, understår jag mig ock genom en någorlunda utförlig berättelse, Eders hög-Grefl. Exc:ce uti diupesta ödmiukhet insinuera och likasom uti ett ögnasichte framgifwa hwad wid Bibliothequet arbetat är, desse 13 förflutne åhr, och hurudant des tillstånd nu wara kan. Lefwandes jag uti den aldraödmjukaste förtröstan, att Eders Hög-Grefl. Excell:ce ett underdånigt wälment uppsåt med nåde och gunst warder anseende.

Sedan sahl. Hr Stiernberg hade åhr 1689 om wåhren undfått Bibliothecarie tiänsten, skedde då strax ingen inventering eftersom min Prædecessor Hr Professor Valerius, som något derefter blef confirmerad till Geometriæ profession, ej feck den samma profession tillträda för än in Septembri 1690, ty blef inventeringen upskuten till efter Juhl 1691, då sahl. Stiernberg igenkom ifrån Skåne, och dagsämnet något beqwämligit blef, in Martio och Aprili, förrättades inventeringen, och företogs först den öfre wåningen af gamla Bibliothequet (ther nu Consistorium Academicum är) då altid en eller

twå Professores efter ordningen af Consistorio woro tillstädes. J lika måtto inventerades ock det urgamla Bibliothequet i nedre wåningen. Och såsom wid inventeringen uprättades ett à parte register af 3 ark öfwer de böcker Hr Professor Olof Rudbeck Sen. hade till låhns; altså blefwo ock de samme hos honom hemma inventerade.

Öfwer högstsal. Kongl. M:tz donation af bibliotheca de la Gardiana, hade sedan det till Academien kom 1687 ingen richtig Matrickel blifwit inrättad, utan war allenast det inventarium tillstädes hwilket giordes åhr 1688 in Septembri, när bibliothequet ifrån Sal. Doct: Schütz til sal. Secreteraren Örnhielm inventerades. När alt detta war således skiedt, begyntes uti Iunio flyttningen med det förnämste gambla Bibliothequet, från des förra rum på Kyrkiogården, opp till det nya öfwer Academia Gustaviana. Der på följde sedan, att när Hans Högstsal. Kongl. M:tt med des höga följje till Vpsala wäntades, wid begynnelsen af Iunii månad 1691 blefwo desse böcker i nya rummet skyndsamt upsatte och allenast skillnaden emellan Faculteterne nogorlunda i acht tagen: men äntå woro volumina cujusque scriptoris skingrade, så ock war emellan deras rum uti hyllorna och deras ordning uti registret ingen likhet. Således blef tå allenast den Södre salen af nya Bibliothequet upsatt och klädd till d. 8 Iulii, då om aftonen Hans Kongl. M:tt första gången war der uppe, rummet beság, och sin allernådigste adprobation de giorde desseiner meddelte, hwilken dag wisserligen bör hållas för natalis novæ Bibliothecæ.

Sedan, på det jag skulle vid instundande höstetid och tils den nya rangeringen begynnas kunde, med Bibliothequets öpnande betiäna Academiske societeten, tog jag mig före, emedan feriæ æstivæ warade, at bringa disjecta scriptorum membra någorlunda till wissa findtliga rum, så mycket, at minnet måtte hafwa något understöd; ty allena af memoria locali, som man plägar kalla, måste jag mig sedan wid offenteliga öppningarna betiäna, utan at hafwa någon hiälp af Catalogo efter det hade blifwit ett arbete, nästan lika stort med en fullkomlig rangering om jag då åter skolat ordinera alla böckerna aldeles efter den gambla catalogum.

Der på begynte jag löpa Faculteterne igenom, at få memoriam localem, till en god expedition, när ungdomen dels för sina studier skull, dels betagen af det nya rummets och inredningens behaglighet, begynte Odens- och Lögerdagar bibliothequet, uti mångfalldig större ymnoghet, än uti det gambla skiedt war frequentera, efter Bibliothequet vid alla ordinarie tider och dagar offenteligen öpp-

nades och besöktes. Under medlertid infölle ibland många andra, särdeles twänne sysslor: then förra wid Jubel Fästen; i thet sedan det Norra rummet inredt war, inflyttades the urgamble böcker, som uti förra Bibliothequets nedre wåning stådt hade; der näst de la Gardiana, hwilka bägge partier då upsattes i Nya Bibliothequets Norre sahl.

Then senare beställningen inföll strax ther efter uti Martio med Hans Excellences Kongl. Rådets Hr Clas Rålambs bibliotheque som af Kongl. M:tt till deszas förbättring, allernådigst wid samma tid skiänkt blef. Förreste jag altså med Rectoris fullmacht till Länna gård i Almunge Sochn, och bibliothequet inventerade efter det register, af då warande Landshöfdinge, men sedermera kongl. Rådet, nu framledne Hr Gref Gyllenborg, Academien communicerat war, samt efter förrättad inventering, lät jag them af bönder öfwerföras till Vpsala. Och således blefwo nu de fyra åtskillige partier man efterwäntat, sammanbrachte, nembl. det förra brukelige bibliotequet, det gambla obrukelige, det de la Gardianiske och det Rålambianiske. Af hwilkas sammanblandning et Bibliotheque skulle uprättas, så complet, som skie kunde: hwilket wärck man äntå strax icke kunde tillgripa, efter terminen ännu lopp, och studenterne behöfde sig af Bibliothequets öpning betiäna. Medlertid, så wida någon frihet war för deras, samt de främmandes visiter (som särdeles om sommartiden oftare skie) brukade jag till att utsökia ibland de gamla scriptorum editioner, hwad nödigt kunde vara att insättias uti Södre rummet. Och uti alt detta wet min Gud at jag war aldeles allena, så uti arbetet, som uti offentelige öpningen, och wid de många främmandes visiter, uti dambets afsopande, uti böckernes bärande och dragande ifrån det ena rummet till det andra, såsom skie plägar der sådane nombreuse Bibliothequer skola inrättas. Änteligen begyntes den general rangering uti Septembri 1693, efter den methode Sahl. Hr Stiernberg mig lämnade, dock allenast mundteligen och discourswis hemma: sökandes jag först uti catalogerne och sedan uti hyllorna, hwad böcker till hwart rum kunde tiäna. Hwilket maner såsom det geck långsamt, hälst efter som böckerne igenom flyttningen woro confunderade; så fant jag af förfarenhet at det geck wissare, om jag toge mig före rent af att sortera alla 4 bibliothequerne. Hwilket ock skiedde i desse 16 classer: 1. Textuum Biblicorum och des commentariorum. 2. Rabinicorum scriptorum. 3. Patrum. 4. Lutheranorum & Calvinianorum, som hafwa systhematice tracterat Theologiam. 5. Pontificiorum som i lika måtto sin Theologiam tracterat. 6. Histori-

corum Ecclesiasticorum, conciliorum etc. 7. Iuris civilis scriptorum. 8. Iuris Canonici scriptorum. 9. Medicorum & Historiæ naturalis scriptorum. 10. Historicorum civilium, som woro Græci & Latini classici, Chronologi, Historici universales, & particulares, tum ratione temporis tum etiam locorum. 11. Rei Bibliothecariæ et historiæ literariæ scriptorum. 12. Philosophorum såsom Logicorum, Metaphysicorum, Physicorum, Ethicorum, Politicorum, Encyclopædiacorum. 13. Mathematicorum. 14. Poetarum. 15. Philologorum, Oratorum, Epistolographorum. 16. Lexicorum, Florilegiorum, Grammaticorum.

Således 1) sorterades alla 4 Bibliothequerne, hwart format för sig. 2) Uti hvartera classe sammansöktes alla volumina cujusque scriptoris. 3) J lika måtto alla unius scriptoris volumina af hwar edition. 4) Inqvirerades huru wida af edition en auctor kunde vara complet eller ej. 5) Jämfördes alla unius auctoris volumina som woro af en edition, altid behållandes hwad i hvarjehanda måtto bäst war, och det andra afläggandes såsom doupletter. Hwilket såsom det oundwikeligen skie måtte, så gaf det ock mig allena nog att beställa, hälst när 6) Jag wille afskillja doupletter, som uti sina särskilte band hade många och ofta 4, 5, 6, 8, 10, ja 20, eller 30 st. åtskilliga auctorum tractater af helt olika materier med sig inbundna, hwilka ock till någon del torde uti andra band finnas wara dupletter (hwilket maner at inbinda böcker, är mächta orichtigt och helt otiänligit, hälst i store bibliotheqver, behöfwer ock uti detta bibliothequet efter handen at förandras och annorledes inbindas). Och såsom 7) ett nytt bekymmer inföll, huru man bland alla scriptorum editioner uti hwar facultet måtte giöra ett rätt wahl, till att behålla uti Södre rummet de bäste och nödigaste böcker för förwaltningen skull, som af en person icke kan skie tillika uti bägge rummen: altså med hr Bibliothecariens råd måste jag uti hwar facultet utsökia de bättre auctorum bättre editioner, och deras antal proportionera efter det ena rummets capacitet.

Detta skiedde om Sommaren och hösten af 1694, sedan nästan hela Iunii månad tilbracht war wid Konst-Cabinettets inventering och nederflyttiande ifrån Upsala Slott, hwar wid jag, i det Sal. Hr Stiernberg opasslig war, måste achta på både besichtningen och hålla protocollet. Efter sådan methode hade jag wid sal. Stiernbergs död, som skedde d. 6 Novembris 1694, rangerat alla folianter och qvarter, som uti Södra rummet inställas kunde: dock war den rangering allenast skiedd till situationem uti repositoriis, men intet war thet äntå der öfwer något register fattat.

Åhr 1695, sedan sal. Hr Obrecht war Bibliothecarius blefwen, och sal. Stiernbergs Enkiefru upkom ifrån Skåne, til att låta inventera Bibliothequet, woro åtskillige förslag, på hwad sätt inventeringen skie skulle; emedan de gamble registren genom den begynte och nästan halfgiorde rangeringen aldeles utur ordningen komne woro, dock woro ej eller the nye inrättade (ty såsom näst tillförende berättades, hade wäl böckerne fått sin ordning och situation uti hyllorna, men registret hade jag äntå ej hint fatta, emedan jag war så allena). Nu ehuruwäl min mening war, att man skulle då strax beskrifwa så mycket som i hyllorna rangerat wore, nembl. folianter och qvarter af alla faculteter, och sedan det nya inventarium med de förre åtskillige cataloger collationera, och af den collationen kunde man sedan förnimma huru wida Bibliothequet, efter de förre registren wore oförryckt. Men Octaverne och de mindre formater kunde man reducera till sin förra ordning och efter de förre cataloger, och dem sedan der efter inventera. Dock som sal. hr Obrecht hade i sinnet at något annorledes rangera också det som då redan uti folianter och qvarter rangerat war; ty borde jag efter des behag förut och för än han tillträdde, åter åtskillja alla de förr tillsammansökte böcker, och hwart och et volumen till sin ordning efter de gamble catalogos reducera, hwilket war ett så mycket större och beswärligare arbete, som det war swårare at hwart och ett volumen af de 4 partierne emellan åtskilja, och weta allenast af hwar boks utwärtes beskaffenhet, till hwilket thera partiet hon höra kunde, hälst som Hr Obrecht ej kunde sig med Bibliothequet beskaffa, för än det blefwe honom tillinventerat, som änteligen skedde åhr 1695 om hösten.

Åhr 1696 begynte sahl. hr Obrecht, i anledning af sin fullmacht på General Bibliothecariatet öfwer hela riket, at arbeta på sin nya rangering, som innefatta skulle icke allenast thetta Academiska utan ock det kongl. i Stockholm jämväl alla the andra Academiska bibliothequer, uti hwilket arbete han i lifstiden avancerade till slut med folianterne af den Theologiske faculteten. Och hwad sal. Hr Obrecht således giorde med det almänna registret, öfwer alla bibliothequer, thet utarbetade jag efter lika methode öfwer detta bibliothequet i synnerhet, och thet icke allenast med folianterne utan med alla de mindre formater af bemälte facultet; Jcke såszom under sal. Stiernbergs tid skedde, då jag först rangerade böckerne uti hyllorne, och allenast sammansökte de förnämste scriptorum bästa editioner, så många som kunde hafwa plats uti Södra Bibliotheqs salen; utan nu skedde rangeringen först

uppå papperet, då jag tillförene geck efter hwar gammal catalogum facultatem Theologicam igenom, och åter sammanblandade alla volumina cujusque scriptoris af alla 4 bibliothequets partier som här woro. Och in summa på lika maner och med lika accuration som tillförende wistades jag nu å nyo uti denna skrifteliga rangering, som jag tillförende der uti brukat hade, under Sal. Hr Stiernbergs tid, när jag böckerne uti repositoriis rangerade. Men then åtskillnad blef emellan det första rangerings wärket och det andra under Sahl. Hr Obrecht, at under hwar facultet mycket flere classer blefwo; ty till exempel i Sahl. Stiernbergs tid fördeltes facultas Theologica i 6 classer, då man också der under fattade Historicos Ecclesiasticos, såsom ofwan förmält är; men af sal. Hr Obrecht blef den facultet distingverad uti 18 classer, dem mig widlöftigheten förbiuder att upräkna.

Och hade jag, fast än sal. Hr Obrecht mig der till ej obligerade, uti hwar och en classe, så mycket giörligit war, tagit i acht ordningen scriptores emellan, på det at studenterne måtte lära, allena af sielfwa situationen uti hyllorna och catalogo hwilkentera scriptor är äldre eller yngre, hwilket är en stor och högnödig del af historia literaria, som altförlitet warder här wid Academien excolerad, efter det är en sådan pars eruditionis, som ej så egenteligen synes höra till någon af the här inrättade professioner, som dock fordrar en särskilt person, om hon richtigt och systhematice skall hanterat blifwa, och sin otroliga nytta skaffa åt ungdomen, som ther igenom kunde lära kiänna och få se allehanda scriptores och theras methoder och materier inhämta, medan de wid Academien wistas, på det de sedan deraf uti sina blifwande embetes beställningar sig måtte kunna betiäna, ty jag nu ofta märkt, huru jämwäl elljest snabba studenter uti historia och re literaria äro hospites när de behöfwa subsidier till sina disputationer. Således giorde jag project till register öfwer facultatem Theologicam uti alla sina formater, så ock Philosophicam in folio och qvarto, och tillika giorde annotation och register öfwer dem som befinnas wara in duplo, triplo etc.

Vid wåhrtiden 1697, så snart jag för kiölden skull, kunde stadigt wistas uti Bibliothequet, begynte jag att uti hyllorna omrangera the Theologiske böckerne efter det gjorde project. När facultas Theologica war således rangerad och omsatt, begynte jag om hösten 1697 at röra och omflytta facultatem Philosophicam till de rum, der hon skulle platzerad blifwa, men wid Juhletiden der på följjande blef sal. Hr Obrecht död. Och uti thetta arbetet war jag med Philosophiska foliauternes platssering in till Juhlehögtiden

1697 begripen; blifwandes icke desto mindre den studerande ungdomen i mellertid betiänt af bibliothequet, thet them nödigt war.

Then andra åtskillnaden emellan thenne sal. Hr Obrechts och sal. Stiernbergs ordonancer består der uti, att efter sal. Stiernbergs behag utwaldes de bästa scriptorum bästa editioner af alla faculteter och upsattes i Södra Sahlen, men the sämbre skulle alla komma i Norre rummet, och således blifwa twänne bibliothequer af lika faculteter och ordonance, men thet ena bättre thet andra sämbre: men efter Sal. Hr Obrechts dessein fördes alt, både bättre och sämbre, gamblare och nyare tillsammans hwart under sin facultet, och inrymdes allenast 2:ne faculteter i hwartera rummet.

Sedan Sahl. Hr Norrmann hade uti Februario 1698 undfått kongl. fullmacht på des succession, tog han sig likwäl intet af bibliothequets arbete, för än änkefruns nåd-åhr lopp till ända. J medler tid jag war nu allena, företog jag mig likwäl rangerings arbetet med facultate Philosophica och classerade det året alla des folianter och qvarter, instälte dem uti sin anständiga ordning och rum, afskilte alla doupletter, projecterede öfwer altsammans catalogum och lät det renskrifwas, at man der efter kunde sedan inventeringen förrätta, hvilken tog sin begynnelse åhr 1699 in Aprili, och såsom sal. Hr Norrmann war af den mening, man kunde beqwämligen då strax under inventeringen noga beskåda titlarna af hwar och en tractat, och der efter de förra register examinera; war ock den sal. herren mycket sysselsatt både af sina egna studier samt Professionen, bägge Consistorierne, Pastoratet och Præposituren; altså, efter detta war der jämte och förnämbligast ett inventerings wärck, och han derföre borde sielf hwar book besichtiga; kunnandes man således ej widare der med fortfara, än hans tid der till kunde ledig wara: Ty har ock detta dubbla arbetet så utdragit tiden, at det ej lyktades för än wid denna tiden ett åhr sedan, då man ock rangeringen begynte. Nu såssom det äro mächta många och åtskilliga maner at ordinera Bibliothequer; så skedde ock, att sal. Norrmann hade helt andra tankar om bibliothequets rangering, än Sal. Hr Obrecht haft hade, hwilket när jag strax wid begynnelsen förstod, förmådde jag uti diupesta ödmiukhet fordom illustrissimum Cancellarium att wid sin sista resa hit till Upsala och närwaro uti Consistorio förordna at af hwar Facultet skulle en wiss man med Bibliothecariis sammanträda och projectera en sådan methode öfwer hwar facultets rangering, som sedan skulle ewärdeligen stå, och af ingen succederande Bibliothecario efter godtyckio rubbas eller omkullkastas; hwar af nästan förnämbligast skedt är, att så långsamt

går innan Bibliothequet uti sitt behöriga skick komma kan: ty jag med all bewislig sanning betyga kan, att jag detta bibliothequet, som bestiger snart till 30000 stycken böker, öfwer 10 gånger, nästan allena och med egna händer (undantagandes hwad jag ibland tagit mig till hiälp) rummen och repositorierne emellan omflyttat, och släpat dem up i högden och neder igen; och der jämte skrifwit öfwer 3 rijs paper: och ändå har, alt här tills, af ofwantalade orsak, ingen ting blifwit beständigt. Hwarföre ock nu ett åhr sedan, när man sporde det Sal. Hr Norrmann skulle Bibliothecarie tiänsten afträda till nu warande hr Eric Benzelium, begynte jag med alfwar yrkia på, at man de beordrade projecter skulle upsättia, och med Faculteterne communicera. Hwarföre giorde jag dem efter ordres färdige, discurerandes der öfwer med Sahl. Hr Norrmann, efter det war oss emillan en liten åtskillnad, willjandes han i förstone at man skulle analytice ordinerat; men min oförgripelige mening war, at Bibliotheqnet borde synthetice, genetice och systhematice ordineras, och man juxta certas regulas artis methodicera wärket (hwar om jag har 2:ne dissertationes Bibliothecarias nästan färdige) och want jag altså både hr Norrmanns och andras bijfall i detta måhl, så att wåra projecter blefwe med wederbörande communicerade och approberade, samt, särdeles hwad den Theologiske faculteten angår, straxt i wärket ställt: ty sistleden wintertid uprättades af mig och Ammanuensi catalogus Bibliothecæ Theologiæ, sådan at den förmodeligast lärer få stadigt blifwa: hwar efter ock nu samma facultet i ordning stäld och inventerad är; de andre faculteter äro wäl också nu nyligen inventerade: men lära likwäl än skola undergå en ny och approberat rangering, hwilket wärk man nu genast är sinnad at angripa.

Detta är det som under trenne hrr Bibliothecarier, Stiernberg, Obrecht och Norrmann arbetat wordet, och måste jag bekänna at det är mycket mindre, än jag för min person der till haft möda och tiden ospard. Ty jag har icke allenast haft fullkomlig lust der till, utan det har ock legat mig före natt och dag, både det confuse tillstånd Bibliothequet i råkat genom flyttningar och Bibliothecariernes continuerlige omwäxlingar, betrachtandes jag huru owiss hwars och ens lifstid är, och huru mycken oreda skulle kunna förorsakas om både Bibliothecarius och Vice Bibliothecarius skulle på en tid frånfalla; Men wärket har dock ej kunnat mer avancera, emedan 1) doupletternes urwäljande har warit drögsamt, om jag elljest skulle undfly det förseende, och hafwa af slummerachtighet afskildt ett complett, eller i någon måtto ett bättre exemplar af

någon bok och behållit ett defect eller sämre. 2) Såsom Bibliothequet städt så ofta under inventering, men des emellan under rangeringen, och böckerne mäst warit utur sina rum uttagne, har derföre den ordinarie öpningen af bibliothequet för hela Societeten Odens- och Löger-dagar ej kunnat altid skie, utan man har i det stället måst dageligen alla som särdeles behöft af bibliothequet sig betiäna insläppa och låta få hwad de begärt, och i medlertid hafwa de mig ej litet hindrat. 3) Ehuruwäl at Sahl. Hr Obrecht war sorgfällig wid directionen: likwäl så som jag wid sielfwa arbetets fortsättiande, måtte mig af des Amanuenser betiäna, the han efter då warande illustrissimi Cancellarii giorde förordning lönte, så blef jag ther af icke litet hindrad, at the woro owane wid wärket, och när the ther wid warit en kortt tid, leddes de wid det trägna arbetet, och togo afskied, så att på 2 åhr jag hade 6 Ammanuenses. 4) Såsom continuerligen visiter gjöras wid thetta Bibliothequet både af in- och utländske främande; altså skier ock i sådant mål, at mächta snart tiden utur händerna faller, hälst när de främmande äro courieusare och nogare willja discourera om all ting, hwilket jag icke bordt i någon måtto dem afskiära: aldenstund jag nogsamt wetat det wara höga Öfwerhetens nådige willja och behag, ochländt Bibliothequet till heder, hwilket nu sist så wäl anlagt är både med architectur och alt annat, at alla ja ock de utländske främmande måste sig der öfwer förundra, ej disputerandes detta preferencen för alla både Furstelige och Academiske bibliothequer, hälst i Tyskland, ja ock tå, när detta blifwit jämfört med bibliotheca Augusta uti Wolffenbüttel, som säijes wara ibland de förnämste i Tyskland (sedan det Curfustl. i Heidelberg dels uti det Boemiske kriget så illa blef skiöflat, dels efter Påfwens Gregorii XV:ti willja genom Leonis Allatii beställning åhr 1622 till Rom borttfört) om hwilket bibliotek, såsom den namkunnige Conringius en wacker tractat utgifwit i Helmstadt 1661 in 4:to: så meriterar detta bibliothequet icke mindre det samma, at något der om blifwer förmält och beskrifwit, Såsom jag ock allestädes eftersökt, och jämväl en hop samblat angående historien af detta Academiska Bibliotheque, hwilket jag redan 1693 månde uti en oration innefatta, den jag hade tänkt uti diupesta underdånighet hålla d. 8 Iulii som war secundus natalis novæ bibliothecæ, om Hans högstsal. kongl. M:t och des höga medföllje som de dagarna war närwarande, ej hade dagen tillförende afrest, hwarföre ock acten då blef tillbaka: Men sedan har jag tänkt både genom ett särdeles wärck, kallat dissertationes Bibliothecariæ, dem jag mästadels färdigat allenast

wid lediga stunder det samma utgifva: jämväl håller före mycket nödigt wara, at des utan, alt sådant tillika med andra acter och bref etc. som finnas kunde, bibliothequet angående, införas uti en särdeles bok, såsom uti ett bibliothequets Diarium, på det de efterkommande måge hafwa någon efterrättelse, hwad här ifrån begynnelsen och framgent passerat är, ty här wid Bibliothequet, undantagandes registren, fins icke en bokstaf tillförende här om annoterat.

J medlertid lefwer jag uti den aldraödmiukaste tillförsicht Eders hög-Grefl. Excellence sin aldraringaste client och underdånigste tiänare tillika med min ringa dock af ett sorgfälligt och lydachtigt upsåt skeende förrättningar nådgunsteligen warder anseende, så ock et sorgfälligt öga framgent hafwande på detta Bibliothequet som är ett så ädelt clenod och så härligit denna Academiens smycke. För hwilken Eders Hög-Grefl. Exc^{ces} höga nåd, jag all in- och utwärtes förmögenhet har fastställt både till min underdåniga tiänsts trogna förwaltande, till des Eders hög-Grefl. Excell^{ce} änteligen med något min alder anständigare mig anseende warder, samt med all aldraödmiukaste respect och troplichtigaste förbön in till dödsstunden framhärdande

Eders hög-Grefl. Excellences

Upsala d. 30 Sept:
åhr 1703.

Aldraödmiukeste, Plicht-
och hörsamste tiänare

Joh: Eenberg.

